

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha, 2017

Mgr. BcA. Alena Laifrová

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Taneční umění

Taneční věda

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SOUBOR BALETU DIVADLA F. X. ŠALDY V LIBERCI

SE ZAMĚŘENÍM NA ŽIVOT A PŮSOBNÍ

JARMILY JAROŠOVÉ

Mgr. BcA. Alena Laifrová

Vedoucí práce : MgA. Elvíra Němečková, Ph.D.

Oponent práce: prof. MgA. Daniel Wiesner

Datum obhajoby: 30. května 2017

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2017

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Dance

Dance Research

DIPLOMA THESIS

THE BALLET ENSEMBLE OF F. X. ŠALDA THEATRE

IN LIBEREC

FOCUSED ON LIFE AND WORKS OF JARMILA JAROŠOVÁ

Mgr. BcA. Alena Laifrová

Supervisor: MgA. Elvíra Němečková, Ph.D.

Opponent: prof. MgA. Daniel Wiesner

Diploma's thesis defense: 30th May 2017

Academic degree being conferred: MgA.

Prague, 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

Soubor baletu Divadla F. X. Šaldy v Liberci – se zaměřením na život a působení Jarmily Jarošové

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

- **ABSTRAKT**

Diplomová práce se zabývá zmapováním historie baletního souboru Divadla F. X. Šaldy v Liberci od roku 1945 do současnosti. Pozornost je zaměřena především na nejvýznamnější šéfy baletu, choreografy a baletní představení. Zvláštní důraz je kladen na život a působení Jarmily Jarošové, primabaleríny tohoto souboru. Vznik českého divadla v Liberci je nejprve uveden do širších historicko-politických souvislostí. Zmíněna je také otázka česko-německého soužití a stručný vývoj německého divadelnictví v daném regionu. Nedílnou součástí práce je soupis všech šéfů baletu a baletních představení od první sezóny českého divadla v Liberci do současnosti.

- **ABSTRACT**

This diploma thesis deals with mapping of history of the ballet ensemble of F. X. Šalda Theatre since the end of the Second World War till present. Considerable attention is paid to the most significant artistic directors, choreographers, and ballet performances, most importantly to the life and works of Jarmila Jarošová, a principal dancer with that ensemble. Firstly, the origin of Czech theater in Liberec is put into its broader historical and political context. Also, the Czech-German coexistence issue is mentioned as well as the brief development of German theatre in that region. A list of both artistic directors and ballet performances since the first Czech theatrical season in Liberec till present is an inseparable part of the thesis.

• **PODĚKOVÁNÍ**

Ráda bych poděkovala MgA. Elvíře Němečkové, Ph.D. za odborné vedení mojí diplomové práce, podnětné komentáře a cenné informace zejména k dějinám německého divadla v Liberci.

Děkuji také dalším pedagogům taneční katedry HAMU, především prof. Dorotě Gremlicové, Ph.D. a prof. Heleně Kazárové, Ph.D., za velice vstřícný osobní přístup v průběhu celého mého studia taneční vědy.

Můj velký dík patří i paní Jarmile Jarošové, mimořádné dámě a primabaleríně tělem i duší, za laskavé zapůjčení soukromých fotografií a dobových materiálů, čas strávený nad rozhovory o počátcích libereckého baletního souboru a především za celoživotní inspiraci.

Obsah

1. ÚVOD.....	1
2. LIBERECKÉ DIVADLO V HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH.....	3
2.1 Otázka česko-německého soužití na území Liberce.....	3
2.2 Stručný vývoj divadelního života v Liberci.....	5
2.3 Liberecké divadelní budovy.....	8
2.3.1 Soukenické divadlo.....	8
2.3.2 Prozatímní divadlo.....	10
2.3.3 Budova Divadla F. X. Šaldy v Liberci.....	12
2.4 Historie divadla od založení v roce 1883 do konce 2. světové války.....	17
2.4.1 Scéna libereckého Malého divadla.....	24
3. BALETNÍ SOUBOR LIBERECKÉHO DIVADLA PO ROCE 1945.....	26
3.1 Jarmila Jarošová.....	28
3.2 První desetiletí - sezóna 1945/46 – 1954/55.....	34
3.3 Druhé desetiletí - sezóna 1955/56 – 1964/65.....	46
3.4 Třetí desetiletí - sezóny 1965/66 – 1974/75.....	52
3.5 Čtvrté a páté desetiletí - sezóny 1975/76 – 1994/95.....	55
3.6 Šesté desetiletí - sezóna 1995/96 – 2004/05.....	60
3.7 Sedmé desetiletí - sezóna 2005/06 až do současnosti.....	68
4. ZÁVĚR.....	74
5. PRAMENY A LITERATURA.....	77
5.1 Monografie.....	78
5.2 Programy z představení.....	79
5.3 Seriály a sborníky.....	79
5.4 Internetové zdroje.....	80
6. PŘÍLOHY.....	81
6.1 Příloha č. 1.....	81
6.2 Příloha č. 2.....	82
6.3 Příloha č. 3.....	96
6.4 Příloha č. 4.....	100
6.5 Příloha č. 5.....	102

1. ÚVOD

Tato diplomová práce je věnována baletnímu souboru **Divadla F. X. Šaldy v Liberci** v období od konce druhé světové války do současnosti. Z Liberce sama pocházím a právě tam jsem získala svoje první taneční i jevištní zkušenosti. K dané tematice mám tedy velice úzký vztah, navíc se mi jako zajímavý námět ke zpracování jevila o to více, že historie právě tohoto profesionálního souboru je velice specifická a v mnoha ohledech také naprosto unikátní.

Nejprve se pokusím stručně nastínit vývoj kulturního a divadelního dění, které bylo v tomto městě odedávna velice bohaté a pestré. Za nezbytně nutné považuji také uvést přehled klíčových historických událostí i společensko-politický kontext, v němž se liberecký balet etabloval. Je totiž pozoruhodné, že ačkoliv Liberec nikdy nepatřil k městům, pro něž by balet či tanec obecně byly jen okrajovou záležitostí,¹ můžeme o existenci profesionálního baletního souboru hovořit až v období po konci druhé světové války. Ve své práci se proto chci mimo jiné pokusit vysvětlit, proč tomu tak bylo a jaké důvody zapříčinily jeho vznik v roce 1945.

Motivací pro výběr tématu se mi stala rovněž skutečnost, že dosud neexistuje žádné ucelené dílo, které by detailně zmapovalo tamní divadelní a zejména taneční dění (nejen ve mnou zvoleném období od roku 1945 do současnosti, ale i v dřívější epoše). Existují sice dílčí studie, ale žádný komplexní spis, pokud je mi do dnešních dní známo, zatím vytvořen nebyl. Rozhodně však není mým záměrem zpracovat rozsáhlou detailní studii a věnovat se dopodrobna všem členům libereckého baletu, choreografům či baletním mistrům, kteří v tomto městě v průběhu let působili. Vzhledem k charakteru a předpokládanému rozsahu této práce to ostatně ani není možné. Chci se zaměřit spíše na klíčové osobnosti, které se zásadním způsobem podílely na jeho formování, a na některé stěžejní momenty a události.

¹ *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. Liberec: Thalia, 1991, s. 17.

Jako jeden z hlavních zdrojů informací hodlám použít archivní materiály a rozhovory s bývalou primabalerínou tamního souboru **Jarmilou Jarošovou** (narozena roku 1930 v Praze). Do Liberce přišla spolu se známým tanečníkem, choreografem a pedagogem Rudolfem Macharovským hned v první divadelní sezóně českého divadla, v létě roku 1945. Bez nadsázky tak můžu říct, že stála přímo u zrodu libereckého baletu a zásadním způsobem se podílela na jeho profilování a utváření.

Ač to zní takřka neuvěřitelně, je už dnes velice obtížné dohledat archivní materiály a dobové prameny, mapující první roky libereckého divadla. V prvních měsících osidlování zápasilo pohraničí s naprostým nedostatkem odborně kvalifikovaných sil, což se zákonitě promítlo i do správy divadla. Většina statistických údajů, např. počty repríz baletních představení atd., nebyla vůbec zachycena, nebo byla zaznamenána neúplně či chybně. Vzpomínky a dochované soukromé materiály Jarmily Jarošové (fotografie, programy, soupisy dat jednotlivých premiér, nejrůznější autentické rekvizity či kostýmy z představení, libreta, hudební partitury, poznámky z příprav choreografií atd.) tak mají bezesporu velkou historickou hodnotu.

Veškeré fotografie z libereckých baletních představení, které ve své práci hodlám použít k dokreslení historických skutečností, pocházejí ze soukromého archivu Jarmily Jarošové a řada z nich nebyla dosud nikde publikována.

2. LIBERECKÉ DIVADLO V HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH

Liberec se v historických dokumentech objevuje poprvé v roce 1352.² Tehdy nesl název *Reychinberch*, což se pak na mnoho staletí ustálilo jako *Reichenberg*. Etymologii tohoto slova je nutné hledat v němčině, jedná se o slženinu slova „reich“, tedy bohatý, a „berg“, což znamená vrch či kopec. Za zmínku možná stojí i vývoj českého pojmenování města, a to nejprve *Rychberk* (1545) – *Lychberk* (1592) – *Libericum* (1634) – *Liberk* (1790) a konečná forma *Liberec* (jméno se v této podobě objevuje poprvé roku 1845).³

Z dobových pramenů vyplývá, že v roce 1579 přišli do Liberce první soukeníci. Kolem roku 1600 žilo ve městě okolo jednoho tisíce obyvatel. Do roku 1792, kdy proběhlo sčítání lidu, se počet zvýšil na 6 945 osob.⁴ V polovině 19. století už byl Liberec druhým největším městem v Čechách. Ze záznamů pořizených při sčítání lidu v roce 1857 je zřejmé, že zde žilo již 18 854 obyvatel.⁵ Ve městě se rychle rozvíjela výroba i infrastruktura, toto období bylo úzce provázáno s prudkým rozvojem textilního průmyslu.

2.1 Otázka česko-německého soužití na území Liberce

Vzhledem k lepšímu pochopení společensko-politického kontextu považuji na tomto místě za důležité zdůraznit, že Liberec byl až do roku 1945 téměř čistě německé město.⁶ Za prací do této prosperující oblasti přicházela, a to zejména od poloviny 19. století, však také řada Čechů. Ještě v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století vedle sebe žily obě národnosti v relativním poklidu. Liberečtí Češi v té době představovali ve městě zhruba patnáctiprocentní menšinu.⁷ První vážné problémy se objevily poté, co česká menšina začala

² Karpaš, Roman. *Liberec: staré pohlednice = Reichenberg: alte Ansichtskarten*. Liberec: Nakladatelství RK, s. 4.

³ Karpaš, Roman. *Liberec: staré pohlednice = Reichenberg: alte Ansichtskarten*. Liberec: Nakladatelství RK, s. 5.

⁴ Chocholeušková, Hana a Markéta Lhotová. *Liberec*. Praha: Paseka, 2010, s. 8.

⁵ Chocholeušková, Hana a Markéta Lhotová. *Liberec*. Praha: Paseka, 2010, s. 13.

⁶ Chocholeušková, Hana. *Česká Beseda: krajanské sdružení rodáků a přátel Liberecka: 150 let činnosti pro český národ a Liberec*. Liberec: Roman Karpaš RK pro Českou Besedu, 2013, s. 5.

⁷ Karpaš, Roman. *Liberec: staré pohlednice = Reichenberg: alte Ansichtskarten*. Liberec: Nakladatelství RK, s. 36.

usilovat o zřízení české školy. V Liberci po dlouhá léta neexistovala jakákoliv česká vzdělávací instituce. Město nejenže urputně odmítalo žádosti o zřízení české školy, ale žadatele dokonce vystavovalo tvrdému nátlaku. Běžným trestem v Liberci za opovázlivost přihlásit dítě do české školy bylo ještě ve druhé polovině devatenáctého století propuštění ze zaměstnání nebo výpověď z nájmu.⁸

První vzdělávací ústav pro české děti byl ve městě zřízen až roku 1884. Jednalo se o soukromou školu, která byla financována tzv. *Maticí školskou*, kterou bychom mohli dnešní terminologií označit za nadaci. Škola byla hned od počátku přeplněna. Otevření budovy v září 1884 vyvolalo protičeské demonstrace německých nacionalů a následné roztržky byly tak prudké a brutální, že magistrát musel povolát na pomoc vojsko.⁹ První veřejnou českou školu si liberečtí Češi prosadili až o pět let později, v roce 1889.

Další nepokoje vznikaly v souvislosti s prosazováním jazykových nařízení v roce 1897, která zrovnoprávněvala češtinu s němčinou.¹⁰ V Liberci se začal projevovat silný nárůst německého nacionalismu. Češi v převážně německém a nacionalisticky vyhoceném prostředí už tou dobou vedli velice těžký život. Nikde nesměly viset česky psané cedule či plakáty, mluvit česky jinde než v soukromí nepřipadalo v úvahu. Nebylo žádoucí, aby se jakkoliv projevovali na veřejnosti, proto se Češi svůj původ snažili pokud možno zatajovat.

Se vznikem republiky 28. října 1918 se postavení české menšiny v Liberci částečně zlepšilo. Byli tam posíláni noví státní úředníci české národnosti, vojenskou posádku tvořili také Češi a narostl okamžitě i počet osob z dříve usazeného obyvatelstva, které se nyní již úředně hlásily k československé národnosti.¹¹ Se změnou volebního práva získali Češi také zastoupení ve správě města. Za první republiky ve městě žila již početná česká menšina. Podle zákona se mělo úřadovat dvojjazyčně a veškeré veřejné nápisy byly nařizeny česko-německé. Národnostní otázka tím však ani zdaleka nebyla vyřešena. Liberec se po roce 1918 stal centrem německy hovořících obyvatel celého pohraničí.¹²

⁸ Karpaš, Roman. *Liberec: staré pohlednice = Reichenberg: alte Ansichtskarten*. Liberec: Nakladatelství RK, s. 36.

⁹ Karpaš, Roman. *Liberec: staré pohlednice = Reichenberg: alte Ansichtskarten*. Liberec: Nakladatelství RK, s. 37.

¹⁰ Chocholoušková, Hana. *Česká Beseda: krajské sdružení rodáků a přátel Liberecka: 150 let činnosti pro český národ a Liberec*. Liberec: Roman Karpaš pro Českou Besedu, 2013, s. 37.

¹¹ Při sčítání obyvatel v roce 1921 se k československé národnosti v Liberci z celkového počtu 34 985 lidí přihlásilo 4 894 osob, což představuje cca 14 %, v roce 1930 podíl Čechů ve městě představoval už 18,1 %.

¹² Chocholoušková, Hana a Markéta Lhotová. *Liberec*. Praha: Paseka, 2010, s. 13.

V říjnu 1933 tam Konrád Heinlein, rodák z Vratislavic nad Nisou,¹³ založil tzv. *Sudetoněmeckou vlasteneckou frontu*. Ta se o dva roky později proměnila v Sudetoněmeckou stranu, zvítězila ve volbách a byla následně zneužita Hitlerem k odtržení československého pohraničí v říjnu roku 1938.¹⁴ Po mnichovské dohodě byl Liberec 8. října 1938 obsazen německým vojskem a v letech 1938 – 1945 se stal součástí *Říšské župy Sudety*. Právě v Liberci sídlily župní úřady s Konrádem Henleinem v čele.

Po zabrání Sudet v roce 1938 zůstala v Liberci jen malá česká menšina.¹⁵ Valná většina Čechů musela město opustit. Po skončení druhé světové války se situace zcela obrátila. Po 8. květnu 1945 byla z Liberce odsunuta převážná část německého obyvatelstva a do města přišli noví osídlenci z českého vnitrozemí, Slovenska a dokonce i z Podkarpatské Rusi.¹⁶ Na pozadí těchto dramatických historických událostí a s nimi souvisejícím střídáním obyvatelstva se na podzim roku 1945 začalo formovat české divadlo, tzn. také český baletní soubor, jemuž bude věnována převážná část této práce. Nejprve však považuji za důležité alespoň stručně představit historii divadelního života v Liberci před rokem 1945.

2.2 Stručný vývoj divadelního života v Liberci

Město Liberec mívalo odpradáвна bohatou a pestrou divadelní tradici. První prvky divadelního dění bychom mohli vystopovat již v duchovní činnosti katolických kostelů v období po bitvě na Bílé hoře,¹⁷ ať již šlo o stavění jesliček, božího hrobu nebo dramatické pojednání pašijí. Od poloviny 17. století se využíval také radniční sál k veřejným a divadelním produkcím při návštěvách významných osobností. Na konci 18. století se divadelní tvorby chopili studenti. Hrávalo se však pouze o prázdninách a svátcích, a některé školy navíc vystupování zakazovaly. Úřady naopak studentům vycházely vstříc, protože

¹³ **Vratislavice nad Nisou** (německy **Maffersdorf**) byly v roce 1980 připojeny k Liberci jako jeho XXX. městská čtvrť, v současné době mají 8 100 obyvatel.

¹⁴ Chocholoušková, Hana a Markéta Lhotová. *Liberec*. Praha: Paseka, 2010, s. 14.

¹⁵ Chocholoušková, Hana. *Česká Beseda: krajanské sdružení rodáků a přátel Liberecka: 150 let činnosti pro český národ a Liberec*. Liberec: Roman Karpaš RK pro Českou Besedu, 2013, s. 64.

¹⁶ Chocholoušková, Hana a Markéta Lhotová. *Liberec*. Praha: Paseka, 2010, s. 14.

¹⁷ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 11.

biblickými náměty a mravoučnými hrami měli údajně přispívat ke zlepšování mravů.¹⁸

Svůj podíl na divadelním životě Liberečanů mělo od poloviny 18. a zvláště pak na začátku 19. stol. loutkové divadlo.¹⁹ Loutkáři nejprve hrávali na poutích a zábavách, později se přestěhovali do větších prostor v domech soukeníků, pláteníků nebo punčochářů. Tam ztvárňovali příběhy se závažnější tematikou, zpočátku biblické, později dobrodružné loupežnické či rytířské.

Dramatické postupy blízké divadlu měly v Liberci také některé tradiční zvyky a obyčeje, které se udržely i přes úřední zásahy.²⁰ Podivuhodnou událostí bývalo např. shazování kozla z věže v den svátku sv. Jakuba, připadajícího na 25. červenec. O tomto dlouho udržovaném zvyku, který byl magistrátem definitivně zakázán v roce 1798, se dochovaly zmínky libereckého sekretáře Ludwiga Hübnera, dodnes uložené v archivu města. Jednalo se o dramatizaci příběhu světce, který byl shozen z jeruzalémských hradeb.²¹ Kozel byl za účasti slavnostního průvodu veden ulicemi města a pak pádem z radniční věže zabit.

Od sedmdesátých let 18. století začaly Liberec navštěvovat kočovné herecké společnosti, a to vždy alespoň jedna v roce. Liberečtí soukeníci a řemeslníci se dostávali více do světa a zatoužili mít i doma takovou zábavu, jakou bylo divadlo. Kočující herce proto vítali se zájmem a nadšením, a postupně vytvářeli podmínky pro jejich produkce.²² Repertoár jednotlivých kočovných společností se příliš nelišil. Převládaly veselohry, frašky, úspěch mívaly také opery, ty bývaly ale předváděny ve velice skromné a zkrácené podobě.²³ Reprízy bývaly spíše vzácností.

Z nejznámějších a nejvýraznějších lze uvést především společnost **Václava Tháma** (1765 – 1816), klíčové osobnosti novočeského divadla, a jeho kolegy **Václava Svobody**. Z archivních dokumentů vyplývá, že Thámová-Svobodova společnost se objevila na Liberecku v lednu 1799 a svoji činnost

¹⁸ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 13.

¹⁹ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 13.

²⁰ *Ibid.*, s. 14.

²¹ *Ibid.*, s. 16.

²² *Ibid.*, s. 18.

²³ *Ibid.*, s. 26.

ukončila v prosinci téhož roku nebo nejpozději v lednu roku 1800.²⁴ Thám se Svobodou nejprve úspěšně působili v divadle *Bouda* (v letech 1786 – 1789) na Koňském trhu, nynějším Václavském náměstí, a v divadle *U Hybernů* (1789 – 1799).²⁵ V obou divadlech se hrávalo jak česky, tak německy. Později ale byli oba nuceni opustit Prahu. Pokusili se shromáždit malou společnost a vydali se hledat místo, kde by jim bylo umožněno účinkovat. Povolení k německé produkci získali až v Liberci.²⁶ Za zmínku určitě stojí skutečnost, že liberecký archivní materiál je jedním z mála dokladů o Thámově dramatickém životě, které vůbec existují.²⁷

Z dochovaných archivních spisů vyplývá, že uváděný repertoár Thámovy-Svobodovy společnosti byl zvláště v opeře a hrách se zpěvy na vysoké umělecké úrovni.²⁸ Bylo tomu tak patrně z toho důvodu, že protagonisté souboru znali většinu uváděných představení z předchozí pražské produkce. Na rozdíl od Prahy, kde se tyto populární opery, singspiely a činohry uváděly v obou jazycích, jak jsem již zmiňovala, byly ale v Liberci inscenovány pouze jejich německé verze.

S narůstajícím zájmem o divadelní produkce nebylo postupně možné využívat malé prostory v libereckých soukenických nebo řemeslnických domech. Větší herecké skupiny, a to se týkalo rovněž výše zmiňované Thámovy-Svobodovy společnosti, hrávaly ještě okolo roku 1800 v tzv. *Cechovním domě punčochářů* v centru Liberce nebo jim město propůjčovalo taneční podloubí radnice. Občas se představení konala přímo v radničních prostorách.²⁹

Na začátku 19. stol. se kočovným společnostem příliš nedařilo. Rychle se střídaly a řada z nich upadla do dluhů. Situace se změnila až po napoleonských válkách,³⁰ kdy si polepšila zejména střední třída, vzkvétala řemesla a dařilo se

²⁴ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 19.

²⁵ Balajka, Bohuš, Ladislav Soldán a Emil Charous. *Přehledné dějiny literatury*. Praha: Fortuna, 2001, s. 99.

²⁶ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 19.

²⁷ **Václav Thám** (1765 – 1816) byl český básník, dramatik, překladatel, režisér, později kočovný herec, autor řady vlasteneckých her, čerpajících nejčastěji z národních dějin (např. *Vlasta a Šárka*, *Břetislav a Jitka*) a oblíbených mezi lidovým obecnstvem. Jeho dvoudílný sborník *Básně v řeči vázané*, který vydal roku 1785, bývá literárními vědci označován za první vážný básnický čin novočeské literatury. Dramatický život Václava Tháma včetně jeho tragického konce velmi dobře znázornil zejména *Alois Jirásek* ve svém románu *F. L. Věk*.

²⁸ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 22.

²⁹ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 23.

³⁰ **Napoleonskými válkami** označujeme sérii válečných konfliktů, které probíhaly v rozmezí let 1803 – 1815. Napoleonské války skončily porážkou Napoleona I. v bitvě u Waterloo 18. června 1815 a druhou pařížskou mírovou smlouvou.

obchodu. Během první poloviny 19. stol. se do popředí dostává měšťanstvo a zvyšuje se zájem o kulturní život. V tomto období v Liberci poprvé vznikla myšlenka postavit dramatickému umění samostatnou budovu.³¹

Město po válkách nemělo dostatek finančních prostředků, proto se Cech soukeníků v roce 1819 rozhodl postavit si divadelní budovu z vlastních zdrojů. Soukeníci měli v této době slušné příjmy z vlastnictví svých domů, které nebyly zadluženy, a cech se rozrůstal o nové členy, čímž také získával nové finanční prostředky. Velkou roli sehrál také rostoucí vliv soukeníků ve veřejné správě, díky čemuž se podařilo v městském zastupitelstvu prosadit stavbu budovy, určené výhradně pro divadelní účely.³²

2.3 Liberecké divadelní budovy

2.3.1 Soukenické divadlo

První liberecké „kamenné“ divadlo bylo vybudováno v empírovém slohu na severovýchodní straně Novoměstského náměstí (dnes nese název Sokolovské náměstí) a jeho součástí byla také noclehárna pro soukenické tovaryše. Nazváno bylo *Soukenické divadlo* (německy *Zunfttheater der Tuchmacherzunft*) a k jeho slavnostnímu otevření došlo 15. října 1820 za účasti soukenických tovaryšů, členů cechu a řady významných obyvatel Liberce. První představení se konalo o den později, kdy ochotníci, vybraní z předních občanů města, předvedli hru Augusta von Kotzebue z názvem *Armuth un Edelsinn* (česky *Chudoba a šlechtnost*). Slavnostní premiéry se mimo jiné se svojí rodinou zúčastnil i hrabě Christian Christoph Clam-Gallas, člen významné české šlechtické rodiny původem z Korutan.³³

Nepochybně velmi zajímavá je skutečnost, že právě v tomto divadle v letech 1836 - 1837 opakovaně hostoval **Filippo Taglioni**, a to konkrétně

³¹ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 32.

³² *Ibid.*, s. 32.

³³ *Ibid.*, s. 33.

s baletní pantomimou *Jocko, brazilská opice*.³⁴ Vyplývá to z dochovaných divadelních cedulí. Tzv. „cedulemi“ se v divadelní mluvě označují plakáty k představení. Cedule libereckého Soukenického divadla jsou dnes uloženy ve sbírkách *Státního oblastního archivu Praha* (uloženo ve Státním okresním archivu Mladá Boleslav) a v *Severočeském muzeu v Liberci*. Zachovaly se pouze od roku 1832, nemáme tak bohužel žádné informace či jiné zmínky o tom, že v Liberci před tímto rokem hostoval nějaký jiný baletní soubor.

Autorem hudby i libreta výše zmíněného baletu, hostujícího v Liberci, byl Peter Joseph von Lindpaintner. V Liberci s velmi vysokou pravděpodobností v tomto představení účinkovala Taglioniho dcera Marie (1804 – 1884), proslulá primabalerína a klíčová postava dějin evropského tance a romantického baletu. V té době jí bylo třicet dva let a byla na vrcholu své umělecké kariéry. O této skutečnosti však bohužel neexistují žádné doklady, na dochovaných cedulích k představení jména představitelů hlavních rolí z neznámých příčin uvedena nejsou, k dispozici nejsou ani žádné recenze představení či zmínky v novinách. Co se recenzí (případně jakýchkoliv komentářů či stručných poznámek) divadelních představení týče, pokud nějaké byly napsány, pak vycházely výhradně v deníku *Reichenberger Zeitung*.

Z jiných dochovaných cedulí se dozvídáme také to, že v Soukenickém divadle v roce 1878 třikrát hostoval baletní soubor divadla Hof-Operntheater z Vídně. K těmto představením vyšly v deníku *Reichenberger Zeitung* tři recenze,³⁵ konkrétně 29. 7., dále 1. a 3. 8. 1878. Soubor se libereckému publiku představil v choreografiích Luigiho Mazzantina. První večer byly uvedeny choreografie *Grand pas de deux*, *Eine Tasse Thee*, *Segeduilla* a *Nach zehn Uhr*. Pro druhé představení soubor zvolil tanec *Tarantela*, dále choreografii s názvem *Nicht fluchen*, *Englischer Matrosentanz*, *Nach zehn Uhr* a nakonec *Čardáš*. Třetí večer byl složen z tanců nazvaných *Französische Polka*, *Pas de la Tentation*, v nichž spolu se souborem tančil také sám choreograf Luigi Manzattini, a dvě sóla tanečnicka J. Pollaka.

³⁴ Více informací např.: Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 90.

³⁵ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 90.

V Soukenickém divadle se léta hrávalo německy, ale také česky. Působily v něm totiž nejen německé skupiny, ale i čeští ochotníci.³⁶ Česká menšina se v převážně německém Liberci v šedesátých letech 19. století soustředila do sdružení *Česká beseda*. V rámci tohoto společenství vznikl i Dramatický odbor, který ochotnický hrával české hry. Spolek vystupoval na různých místech Liberce, nejčastěji v hostincích. Jeviště Soukenického divadla se pro české představení podařilo získat až 19. dubna 1868,³⁷ kdy byla uváděna hra Josefa Kajetána Tyla s názvem *Tvrdohlavá žena*. Toto představení lze považovat za první velký úspěch českých ochotníků v Liberci.

V Soukenickém divadle se hrálo až do 23. dubna 1879, kdy celá budova z neobjasněných příčin vyhořela.³⁸ Již několik let před tím se ale začaly objevovat výhrady k tomu, že divadlo nevyhovuje současným požadavkům. Souborům nestačil hrací prostor ani přilehlé šatny, stěžovalo si také publikum, a to na velké nepohodlí při sezení i stání v hledišti.

2.3.2 Prozatímní divadlo

V roce 1880 se nakrátko podařilo v centru města poblíž původního Soukenického divadla (v dnešní Sokolské ulici) otevřít tzv. *Prozatímní* či *Zatímní divadlo* (německy *Interimstheater*). Jednalo se o velkou dřevěnou stavbu, která mohla pojmout současně až 1 600 sedících a okolo 400 stojících návštěvníků. Magistrát města dbal při jejím zřizování na velice přísná bezpečnostní a stavební pravidla a opatření. Pro objekt byl např. určen spolehlivý hlídač na denní i noční směny, hasiči museli mít volný přístup do všech částí divadla, v místnosti pro rekvizity a u východů z budovy stály plné nádoby vody a v prostoru se svítilo pouze železnými lustry.³⁹

V Prozatímním divadle se střídaly hostující soubory, a to zejména z Teplic a Drážďan. Hrálo se pouze německy a uváděly se téměř výhradně činohry (veselohry, zvláště frašky), ale návštěvnost byla nízká a jednotlivé hry se

³⁶ Taller, Ivan. *České ochotnické divadlo v Liberci (do roku 1938)*. Liberec: Česká beseda, 2001, s. 6.

³⁷ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 46.

³⁸ *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. 1. vyd. Liberec: Thalia, 1991, s. 3.

³⁹ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 105.

dočkaly obvykle jen několika repríz.⁴⁰ Této skutečnosti si všimaly i dobové kritiky, např.: „*Jakou pověst si asi naše město získá, když tu (...) herečky hrají před poloprázdnými lavicemi?*“⁴¹ Poslední představení se na jevišti Prozatímního divadla uskutečnilo v květnu roku 1882.

Na předchozích stranách své práce jsem už uváděla, že město počítalo s výstavbou nového, moderního a reprezentativního divadelního objektu ještě před vyhořením Soukenického divadla v roce 1879. Za tímto účelem byl dokonce jmenován *Divadelní výbor*, který měl za úkol nashromáždit částku minimálně 50 000 zlatých potřebných k tomu, aby zastupitelé novou stavbu odhlasovali.⁴² Do veřejné sbírky přispívali občané i podniky z širokého okolí, mimo jiné z Lipska, Hamburku či Vídně.⁴³

Vše nasvědčuje tomu, že se jednalo o čistě německou záležitost. Respektive v žádných dobových pramenech ani monografiích, zabývajících se tímto tématem, se mi nepodařilo najít jedinou zmínku o přispěvcích či jakékoliv spoluúčasti a zájmu ze strany české menšiny. Výzva k veřejné sbírce byla publikována v německém deníku *Reichenberger Zeitung* a jsou v ní oslovení výhradně němečtí občané města. Doslovně v ní stojí např. toto: „*Reichenberg, první německé město v zemi, nemůže dlouhá léta divadlo postrádat. (...) nemůžeme postrádat divadlo ve městě průmyslu a duchovního pokroku (...), v baště němectví naší země.*“⁴⁴ Deník *Reichenberger Zeitung* výzvu zopakoval ještě dvakrát a potom pravidelně zveřejňoval jména dárců a věnovaný obnos.

Ráda bych se ještě krátce pozastavila u označení *Prozatímní divadlo*. To totiž vyjadřuje pouze dočasnost stavby a její účel. Podobnost s pražským Prozatímním divadlem (předchůdcem dnešního Národního divadla) je tak pouze náhodná. Budova pražského Prozatímního divadla se nacházela na stejném místě jako dnešní Národní divadlo a později, v průběhu výstavby, se stala jeho součástí. Situace v Liberci je zcela odlišná. Budova tamního tzv. Prozatímního

⁴⁰ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 108.

⁴¹ Recenze publikována dne 6. 4. 1882 v deníku **Reichenberger Zeitung**; překlad do češtiny **Kateřina Šidlofová**.

⁴² Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo fxšaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 12.

⁴³ Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo fxšaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 12.

⁴⁴ Autentický německý text výzvy, publikovaný dne 4. června 1880 v deníku **Reichenberger Zeitung**, do češtiny přeložila Kateřina Šidlofová.

divadla stála na odlišném místě než nově plánované a budované divadlo, později byla zbořena a na jejím místě vyrostla zástavba domů a administrativních prostor, sloužících dodnes.

2.3.3 Budova Divadla F. X. Šaldy v Liberci

5. října 1880 mohl *Divadelní výbor* veřejně ohlásit, že nashromáždil dostatečně vysoký finanční obnos, který byl potřeba ke schválení výstavby nového divadla. Současně bylo také nutné určit vhodné místo, na němž by měla budova stát. Volba nakonec padla na zanedbanou a nevyužitou část v centru města, místními zvanou *Rokle* (německy v dobových pramenech uváděno jako *Gründel*).⁴⁵ Lokalita byla z části tvořena travou porostlým kopcem, z části bažinatým údolím; to vše obklopovaly polorozpadlé stodoly, stáje, hospodářské budovy a pastviny pro kozy a ovce. Gründel sice ležel v těsné blízkosti Staroměstského náměstí (dnešní nám. Edvarda Beneše), klíčového bodu města s radniční budovou, ale dělal Liberci spíše ostudu. Místo se muselo nejprve složitě upravovat, především zarovnat, odvodnit a zbudovat v něm kanalizaci.

Základní požadavky pro výstavbu schválilo městské zastupitelstvo a Divadelní výbor. Bylo rozhodnuto, že divadlo musí odpovídat moderním požadavkům a dobovým uměleckým nárokům; např. mělo pojmut až tisíc diváků a předpokládalo se jeviště široké 19 metrů, s hloubkou alespoň 11 metrů a s propadlištěm hlubokým 6 metrů, nesměly chybět prostorné chodby, široká schodiště, bufet, sklady rekvizit a nábytku atd.⁴⁶ Pro dokreslení situace kolem stavby nového divadla snad můžu uvést záznam projednávání v městském zastupitelstvu: „*Na zasedání městského zastupitelstva v Reichenbergu se snad skutečně neprobírala ještě žádná otázka důkladněji a podrobněji než otázka divadla (...)*“⁴⁷

⁴⁵ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 95.

⁴⁶ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 99.

⁴⁷ Překlad do češtiny: **Kateřina Šidlofová**. Dostupné např. v publikaci: Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 103.

Nutnost postavit nový divadelní objekt co nejrychleji vedla ke značnému spěchu při hledání architektů.⁴⁸ Vyhlášena byla veřejná soutěž, do níž se přihlásilo celkem 22 architektonických projektů. Vítězem se stal návrh, který zpracovali vídeňští architekti Miksch a Niedzielski. Ti však ve svém projektu úmyslně překročili finanční limit, který byl předem stanoven, a nebyli schopni včas dodat nové a ve výsledku levnější stavební plány, což nakonec zabránilo realizaci jejich stavby. Město nakonec upustilo od všech projektů, zaslaných do soutěže, a rozhodlo se prostřednictvím odborníků vyhledat novou firmu, která by v co nejkratší době a za přijatelné náklady divadlo postavila.⁴⁹ Doporučení jim byli tehdy vyhlášeni vídeňští architekti Fellner a Helmer, specializovaní na stavby divadel.

Ateliér architektů **Ferdinanda Fellnera** (1847 – 1916) a **Hermann Helmera** (1850 – 1919) patřil ve své době mezi nejvýznamnější nejen na území tehdejšího Rakouska-Uherska, ale dokonce celé Evropy. Za zmínku nepochybně stojí fakt, že liberecká scéna patřila k jejich prvním stavbám v Čechách.⁵⁰ Oba architekti zaměstnávali rozsáhlý tým odborníků a ve spolupráci s nimi vybavili v poslední třetině 19. století honosnými a reprezentativními divadelními budovami řadu velkých evropských měst, jmenovitě Berlín, Szeged, Budapešť, Curych, Bratislavu a řadu dalších. Častými spolupracovníky ateliéru při výzdobě interiérů i exteriérů byli významní umělci, např. Gustav Klimt, světově uznávaný malíř, či Franz Matsch.

První výkop k základům nové moderní divadelní budovy byl proveden 29. září 1881.⁵¹ Na stavbu přijel z Vídně osobně dohlížet i architekt Fellner. První týdny a měsíce stavebních prací byly poznamenány řadou problémů a komplikací - nepřízní počasí a mimo jiné i obrovským požárem, k němuž došlo v proslulé vídeňské scéně *Ringtheater* a který si vyžádal i oběti na životech.⁵² Po celé Evropě se v důsledku této tragédie začal šířit strach z hrozícího nebezpečí. Firma Fellner a Helmer musela narychlo pozměnit své stavební plány, především v nich

⁴⁸ Karpaš, Roman, Jan Mohr a Pavel Vursta. *Kouzlo starých pohlednic Liberecka*. Liberec: Agentura 555, 1997, s. 75.

⁴⁹ Průběh výstavby libereckého divadla je zaznamenán a tyto spisy jsou uloženy ve *Státním okresním archivu v Liberci*. Zápisy ze zasedání *Městského zastupitelstva* a *Výboru pro postavení divadla* jsou podrobně zachyceny v deníku *Reichenberger Zeitung*.

⁵⁰ Karpaš, Roman, Jan Mohr a Pavel Vursta. *Kouzlo starých pohlednic Liberecka*. Liberec: Agentura 555, 1997, s. 75.

⁵¹ *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. 1. vyd. Liberec: Thalia, 1991, s. 3.

⁵² Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 112.

provést řadu úprav, zajišťujících protipožární bezpečnost, což celou výstavbu pochopitelně značně zkomplikovalo a prodloužilo. Takřka na poslední chvíli musela být zřízena např. nouzová východiště z přízemí, balkonů i galerií, šatny byly přemístěny do přední části budovy, upravovány byly také prostory pro diváky, což v důsledku znamenalo snížení počtu míst na 850 osob (oproti původně plánované tisícovce míst).

Výstavbu, která včetně počátečních průtahů probíhala celkem dva roky (1881 – 1883), realizovala místní firma Sachers a Gärtner. Vybavením scény byl pověřen výtvarník C. Barrot z vídeňského *Dvorního divadla*, divadelní dekorace zhotovili vídeňští malíři Priorschi, Burghardt a Kautzky.⁵³ Sochařská výzdoba interiéru byla svěřena Carlu Hauerovi. Ten také nechal nad proscénium umístit portréty slavných německých divadelních autorů, konkrétně Goetha, Schillera, Beethovena, Wagnera, Mozarta, a do středu zlaceného portálu znak města. O stropní výzdobu se postaral malíř Heinrich Löffler zhotovením čtyř obrazů,⁵⁴ na nichž je zachycena alegorie veselé hudby v podobě dětství, milostný motiv symbolizuje mládí, bojová hudba mužný věk a vážná hudba stařecký věk.

Střecha budovy byla osazena sochami řeckých bohů, které zhotovil vídeňský sochař Reinhold Völkel.⁵⁵ Směrem od hlavního vchodu (jižní strana, proti dnešní radnici) byly umístěny dvě hlavní skupiny soch – *Apollón* a alegorické sousoší *Umění*, které reprezentuje ženská postava s pochodní v ruce. Ta přilévá olej bůžkovi, nastavujícímu nádobu s ohněm. V dalších částech střechy se nacházejí sochy *Flory* a *Thálie* (západní strana), *Terpsichoré* a *Fortuna* (východní strana), v rozích *Melpomené* a *Erató*.

⁵³ **První série libereckých divadelních dekorací** zahrnovala celkem 30 kusů, konkrétně: řecký sál, romantický sál, gotický sál, maurský sál, středověkou ulici, středověkou světnici, renesanční sál, renesanční pokoj, moderní sál, moderní pokoj, dvě moderní světnice, občanské pokoje, selskou jizbu, mansardu, sklep, moderní město, interiér kostela, temný les, slunečný les, knížecí zahradu, městskou zahradu, volnou krajinu, horskou krajinu, skalnatou krajinu, orientální krajinu, tropický les, vesnici a horizont s vojskem.

⁵⁴ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 116.

⁵⁵ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 113.

Budova Divadla F. X. Šaldy v Liberci (současný stav)⁵⁶

Interiér divadla F. X. Šaldy v Liberci⁵⁷

Do centra pozornosti liberecké veřejnosti se dostala opona s názvem *Triumf lásky*, pocházející z dílny již zmiňovaných vídeňských malířů Gustava Klimta a Franze Matsche. V době jejího vzniku byli oba ještě studenty vídeňské uměleckoprůmyslové školy. Výroba opony byla tak pracná a časově náročná, že Gustav Klimt musel požádat o výpomoc i svého mladšího bratra Ernsta, aby zakázku pro Liberec mohli včas dokončit.

⁵⁶ Fotografie převzata z monografie: Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 181.

⁵⁷ Fotografie interiéru převzata z monografie: Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 10 – 11.

Opona je signována v pravém dolním rohu: „*F. Matsch - G. Klimt - E. Klimt Wien 1883*“. Malíři do středu opony umístili postavu *Radosti*, charakterizovanou veselou svatbou. Je obklopena *Moudrostí* a *Vážností*. Cena opony se nakonec vyšplhala až na závratných 180 tisíc zlatých. Pro lepší představu o tom, jaká vysoká částka to na tehdejší dobu byla, můžu uvést, že celkový honorář slavných a žádaných architektů Fellnera a Helmera za zhotovení skic, kompletních stavebních plánů a rozpočtu k libereckému divadlu činil 8 tisíc zlatých.⁵⁸

Divadlo bylo vystavěno v novorenesančním stylu, který se v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. stol. stal jakýmsi nepsaným kánonem. Tento architektonický styl ovlivnil také další stavby z pozdější doby v bezprostředním okolí. Budova je 40 metrů dlouhá, 39 metrů široká a vstupuje se do ní 10 metrů dlouhým schodištěm. Již v počátcích se ovšem ukázalo, že provozně málo vyhovuje zadní trakt budovy, proto se později musel upravovat a dořešit ve formě nové přístavby.⁵⁹ Divadlo patří mezi první liberecké stavby, které začaly měnit tvář vnitřního města, a dodnes těží ze své výhodné polohy v centru Liberce. Nachází se na náměstí *Dr. Edvarda Beneše* (tehdy neslo název *Divadelní náměstí*), v těsné blízkosti městské radnice.

Interiér divadla F. X. Šaldy v Liberci, pohled do hlediště⁶⁰

⁵⁸ Janáček, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, s. 101.

⁵⁹ Karpaš, Roman, Jan Mohr a Pavel Vursta. *Kouzlo starých pohlednic Liberecka*. Liberec: Agentura 555, 1997, s. 75.

⁶⁰ Fotografie převzata z titulní strany monografie: Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013.

2.4 Historie divadla od založení v roce 1883 do konce druhé světové války

Nově zbudované divadlo neslo od počátku název *Stadttheater Reichenberg*, tedy *Městské divadlo Liberec*. Jak jsem již na předchozích stranách své práce uváděla, výstavbu doprovázela řada těžkostí a komplikací, o to více se nepochybně předpokládalo grandiózní zahájení provozu divadla. Veřejnost bezesporu očekávala uvedení velkolepé premiéry. K slavnostnímu zahájení došlo v sobotu 29. září 1883.⁶¹ Prvním představením byla činohra, jednalo se o hru *Vilém Tell* od Friedricha Schillera se stejnojmennou předehrou od Gioacchina Rossiniho.

Premiéře a slavnostnímu otevření divadla obecně předcházela rozsáhlá kampaň v denním tisku, a to již několik měsíců před avizovaným datem. Ředitelem a současně šéfredaktorem byl zastupiteli města jmenován Emanuel Raul,⁶² který prostřednictvím deníku *Reichenberger Zeitung* a rozměrného plakátu veřejnosti detailně představil svůj soubor a složení zaměstnanců divadla.

Je pozoruhodné a možná i poněkud úsměvné, že herci a herečky byli do souboru přijímáni podle jednotlivých oborů, či snad přesněji řečeno hereckých typů. Na plakátu oznamujícím otevření divadla je např. uvedena informace, že role intrikánů a představitelů charakterních rolí budou svěřovány herci Siegfriedu Rosenbergovi, role mladých milovníků Eugenu Sieghardtovi, role sentimentálních milovnic Adě Blancheové, role naivek Rose Monatiové, role měšťanských matek Heleně Deliové atd.⁶³

V libereckém divadle v době jeho otevření působilo v zaměstnaneckém poměru 37 sólistů (19 herců, 18 hereček), sbor tvořilo 22 herců (12 dam, 10 pánů).⁶⁴ U všech herců se předpokládaly také pěvecké dovednosti. Do orchestru bylo angažováno 27 školených hudebníků a jeden harfenista. Vedení evidentně

⁶¹ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 12.

⁶² Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo fxšaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 17.

⁶³ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 118.

⁶⁴ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 118.

nepočítalo s tanečním souborem, respektive - jak přímo vyplývá z dobových pramenů - nebyli angažováni žádní taneční umělci, taneční mistři či choreografové a nepočítalo se ani s žádnými výhradně tanečními rolemi nebo dokonce představeními.

Zahájení provozu německého divadla bylo středem dohadů a pozornosti. Při slavnostním otevření sehrála svou roli i národní hrdost, která v některých (Čechům nepřátelských) kruzích přerůstala až v nacionalistické postoje. Před představením promluvil i sám architekt Helmer z Vídně a popřál městu, aby se jeho divadlo stalo „*místem péče o německé umění, stánkem německé svornosti a německé síly pro věky budoucí*“.⁶⁵ Je však určitě dobré zmínit, že německé inscenace navštěvovala i česká menšina.⁶⁶

V Liberci se začalo utvářet typické repertoárové divadlo, které muselo být především dramaturgicky rozmanité, aby obstálo u publika složeného z nejrůznějších společenských vrstev. Patrně z toho důvodu se v prvních sezónách neobjevovalo mnoho repríz a divadelní žánry se rychle střídaly, snad jako kdyby vedení divadla nejprve lehce sondovalo, oč bude zájem a jaká představení se dočkají divácké obliby. Například výše zmiňovaný zahajovací titul *Vilém Tell* byl hrán pouze dvakrát, a to na premiéře a poté hned následujícího dne. V sezóně 1833/34 se toto představení na repertoáru už neobjevilo.⁶⁷

Pro dokreslení celé situace a lepší představu o tom, jak chaotický byl od počátku dramaturgický plán, můžu uvést např. to, že v druhé divadelní sezóně (tzn. v letech 1883/84) bylo odehráno celkem 201 představení, z nichž 116 bylo uváděno poprvé.⁶⁸ V inscenacích převládali němečtí klasičtí autoři typu *Schiller*, *Goethe* nebo *Lessing*, z cizích klasiků byl zastoupen např. *Shakespeare* (konkrétně pouze jeho tragédie *Julius Caesar*; toto představení bylo odehráno jen jednou). Největší počet titulů zastupovaly veselohry druhořadých německých tvůrců. Jak je patrné z recenzí, představení byla vedena ledabyle, hru sice

⁶⁵ O proslovu architekta H. Helmera před slavnostní premiérou, při němž mimo jiné, podle staré německé zvyklosti, slavnostně předal starostovi města Liberce **Ludwigu Ritterovi** klíče od ukončené stavby, detailně informoval deník *Reichenberger Zeitung* dne 30. 9. 1883.

⁶⁶ Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 18.

⁶⁷ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 16.

⁶⁸ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 16.

samozřejmě řídil režisér, ten ale také ve všech uváděných titulech hrál (často přímo hlavní role) a celkový dojem z inscenací býval spleťitý a neorganizovaný.

Svou nezastupitelnou úlohu při formování uměleckého profilu divadla zásadním způsobem sehrála kritika, která pravidelně vycházela v deníku *Reichenberger Zeitung*.⁶⁹ Recenzenti byli poměrně nároční a také až překvapivě dobře a odborně připravení. Z novin je zřejmé, že titíž autoři sledovali také repertoár scén např. v Drážďanech, Berlíně nebo ve Vídni. Recenzenti upozorňovali na nejrůznější nešvary, od nedostatků v režii, špatného osvětlení, scénických nesrovnalostí (za kuriózní, avšak oprávněnou, lze považovat např. námitku recenzenta vůči využití nábytku značky Thonet ve scéně odehrávající se v pokojích Ludvíka XV.) až po zásadní výtky vůči zvolenému repertoáru či slabým hereckým výkonům.⁷⁰ Největší pozornost, jak je z recenzí patrné, věnovali jednoznačně uměleckému výkonu herců, čímž bezesporu napomáhali upevňovat a zvyšovat kvalitu studovaných her. Kritika se tak velkou měrou podílela na výchově protagonistů souboru a jejich uměleckém růstu.

Za první světové války se liberecké divadlo udrželo v provozu během všech čtyř válečných let. V letech 1916 – 1918 se hrálo dokonce i během letních měsíců, aby si zaměstnanci divadla mohli alespoň trochu přivydělat na živobytí.⁷¹ Strastiplným válečným dobám byl přizpůsoben i repertoár tak, aby byl přitažlivý pro diváky. Je pozoruhodné, že právě na pozadí těchto dramatických historických událostí poprvé vstoupil do německého divadla český repertoár. V průběhu první světové války zaznamenala největší úspěch opereta *Polská krev* Oskara Nedbala (premiéra se konala 25. 12. 1914). Toto představení se stalo historicky prvním českým titulem uvedeným na liberecké scéně.⁷² Dobová kritika hodnotila Nedbalovu hudbu kladně a dožadovala se více takových operet. V recenzi stojí mimo jiné toto: „*Kdo je alespoň trochu naladěn k návštěvě výtečného divadelního kusu (...), bude při provedení liberecké Polské krve dvě hodiny*

⁶⁹ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 22.

⁷⁰ Kritiky k představením vycházely pravidelně v *Reichenberger Zeitung*, v Liberci tehdy nejrozšířenějším deníku. Všechna jeho vydání jsou v současnosti uložena ve *Státním okresním archivu v Liberci*. Tyto konkrétní citované zmínky a dílčí výtky k představením pocházejí z čísel deníku: Jahrgang XXV (od září 1883) do Jahrgang XXVII (duben 1886).

⁷¹ Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 21.

⁷² Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 43.

šťasten a důstojným způsobem zbaven starostí o naši vlast a válečného trápení.“⁷³

Repertoár se v období mezi dvěma světovými válkami příliš neměnil. Všichni ředitelé, kteří se v Liberci v průběhu let vystřídali, preferovali opery. V dramaturgických plánech se před rokem 1918 dostávala do popředí hlavně díla *Richarda Wagnera*. Inscenován byl také *Richard Strauss* nebo *Engelbert Humperdinck*. Také ve třicátých letech 20. stol. byly v Liberci inscenovány nákladné opery Wagnera, Puciniho, Verdiho, Bizeta a dalších významných autorů. Z dobových dramaturgických plánů je přesto patrné, že běžné publikum toužilo především po veselohrách a operetách. Nejhranějším autorem se stal Franz Lehár. Na programu byly opery, operety i činohry, např. po celá třicátá léta bývalo na repertoáru pravidelně 11 oper, 15 činohr a 16 operet.

Nové divadlo mělo svůj stálý ansámbl, nebylo už závislé na zájezdových hereckých skupinách. V Liberci však od počátku existoval pouze profesionální soubor činohry, opery a operety, tedy nikoliv baletu.

V sezóně 1934/35 se tehdejší ředitel Basch rozhodl pro uvedení dvou hudebně-tanečních revuí, které měly veliký návštěvnický ohlas a byly na tehdejší dobu mnohokrát reprízovány. Jedna z nich, konkrétně revue *Grüss Gott! Grüss Gott!* od G. Burgharda s hudbou R. Stolze, se dočkala takřka neuvěřitelných 28 repríz.⁷⁴ V sezóně 1937/38 byla do libereckého divadla angažována taneční mistrová.⁷⁵ Choreografové byli do Liberce zváni výjimečně, existuje doklad např. o pozvání W. Godlewskiho v roce 1941.⁷⁶

Liberečtí diváci měli také možnost zhlédnout několik tanečních, respektive baletních představení hostujících hvězd či celých souborů, které toto bohaté průmyslové město navštívily. V této souvislosti stojí za zmínku především hostování libereckého rodáka - významného německého tanečníka, choreografa a pedagoga Haralda Kreutzberga, toho času sólistu *Staatsoper Berlin*. V Liberci hostoval dvakrát s vlastním programem, konkrétně s *Orfeovým nářkem nad*

⁷³ Recenze vyšla v deníku *Reichenberger Zeitung* dne 27. 12. 1914. Pod recenzí je podepsána šifra H. W.

⁷⁴ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 62.

⁷⁵ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 73.

⁷⁶ *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 175.

Euridikou,⁷⁷ a to 29. 1. 1937 a 18. 2. 1938. Právě *Orfeův nářek nad Euridikou* bývá považován za jedno z jeho vrcholných choreografických děl.⁷⁸

Harald Kreutzberg se narodil 11. prosince 1902 v Liberci. Vystudoval školu Mary Wigmanové v Drážďanech a stal se nejproslulejším reprezentantem výrazového tance.⁷⁹ Proslul svojí takřka nevyčerpatelnou fantazií a virtuózní technikou. Slávu mu zajistily také filmy, zejména *Paracelsus*, kde ztvárnil roli kejklíře. Kreutzberg účinkoval po celém světě, v Evropě, v Americe i na Dálném východě.⁸⁰ Tančil ve vlastních choreografiích a v kostýmech, které si sám navrhoval. Náměty svých tanců volil z nejrůznějších oblastí: dobrodružné, osudové, vyjadřující touhu, smrt či bolest. Často také tvořil tance na lidové motivy, např. španělské nebo brazilské. Proslavil se svými choreografiemi jako *Anděl zvěstování*, *Enšpígl*, *Královský tanec*, *Tuláková píseň*, *Půlnoční tango* nebo již výše zmiňovaný *Orfeus*.

Jako partner spolupracoval s Yvone Georgiovou, Manon Ehrfur-Chafourovou a Ruth Pageovou. Ve čtyřicátých letech, tedy v době, kdy pohostinsky vystoupil v libereckém divadle, začal pracovat s maskami a dotkl se i surrealistické tvorby.⁸¹ Na jevišti naposledy tančil v roce 1959. Tehdy již měl v Bernu svoji stálou školu uměleckého tance. Kreutzberg měl v březnu 1968 těžký srdeční záchvat, jemuž po šesti týdnech podlehl. Zemřel 25. 4. 1968 ve věku 66 let.

Harald Kreutzberg je bezesporu osobností světového významu. Přestože se jedná o jednoho z nejslavnějších a nejvýznamnějších libereckých rodáků, na něhož by měli být místní obyvatelé po právu pyšní, je tento umělec v Liberci dodnes poněkud opomíjen. Jeho jméno tam dokonce upadlo takřka v zapomnění. Svůj hold se mu rozhodlo vzdát Divadlo F. X. Šaldy taneční inscenací *Harald – hvězda se vrací*. Premiéra tohoto představení se konala 20. 4. 2012, choreografie, režie a tvorby libreta se ujal Daniel Záboj. V titulní roli Haralda se divákům představil Alexey Yurakov.

⁷⁷ Rebling, Eberhard. *Ballett, gestern und heute*. Berlin: Henschelverlag, 1959, s. 248.

⁷⁸ Siblík, Emanuel. *Tanec mimo nás a v nás*. Praha: Nakladatelství Václav Petr, 1937, s. 54.

⁷⁹ Rebling, Eberhard. *Ballett, gestern und heute*. Berlin: Henschelverlag, 1959, s. 248.

⁸⁰ Schmidová, Lidka. *Harald Kreutzberg*. In: *Taneční listy*. Praha: Orbis, 1968, 6, s. 12 – 13.

⁸¹ Schmidová, Lidka. *Harald Kreutzberg*. In: *Taneční listy*. Praha: Orbis, 1968, 6, s. 13.

V Liberci vystoupil dále také baletní soubor *Divadla na Vídeňce*, soubor pražského *Německého zemského divadla* (v roce 1886), berlínského *Friedrich-Wilhelmstädtisches Theater* (v letech 1887 a 1888). Dále např. berlínský soubor *Excelsior* s baletem *Nautilus* od E. Wulffa a A. Pandera (v roce 1890), vídeňský soubor *Státní opery K. Godlewského* (v letech 1924, 1925, 1933).⁸²

Budování kvalitního souboru se skvělou reputací a repertoárem se v Liberci dělo za obtížných podmínek, nejprve v rámci Rakousko-Uherska, později v nově vzniklém Československu. Chod divadla pochopitelně ovlivňovala celá řada společenských, politických i uměleckých proměn. V každém případě je patrné, že divadelní soubor prošel obrovským vývojem, a to od takřka amatérských a rozpačitých začátků až po profesionální úspěchy, k nimž docházelo zejména ve 30. letech 20. století, a které jsou srovnatelné s výkony a kvalitou na jiných významných německých scénách té doby.

Od otevření v roce 1883 do roku 1945 se v libereckém divadle vystříдалo dvanáct ředitelů. Hrál se převážně německý a světový repertoár v němčině. Až v roce 1924 bylo československými úřady ustanoveno, že divadelní budova bude pronajata pro česká představení, a to konkrétně pokaždé 7. března, 28. října a potom čtrnáct dní v průběhu měsíce května.⁸³ V těchto termínech v libereckém divadle hostovala nejčastěji opera a činohra z Olomouce, příležitostně do města zavítal i zájezd z pražského *Divadla na Vinohradech*.

Česká představení byla v Liberci uváděna až do roku 1938,⁸⁴ kdy na základě Mnichovské dohody Sudety připadly Třetí říši, a veškeré české obyvatelstvo bylo vyhnáno do vnitrozemí. Liberec se tehdy stal hlavním městem nové sudetské župy a sídlem místodržícího Konrada Henleina. V prosinci 1938 do města přijel Adolf Hitler. V sezóně 1943/44 se změnil název divadla ze *Stadttheater Reichenberg* na *Bühnen der Gauhauptstadt*, neboli *Jeviště hlavního města Sudetské župy*.

Některé z těchto historických skutečností jsem však již stručně zmiňovala na předchozích stranách své práce, v kapitole věnované libereckým dějinám.

⁸² *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 175.

⁸³ Janáček, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, s. 43.

⁸⁴ Karpaš, Roman. *Liberec: staré pohlednice = Reichenberg: alte Ansichtskarten*. Liberec: Nakladatelství RK, s. 44.

Uvádím je nyní spíše jen pro dokreslení celé situace a pro zvýraznění toho, z jak komplikovaných politicko-společenských podmínek se v roce 1945 začalo rodit již čistě české divadlo a s ním i český balet.

Historie libereckého divadla se odvíjela bez přerušení od svého založení. Jedinou výjimku představoval konec druhé světové války. V roce 1944 bylo divadlo uzavřeno a uvažovalo se nejprve o jeho přestavbě na biograf, později dokonce i o přebudování celého objektu na sklad luftwaffe.⁸⁵

Myšlenky na vybudování stálého českého divadla v Liberci se začaly formovat již během druhé světové války. Od samého počátku těchto úvah se počítalo s vícesouborovým útvarem. České divadlo bylo ustanoveno dne 1. srpna 1945 Zemským národním výborem v Praze.⁸⁶ Neslo název *Zemské oblastní divadlo v Liberci*. Ředitelem byl jmenován Stanislav Langer, šéfem opery dirigent Milan Zuna. Poprvé v liberecké historii byl založen profesionální baletní soubor, jehož šéfem se stal choreograf **Rudolf Macharovský**.

První baletní titul na scéně divadla byl uveden 22. prosince 1945, jednalo se o Nedbalovo představení baletu z *Pohádky do pohádky*. Těmito historickými skutečnostmi se ale budu podrobněji zabývat v samostatné kapitole, věnované prvnímu desetiletí existence libereckého baletního souboru.

Název *Zemské oblastní divadlo* byl později nahrazen označením *Severočeské národní divadlo* a ještě později, v prosinci roku 1957, divadlo přijalo do svého názvu jméno libereckého rodáka, proslulého literárního kritika, dramatika a spisovatele *Františka Xavera Šaldy* (1867 – 1937). Pod jménem *Divadlo F. X. Šaldy* se divadlo prezentuje až do současnosti, v osmdesátých letech navíc přijalo přídomek „*Státní*“. Dodnes v divadle fungují tři samostatné soubory, a to opera, činohra a balet.

⁸⁵ Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 28.

⁸⁶ *Divadlo F. X. Šaldy 1945-1960*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1960, s. 7.

2.4.1 Scéna libereckého Malého divadla

Od 14. září 1989 mají liberečtí diváci možnost navštěvovat také pobočnou scénu Divadla F. X. Šaldy, která nese název Malé divadlo. Tato druhá scéna sídlí ve Zhořelecké ulici poblíž městského centra, v budově bývalého *Lidového domu*, který byl původně střediskem levicově orientované české menšiny, sociálních demokratů a cvičenců *Dělnické tělovýchovné jednoty*.⁸⁷ Po druhé světové válce byl přestavěn nejprve na dílny a zkušebnu divadla. Objekt byl přebudován na divadlo až koncem osmdesátých let podle návrhu světově proslulého architekta Karla Hubáčka.⁸⁸

Budova Malého divadla⁸⁹

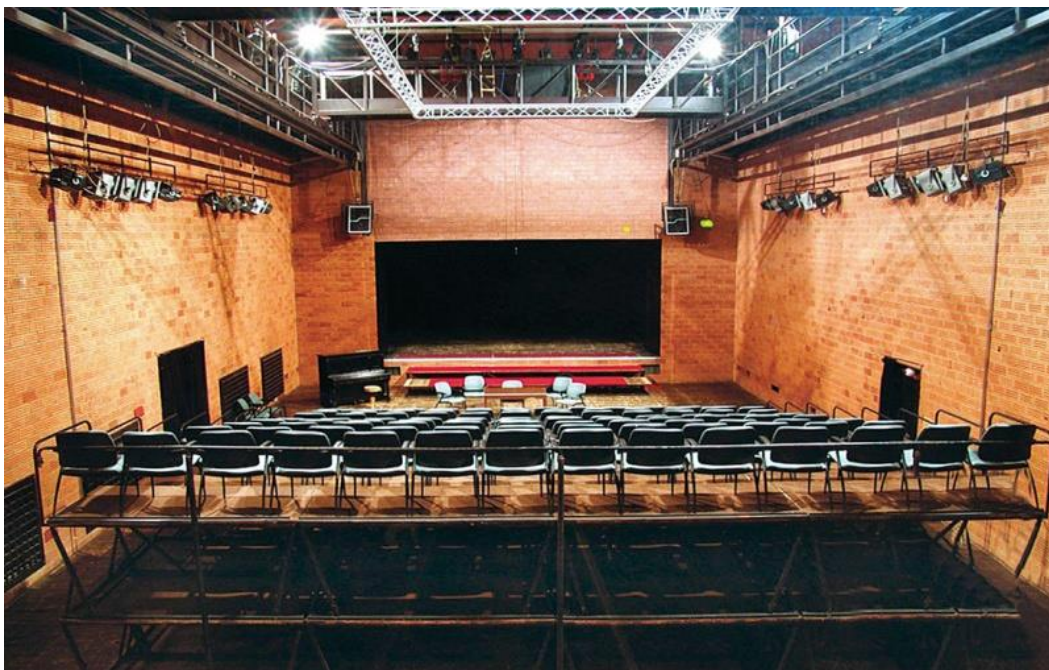
Jedná se o moderní bezbariérové divadlo s variabilním jevištním i hledištním prostorem a s kapacitou zhruba 200 diváků. Svým uzpůsobením vybízí spíše k inscenování experimentálnějších a komornějších činoherních a tanečních představení. Dodnes se některé baletní inscenace uvádějí pouze na scéně Malého divadla a jejich choreografie jsou vytvářeny přímo na míru

⁸⁷ Chocholoušková, Hana a Markéta Lhotová. *Liberec*. Praha: Paseka, 2010, s. 30.

⁸⁸ **Karel Hubáček** je mimo jiné autor proslulého televizního vysílače a hotelu **Ještěd** nad Libercem, za nějž jako jediný z architektů v České republice obdržel v roce 1969 prestižní **Perretovu cenu**.

⁸⁹ Fotografie převzata z monografie: Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 20.

tomuto specifickému variabilnímu a také poněkud stísněnému jevištnímu prostoru.⁹⁰

Interiér Malého divadla, pohled na jeviště⁹¹

⁹⁰ Z baletních představení, která byla inscenována na scéně **Malého divadla**, můžu na tomto místě za všechny jmenovat např. cca 90-minutové představení *Pygmalion: Taneční příběh o dvou dílech – hudební koláž*. Libreto, režie a choreografie: **Irena Janovcová**. Premiéra 8. a 9. listopadu 2002.

Tento proslulý příběh profesora Henry Higginse, kterému se podaří předělat londýnskou květinářku Lízu s nepřiliš jemnými mravy ve vybranou slečnu, do níž se nakonec sám zamiluje, vystavěla choreografka pro komorní, takřka až miniaturní jeviště Malého divadla na hudební koláž složenou z děl Mozarta, Strausse, Debussyho, ale i zlidovělých českých písní typu Anda Žižkovanda, Já viděl Helenu v bazénu či Oves v pytli.

⁹¹ Fotografie převzata z monografie: *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. Liberec: Thalia, 1991, s. 38.

3. BALETNÍ SOUBOR LIBERECKÉHO DIVADLA PO ROCE 1945

Na následujících stranách své práce se pokusím popsat a charakterizovat historii libereckého baletního souboru od jeho počátků, počínaje první sezónou roku 1945 až po současnost. Rozhodla jsem se rozdělit toto období do šesti samostatných kapitol, vymezených desetiletími. První období bude ohraničeno roky či přesněji řečeno sezónami 1945/55 – 1954/55 atd. Toto členění navrhuji z toho důvodu, že každé desetiletí libereckého baletu bylo podle mého názoru zcela specifické a zásadním způsobem se lišilo od ostatních.

V každém těchto z desetiletí, jak se ve své práci pokusím následně doložit, lze také objevit minimálně jednu klíčovou osobnost, která se jedinečným způsobem podílela na formování podoby souboru, jeho celkové koncepci či uváděném repertoáru. Každá osobnost tak, alespoň podle mého názoru, souboru vtiskla zcela jedinečnou podobu a vlastní originální vizi.

Jedinou výjimku chci udělat v případě let 1971 - 1993, tzn. období spadající do třetího a čtvrtého desetiletí existence souboru. Tato léta, v nichž byl liberecký balet soustředěn kolem osobnosti Františka Pokorného, chci popsat dohromady v rámci jedné kapitoly. Období 70. a 80. let, kdy Pokorný přichází do libereckého baletu, bylo nesmírně progresivní a specifické, a v kontextu historie tohoto konkrétního souboru také jedno z nejvýznamnějších. Žádný jiný šéf baletu se v Liberci na svém postu neudržel tak dlouho a žádný jiný choreograf také v tamním divadle nenastudoval tolik inscenací jako právě Pokorný.

Na základě všech prostudovaných materiálů, o něž se své práci opírám, můžu bez nadsázky prohlásit, že co desetiletí (s výše uvedenou výjimkou více než dvacetiletého působení Františka Pokorného), to změna v pojetí souboru takřka o 180 stupňů. Myslím si proto, že takto mnohem lépe vyniknou kontrasty mezi jednotlivými obdobími. Tento přístup se mi zdá také mnohem koherentnější, než psát medailony jednotlivých osobností (šéfů baletu, choreografů či tanečníků) a k nim pouze připojit soupis premiér nebo jmenný seznam členů souboru.

Co se členů souboru týče, zajímavé bude nepochybně sledovat jejich počet a složení, respektive jejich proměny v průběhu jednotlivých období, jinými slovy v dobách působení různých šéfů baletu.⁹² Do své práce si však ke srovnání zvolím pouze několik sezón, a to takové, na nichž budou rozdíly vidět co možná nejlépe.

Ráda bych také zdůraznila, že mým záměrem na následujících stranách rozhodně nebude věnovat se dopodrobna všem baletním titulům, uváděným v průběhu let na scéně Divadla F. X. Šaldy v Liberci (případně Malého divadla), charakterizovat detailně každou choreografii, která zde vznikla, nebo vytvářet zevrubnou a rozsáhlou historickou analýzu profesionálního libereckého baletního souboru. Podrobný soupis všech premiér baletního souboru od první sezóny do současnosti uvádím ve zvláštní příloze v závěru své práce.

⁹² Soupis členů baletního souboru ve vybraných obdobích uvádím ve zvláštní příloze v závěru své práce.

3.1 Jarmila Jarošová

Při přípravě materiálů i samotném psaní své diplomové práci jsem se v několika případech opírala o vzpomínky bývalé primabaleríny libereckého baletního souboru Jarmily Jarošové, pražské rodačky a žačky Rudolfa Macharovského. Proto považuji za důležité nejprve stručně přestavit některé významné životní etapy této tanečnice, která stála přímo u samotných počátků libereckého baletního souboru, zůstala mu věrná po následujících pětatřicet sezón (nejprve jako sboristka a později primabalerína) a je s tanečním uměním v tomto regionu nerozlučně provázána až do dnešních dní.

Jarmila Jarošová⁹³

Jarmila Jarošová se narodila v Praze 17. ledna 1930 manželům Kučerovým. Vyrůstala na Královských Vinohradech, kde také absolvovala základní školu. Již od útlého dětství si přála stát se baletkou. Velice ji ovlivnila její teta Lída Vosyková, primabalerína *Švandova divadla* na Smíchově, která dívenku od počátků podporovala v naplnění jejího velkého snu o tanci. Tetě se i přes velké protesty nakonec podařilo přemluvit Jarmiliny rodiče, aby ji v osmi letech přihlásili do baletní školy. Jako učitele doporučila významného pražského choreografa a tanečníka Rudolfa Macharovského. Setkání s tímto renomovaným

⁹³ Zdroj: soukromý archiv Jarmily Jarošové.

umělcem a jeho baletní školou definitivně rozhodlo o Jarmilině budoucím povolání a celoživotním naplnění.

Jarmila Jarošová, rok 1933⁹⁴

Své šestileté studium v Macharovského baletní škole zúročila hned po dokončení měšťanské školy v roce 1944, kdy byla - tehdy pouze čtrnáctiletá - přijata do sboru *Velké operety v Praze*.⁹⁵ V posledním roce druhé světové války však Němci nechali uzavřít divadla, a herci, zpěváci i tanečníci byli nasazeni do válečné výroby. Jarmila však ještě nebyla plnoletá, proto se totálnímu nasazení v Německu vyhnula. Až do konce války ale musela vypomáhat v jednom pražském kadeřnictví.

Po válce sice byla na základě úspěšně vykonaného konkurzu přijata do Hudebního divadla v Karlíně, ale nakonec ještě s dalšími čtrnácti děvčaty odjela spolu s choreografem Rudolfem Macharovským do Liberce. Dodnes ji ale prý hodně mrzí, že z Karlína odjela, aniž by cokoliv řekla nebo se alespoň rozloučila.⁹⁶ Do Liberce přišel tehdy také tanečník a choreograf Čeněk Jaroš, který se později stal jejím manželem a celoživotním partnerem.

Nově vzniklý baletní soubor měl od počátku také povinnost účinkovat v operetách a operách. Jarmila tančila v první sezóně jako sboristka, poprvé se

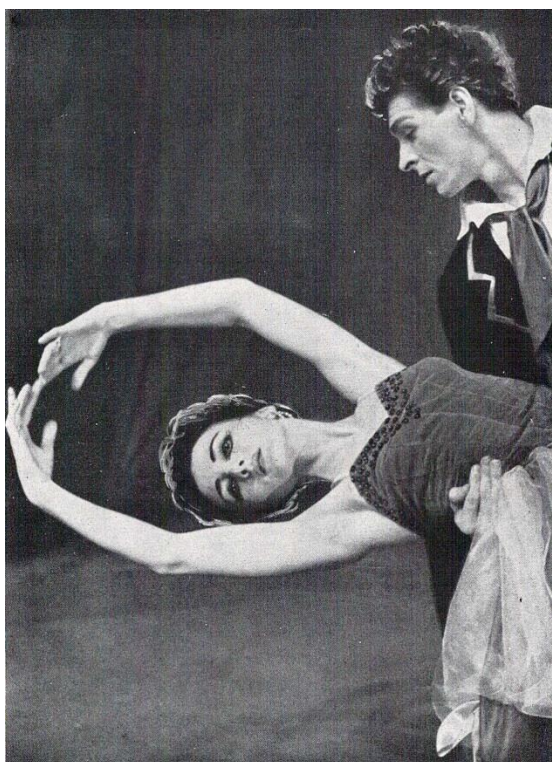
⁹⁴ Zdroj: soukromý archiv Jarmily Jarošové.

⁹⁵ Taller, Ivan. *Nejpůvabnější Šípková Růženka*. In: Kalendář Liberecka: měsíčník zaměřený na kulturu, sport, společenský život a informace z Liberecka. Liberec: Kalendář Liberecka, spol. s r.o., s. 64.

⁹⁶ J. Jarošová na tuto událost vzpomíná v řadě rozhovorů, publikovaných v tisku. Zde jej cituji ze zdroje: JAROŠOVÁ, Jarmila a Lenka MARKOVIČOVÁ. *Baletka: Učit děti tančit je největší smysl mého života*. Liberecký den. Liberecko: [příloha]. 2004, s. 19.

divákům představila v operním představení *Prodaná nevěsta*. Účinkovala také hned v první premiéře baletního souboru, kterou zde nastudoval právě Rudolf Macharovský. Jednalo se o představení Oskara Nedbala *Z pohádky do pohádky*.

31. července 1946 Zemský národní výbor v Praze upustil z ekonomických důvodů od provozování libereckého divadla, pomoc tehdy neposkytlo ani Ministerstvo kultury. K tomu, aby se divadlo udrželo alespoň v jakémsi provizorním a nouzovém režimu, muselo dojít k výraznému omezení početného stavu umělců. Potíže sezóny 1946 - 1947 se ale Jarmily Jarošové nedotkly. V té době byla mimo angažmá, protože se věnovala mateřským povinnostem. Na liberecké jeviště se vrátila v roce 1948 a zůstala mu věrná po následujících 33 let (od roku 1961 jako sólistka) až do roku 1981, kdy odešla do penze a s jevištěm a aktivní taneční kariérou se rozloučila nadobro.

Jarmila Jarošová a Zdeněk Weidenthaler v roce 1956. ⁹⁷

Jarmila Jarošová ztvárnila na jevišti libereckého divadla řadu titulních rolí klasického baletního repertoáru. Za své nejoblíbenější balety, v nichž měla možnost účinkovat, dodnes považuje především *Šípkovou Růženku* (liberecká premiéra se konala roku 1959, J. Jarošová se divákům představila v titulní roli)

⁹⁷ Jarmila Jarošová a Zdeněk Weidenthaler v baletní suitě *Maškaráda* A. Chačaturjana, choreografie a režie Josef Škoda, rok 1956. Zdroj: soukromý archiv Jarmily Jarošové.

a *Bachčisarajskou fontánu* (premiéra v roce 1954, zde tančila jednu z hlavních rolí: Marii, druhou chánovu ženu). Účinkovala také v celovečerních představeních, která byla vytvářena přímo pro liberecký balet, např. v inscenaci *Modravá země* skladatele Mihuly, kde tančila Vílu (1950). Diváci ji měli možnost dále zhlédnout např. v Délibesově *Coppélii*, tančila také Zubejdu v *Šeherezádě*, Máriačku ve *Filosofské historii* (1953), Zlou sestru v *Popelce*, Paní Quickly ve *Veselých paničkách windsorských* (1955), titulní roli v *Eufrosině* (1956), Sněhurku, Smutnou dívku v *Labutím jezeře*, Klárinku ve *Sluhovi dvou pánů* (1960), Nune v *Gajané* (1961), Vílu ve *Viktorce* (1962), Jacintu v *Laurencii* (1962), Múzu v *Prométheovi* (1963) a mnoho dalších.

Jarmila Jarošová před představením *Popelka* Sergeje Prokofjeva v roce 1957.⁹⁸

Jarmila Jarošová ráda vzpomíná na velké osobnosti tance a baletu, s nimiž se v Liberci při své práci měla možnost osobně setkat. Často zmiňuje zejména tanečního teoretika, libretistu a kritika **Jana Reimoser** (1904 – 1979), o němž, podle jejích slov, nikdo ze souboru prý nikdy nemluvil jinak než jako o „*tatíčkov* *Reimoserovi*“. Jan Reimoser v době, kdy byl v Liberci šéfem baletu Josef Škoda, údajně jezdil na všechny premiéry baletu, často v doprovodu taneční kritičky a publicistky **Lidky Schmidové** (1906 – 1969). V sezóně 1948-49 u něho prý také

⁹⁸ Zdroj: soukromý archiv Jarmily Jarošové.

všichni liberečtí tanečníci museli povinně složit zkoušku z dějin baletu, čímž si alespoň částečně kompenzovali nedostatek odborného teoretického tanečního vzdělání.

V této souvislosti můžu snad jen okrajově připomenout, že až do roku 1945 u nás neexistovalo odborné středoškolské či dokonce vysokoškolské studium tance. Taneční oddělení při pražské konzervatoři (založené roku 1811 a zaměřené především na výchovu hudebníků) bylo otevřeno v roce 1945 z podnětu J. Reimoserera a V. Holzknechta a první posluchači školu absolvovali po čtyřech letech studia, tedy v roce 1949.⁹⁹ Stejně tak vysokoškolské taneční vzdělání mohli uchazeči získat až po druhé světové válce: *Akademie múzických umění* s hudební, divadelní a filmovou fakultou byla založena dekretem prezidenta republiky Edvarda Beneše v roce 1946.

V roce 1964 byla při libereckém divadle zřízena baletní škola. Jarmila Jarošová, tehdy čtyřiatřicetiletá, se vedle své aktivní taneční kariéry začala s nadšením věnovat i pedagogické činnosti. V Liberci vedla taneční školu po dlouhá desetiletí; výuce dětí se věnovala do svých bezmála osmdesáti let. V letech 1968 - 1970 studovala na pražské *Akademii múzických umění* taneční pedagogiku. Balet vyučovala nejprve ve škole vedené při Divadle F. X. Šaldy. Podle vydaných směrnic Ministerstva kultury ale nesměla divadla po roce 1976 baletní školy provozovat.¹⁰⁰ Školu od divadla záhy převzalo liberecké kulturní centrum s názvem *Park kultury a oddechu* (PKO), sídlící v městské části zvané Lidové sady.

V kurzech se zaměřovala především na výuku klasického baletu včetně techniky tance na špičkách, ale věnovala se také českým a moravským lidovým tancům, charakterním tancům (zejména flamenku a čardáši) a stepu. Žáci v rámci jejích hodin absolvovali také taneční gymnastiku, základy akrobacie a získali základní přehled o hudební teorii a dějinách klasického tance.

Jarmila Jarošová vyučovala nepřetržitě až do svých sedmasedmdesáti let. Veškeré zadávané cviky a variace, v posledních letech snad jen s výjimkou

⁹⁹ *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 331.

¹⁰⁰ Taller, Ivan. *Nejpůvabnější Šípková Růženka*. In: Kalendář Liberecka: měsíčník zaměřený na kulturu, sport, společenský život a informace z Liberecka. Liberec: Kalendář Liberecka, spol. s r.o., s. 65.

skoků, vždy sama aktivně předváděla. Důrazně také dbala na to, aby všechny lekce probíhaly vždy za doprovodu korepetitora a klavírní hudby. Každoročně také připravovala závěrečné, více než hodinové vystoupení žáků baletních kurzů, které se konalo zpravidla na konci školního roku, a v němž se prezentovaly děti všech věkových kategorií a stupňů pokročilosti. Na programu býval zastoupen jak tanec klasický, tak i lidový a charakterní. Autorkou všech choreografií, kostýmních návrhů i veškeré přípravy na vystoupení bývala vždy sama Jarmila Jarošová.

Její libereckou baletní školou prošly bez nadsázky tisíce dětí a řada z nich se rozhodla baletu, resp. tanci věnovat profesionálně. Za své nejvýraznější, nejtalentovanější a také nejoblíbenější žáky ona sama považuje zejména **Ladislava Rajna** (sólistu *Pražského komorního baletu, Laterny Magiky* či *Tanečního divadla* ve Freiburgu), **Gustava Skálu** (tanečníka *Národního divadla*, dramaturga baletu v Liberci a *Městském divadle bratří Mrštíků* v Brně, ředitele divadla v Pardubicích) nebo ukrajinského rodáka **Konsantina Tselikova** (později absolvent Taneční konzervatoře hlavního města Prahy, sólista *Hamburg Ballet* Johna Neumeiera).

Jarmila Jarošová byla v roce 1980 při příležitosti 35. výročí vzniku českého divadla v Liberci oceněna *Pamětní medailí Divadla F. X. Šaldy*. Takřka od počátků své aktivní taneční kariéry se také těšila velkému zájmu a obliby nejen diváků, ale rovněž odborných recenzentů a tanečních kritiků. Poměrně často, a nutno dodat, že veskrze pozitivně, o ní psala např. taneční kritička a publicistka Lidka Schmidová.

Jarmila Jarošová v roce 2014¹⁰¹

¹⁰¹ Fotografie převzata z: JAROŠOVÁ, Jarmila a Lenka MARKOVIČOVÁ. *Baletka: Učit děti tančit je největší smysl mého života*. Liberecký den. Liberecko: [příloha]. 2014, s. 19.

3.2 První desetiletí - sezóna 1945/46 – 1954/55

Počátky baletního souboru a celého českého divadla v Liberci byly úzce spjaty s poválečnou situací v tehdejší Československu. Liberec byl tehdy po Praze druhé největší město v Čechách. V regionu došlo k radikální národnostní, politické i kulturní proměně. Složení tamního obyvatelstva bylo velmi různorodé, a to jak společensky, tak i krajovým původem. Na severu republiky se po druhé světové válce soustředili lidé z velkoměst, okresních měst i vesnic.

Divadelní budova, resp. všechny její součásti, tzn. kanceláře, šatny, zkušebny i jeviště, sloužila od roku 1944 do konce války jako ubytovna velitelství leteckého oddílu.¹⁰² Již v květnu 1945 se divadlo opět začalo upravovat pro divadelní účely. K těmto pracím byli využiti bývalí němečtí členové divadla ze všech souborů. Odstraněny byly veškeré německé nápisy a nahradily se českými. Ze zámku *Lemberk* u Jablonného v Podještědí byl přivezen divadelní fundus a veškerý majetek divadla, který tam byl během války odstěhovaný a uskladněný.

14. května 1945 svolal pěvec a pozdější režisér liberecké opery Oldřich Mrňák schůzi českých divadelníků v Liberci. Ti zvolili závodní radu, která byla přesně o čtrnáct dní později ustanovena jako národní správce divadla.¹⁰³ Závodní rada posléze zakázala Němcům přístup do divadla.¹⁰⁴ Již na konci června byla ukončena úprava interiéru i exteriéru divadelní budovy a vše bylo připraveno k zahájení řádného divadelního provozu.

Ministerstvo školství a osvěty pověřilo provozováním libereckého divadla *Zemský národní výbor v Praze* a současně jmenovalo ředitelem divadla Stanislava Langera. Šéfem opery se stal Milan Zuna, šéfem činohry Jaroslav Novotný, šéfem operety se sídlem v nedalekém Jablonci nad Nisou Rudolf Lampa. Na post šéfa baletu byl jmenován tehdy šestatřicetiletý pražský tanečník, choreograf a pedagog Rudolf Macharovský. Zemské oblastní divadlo v Liberci zahájilo pravidelná představení 15. září 1945 premiérou Jiráskova dramatu *Gero*.

¹⁰² *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 15.

¹⁰³ Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 32.

¹⁰⁴ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 16.

Šéfové souborů měli naprostou volnost při sestavování jednotlivých uměleckých těles.¹⁰⁵ Mnohá česká divadla v té době však už naplno hrála, proto bylo poměrně obtížné personálně obsadit jednotlivé herecké, pěvecké a taneční pozice. Nenašlo se mnoho těch, kteří by se bez váhání vydali do pohraničí budovat zbrusu nové české divadlo. Důvody byly celkem pochopitelné. Jednalo se o velkou cestu do neznáma, bez vidiny jakýchkoliv jistot, ať už v podobě kvalitního a stabilního angažmá či vyřešené sociální a bytové situace. Liberecký ansámbl byl proto ve svých počátcích tvořen buď zkušenými, avšak zestárlými divadelníky, kterým se už nedařilo sehnat angažmá jinde v republice, či naopak mladými nadšenci, jimž však často chybělo potřebné vzdělání a jakákoliv umělecká praxe.

Jak vyplývá z faktografických údajů i ze vzpomínek pamětníků, začátky českého divadla v Liberci byly nesmírně obtížné. Členové baletního, ale také operního a činoherního souboru neměli k dispozici dostatečný počet zkušebních místností, často byli rovněž nuceni účastnit se pracovních brigád v lesích apod.¹⁰⁶ Přesto se kolem libereckého divadla v prvních poválečných letech soustředil téměř veškerý kulturní život celé této nově osídlené oblasti.¹⁰⁷

Síť baletních souborů se po roce 1945 rozrůstala v rámci celého Československa, rozhodně tedy ne pouze v nově osídleném pohraničí na severu republiky. Kromě Liberce vznikl nový baletní soubor také v Ústí nad Labem, později v Českých Budějovicích, v Opavě, Prešově a v Košicích. Na tomto místě bych možná mohla připomenout, že v období první republiky, tedy v rozmezí let 1918 – 1938, existovaly stálé baletní soubory nejen v Praze, Brně a v Bratislavě, ale také v Plzni, Olomouci a v Ostravě. Tyto soubory ale byly součástí opery.¹⁰⁸

Počátek existence libereckého baletního souboru je nerozlučně provázán s osobností **Rudolfa Macharovského**. Narodil se 21. 2. 1909 v Praze a své první angažmá získal v pražském divadle *Uranie* v roce 1927. Až do svého

¹⁰⁵ Severočeské národní divadlo: *Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 18.

¹⁰⁶ Severočeské národní divadlo: *Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 18.

¹⁰⁷ Severočeské národní divadlo: *Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 8.

¹⁰⁸ SCHMIDOVÁ, Lidka. *Československý balet*. Praha: Orbis, 1962, s. 25.

příchodu do Liberce působil jako přední tanečník, baletní mistr a choreograf v operetních a revuálních divadlech po celé Praze, za všechny můžu jmenovat alespoň divadlo Rokoko, Švandovo divadlo či Tylovo divadlo v Nuslích.¹⁰⁹ Macharovský vynikal v nejrůznějších tanečních disciplínách, kromě klasického baletu např. také ve stepu či akrobacii. Byl rovněž vynikajícím pedagogem, k jeho žákům patřili např. Luboš Ogoun nebo Jiří Blažek. Do Liberce přijel Macharovský 1. 7. 1945 i se svým souborem, tvořeným výhradně žáky jeho pražské baletní školy.

Jarmila Jarošová vzpomíná na první dny svého pobytu ve městě pod Ještědem, jak se Liberci často přezdívá, takto: všechny dívky byly podle jejích slov ubytovány ve vile číslo 28 v dnešní Masarykově ulici (v prestižní liberecké čtvrti zvané Lidové sady), chlapani ve vile číslo 26. Bydlelo se ve dvouúžkových pokojích. První tréninky a zkoušky se konaly v budově Sokolovny, která se nachází v dnešní Jablonecké ulici poblíž městského centra. Žádný baletní sál v té době v Liberci totiž neexistoval. Až později, zhruba kolem Vánoc 1945, byla souboru přidělena jedna místnost v prvním patře domu v dnešní ulici 5. května, který sloužil jako jakási provizorní pobočná provozní budova divadla (v přízemí se například v první sezóně údajně prodávaly také vstupenky na představení). Jak Jarmila Jarošová uvádí, na tomto improvizovaném malém sále bývala strašná zima, chlapani museli nosit ze dvora uhlí a topit v miniaturních kamnech. Jediná toaleta pro celou tuto „provozní budovu“ divadla se nacházela v dřevěném přístěnku na dvoře, kde přepych v podobě tekoucí vody neexistoval.

Macharovský strávil v Liberci pouze první sezónu 1945/46. Soubor, který vedl, byl nepočetný a tvořený vesměs nezkušenými začínajícími tanečnicemi, kteří v libereckém divadle získali své první angažmá. Takřka všem chybělo systematické školení. Přesto již v prosinci 1945, dva dny před Štědrým dnem, Rudolf Macharovský se souborem uvedl divácky velice oblíbený a žádaný balet *Z pohádky do pohádky*.

Tento titul o čtyřech jednáních a šesti obrazech lze považovat za nejúspěšnější dílo celé naší baletní literatury.¹¹⁰ Hlavními klady tohoto baletu jsou srozumitelnost, jednoduchost a pestrost, spočívající ve střídání komických a

¹⁰⁹ *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 183.

¹¹⁰ Brodská, Božena a Vladimír Vašut. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 256.

lyrických částí. Jde o soubor čtyř samostatných pohádek (v představení se objevuje např. princezna Zlatovláska nebo Šípková Růženka), propojených vnějškově postavou babičky, která je dětem vypráví. Tento model, tedy postava vypravěče, spojující jednotlivé části představení, byl patrně inspirován Hoffmanovými povídkami francouzského skladatele Jacquesa Offenbacha.¹¹¹ Autorem libreta je Ladislav Novák, hudbu složil Oskar Nedbal. Historicky první premiéra se konala 25. ledna 1908 v Národním divadle v Praze.¹¹² Dirigentem liberecké inscenace byl M. Hájek, scénu vytvořil J. Nastoupil. Jarmila Jarošová v této inscenaci tančila postavu Zlatovlásky a Čertice.

Baletní soubor se pod Macharovského vedením hned počátku podílel rovněž na inscenacích opery a operety. V sezóně 1945-46 vytvořil Macharovský choreografie ke třem operám, konkrétně k *Prodané nevěstě*, *Rusalce* a *Evženu Oněginovi*, a k pěti operetám: *Vinobraní* (autor: Oskar Nedbal), *Květ Havaje* (Paul Abraham), *Rose Mary* (Rudolf Friml), *Tabu* (Jan Plichta), *Zlatá paní mistrová* (Edmund Eysler).¹¹³

Druhou premiérou baletu v první sezóně bylo *Labutí jezero*, a to 25. 5. 1946. Scénu vytvořil Karel Frey, dirigentem byl M. Hájek, režie i choreografie se zhostil opět šéf baletu Macharovský. Ač je to téměř neuvěřitelné, počet repríz baletních a operetních představení v první sezóně libereckého divadla, včetně řady důležitých detailů, není znám.¹¹⁴

Je takřka nemožné získat jakékoliv údaje, které by zachytily vývoj libereckého divadla v tomto období. V prvních dnech a týdnech nově osidlovaného pohraničí byl v dané lokalitě obrovský nedostatek odborně kvalifikovaných sil. Tento problém se zákonitě musel odrazit i v evidenci divadelní správy. Většina statistických údajů nebyla vůbec zachycena, a pokud ano, tak nedostatečně a neúplně. Liberecké divadlo většinu dokladů z té doby ani nemělo, protože byly v souvislosti s osídlováním pohraničí odstěhovány

¹¹¹ BRODSKÁ, Božena a Vladimír VAŠUT. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 256.

¹¹² BRODSKÁ, Božena a Vladimír VAŠUT. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 253.

¹¹³ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 24 – 25.

¹¹⁴ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 24.

na pražský *Zemský národní výbor* (ZNV).¹¹⁵ Přesto i takto limitovaný počet informací, které se z té doby dochovaly, dnes může posloužit alespoň k vytvoření rámcové představy o dramaturgickém plánu divadla a práci choreografa a baletního souboru.

Dochovala se např. evidence o počtu návštěvníků divadla, není už ovšem specifikována konkrétní návštěvnost operních, operetních, činoherních a baletních představení. V sezóně 1945-46 navštívilo libereckého divadlo celkem 45 896 návštěvníků, v sezóně následující už počet diváků stoupl na 69 083.¹¹⁶ Velice zajímavý, alespoň z mého pohledu, je také fakt, že za celou první sezónu vyšly v regionálním tisku pouze dvě recenze na baletní představení.¹¹⁷ Spíše než o erudované kritice by v tomto konkrétním případě ale bylo vhodné mluvit pouze o stručných textech informujících o prvních dvou baletních inscenacích v novém českém divadle.

První sezóna byla ztrátová. Divadlo se dostalo do krize, hrozilo mu uzavření a rozpuštění všech souborů.¹¹⁸ 31. 7. 1946 *Zemský národní výbor* z ekonomických důvodů upustil od jeho provozování. Pomoc odmítl i tehdejší ministr kultury Jaroslav Stránský.¹¹⁹ Osamostatnila se opereta, která v první sezóně sídlila v nedalekém Jablonci nad Nisou. Divadlo nakonec převzala podniková rada a dne 17. 8. 1946 bylo ustaveno *Družstvo Severočeského národního divadla*, které se později stalo jeho provozovatelem. Pro udržení dalšího chodu divadla se musel početný stav umělců velice zredukovat. *Zemské oblastní divadlo* změnilo svůj název na *Severočeské národní divadlo*.

Rudolf Macharovský na podzim roku 1946 odchází na Slovensko, nejprve do Bratislavy, kde působil dva roky jako šéf baletu Slovenského národního divadla, potom zůstal až do roku 1955 v Košicích.¹²⁰ Na postu šéfa libereckého baletu jej na jednu sezónu vystřídal Josef Škoda.

¹¹⁵ **ZNV** neboli **Zemský národní výbor** bylo označení národních výborů, které v letech 1945 – 1948 vykonávaly v Československu správu zemí.

¹¹⁶ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 32.

¹¹⁷ Baletní pantomima „Z pohádky do pohádky“. In: *Stráž severu*, 28. 12. 1945, s. 2.

¹¹⁸ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 19.

¹¹⁹ *Divadlo F. X. Šaldy 1945-1960*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1960, s. 7.

¹²⁰ *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 183.

Josef Škoda (narozen 19. 7. 1921 v Praze), žák Joe Jenčíka, patří podobně jako Macharovský k předním baletním tvůrcům naší poválečné éry. Začínal jako stipendista v pražském Národním divadle (1938 – 40), poté tančil dva roky v Brně a pak do konce války v rámci totálního nasazení působil v divadlech v Královci a Poznani.¹²¹ Po válce jeden rok choreografoval a šéfoval baletnímu souboru v Opavě, potom strávil jednu sezónu v Liberci, následně v Plzni, znovu v Liberci a nakonec v Olomouci. Tam působil od roku 1959 až do svého odchodu do penze v roce 1977.

Jak jsem již na předchozích stranách své práce uváděla, druhá sezóna libereckého divadla (tehdy už neslo název *Severočeské národní divadlo*) byla poznamenána řadou závažných finančních a organizačních problémů. Nový šéf baletu přesto se souborem nastudoval balet *Coppélia* (1946) ve své vlastní režii i choreografii. Scénu vytvořil Jiří Procházka, dirigoval F. Belfín.

Liberecké divadlo mělo tento titul na repertoáru znovu v roce 1955 (také v režii a choreografii Josefa Škody) a poté ještě v roce 1966 a 1992. *Coppélia* byla nepochybně Škodův oblíbený titul, protože jej v průběhu své kariéry nastudoval mnohokrát, kromě dvojího uvedení v Liberci dále např. v Opavě (1945), v Plzni (1948) či v Olomouci (1962).¹²² V sezóně 1946-47 se v Liberci *Coppélia* uváděla v rámci jednoho večera společně s titulem *Italské capriccio* Petra Iljiče Čajkovského, rovněž v jeho režii a choreografii. Za zmínku určitě stojí, že tehdy pětadvacetiletý Škoda v liberecké inscenaci sám tančil jednu z hlavních rolí, a to postavu Coppélia.

V sezóně 1946-47 Škoda vytvořil choreografie k operám *Prodaná nevěsta*, *Rusalka*, *Evžen Oněgin*. Je zajímavé, že tyto tituly byly na repertoáru již v předešlé sezóně, tehdy k nim ovšem choreografii připravil Rudolf Macharovský, jak jsem již uváděla. Škoda je autorsky podepsán také pod choreografiemi k nově inscenovaným operám téže sezóny, jmenovitě k opeře *Dvě vdovy*, *Čert a Káča*, *Figarova svatba*, *Její pastorkyňa* a *La Traviata*.

Druhou baletní premiérou sezóny byl titul *Princezna Hyacinta*, pohádkový příběh na hudbu Oskara Nedbala podle libreta Ladislava Nováka. Premiéra se

¹²¹ BRODSKÁ, Božena a Vladimír VAŠUT. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 286.

¹²² *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 317.

uskutečnila 24. 5. 1947. Režie a scénografie se ujal Jiří Procházka, dirigentem byl Josef Staněk, choreografii opět vytvořil šéf baletu Škoda.¹²³

Za celou sezónu 1946-47 baletní soubor odehrál celkem 28 představení, z nichž se 26 uskutečnilo přímo v Liberci na jevišti Severočeského národního divadla, dvakrát se soubor vypravil na zájezd.¹²⁴ Místa těchto pohostinských vystoupení bohužel nejsou známa. Stejně tak se mi nepodařilo v žádných dobových pramenech dohledat, kolik z těchto celkově 28 představení připadlo na *Coppélii* a *Italské capriccio* a kolikrát se uváděla *Princezna Hyacinta*.

Pozice mladého divadla v Liberci v prvních poválečných letech rozhodně nebyla jednoduchá jak po stránce existenční, tak ani umělecké. Ve vedení divadla i jeho jednotlivých uměleckých souborů se vystřídalo několik osobností, k dalším změnám došlo opět s příchodem třetí sezóny. Přesto se celková situace pomalu začala zlepšovat. Ve třetím roce své existence bylo *Severočeské národní divadlo* dokonce jedním z nejnavštěvovanějších provinčních divadel celého Československa.¹²⁵

Od 1. 8. 1947 vedl baletní soubor tanečník a choreograf **Josef Sokol**.¹²⁶ Sám později prohlásil, že začátky byly opravdu těžké, protože přebíral neúplný a různorodý soubor plný začátečníků. Prakticky až v této době můžeme poprvé hovořit o systematickém školení baletního souboru. Nový šéf baletu vyhledával členy souboru také mezi amatéry a sám je doškoloval. Za jeho působení se soubor doplnil na celkový počet šestnácti tanečníků: 12 žen a 4 muže.¹²⁷ Z těchto šestnácti osob byl pouze jediný na postu sólisty, jednalo se o Františka Bernatíka (1926 – 1997), žáka Rudolfa Macharovského.

Nejvýraznějšími tvářemi baletního souboru v době působení Josefa Sokola byly (kromě již zmiňovaného Františka Bernatíka) tanečnice Bronislava

¹²³ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 28.

¹²⁴ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 28.

¹²⁵ *Ibid.*, s. 20.

¹²⁶ *Divadlo F. X. Šaldy 1945-1960*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1960, s. 8.

¹²⁷ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 121.

Hergeselová, Miluše Vavřínová a Olga Streithuberová.¹²⁸ Jarmila Jarošová byla v této době mimo angažmá. Po narození své jediné dcery se zhruba rok a půl naplno věnovala pouze mateřským povinnostem.

Josef Sokol v Liberci se svým šestnáctičlenným souborem stihl za jednu sezónu připravit tři baletní premiéry, tedy o jednu inscenaci více, než kolik se podařilo zrealizovat oběma jeho předchůdcům. První z nich byly *Slovanské tance* Antonína Dvořáka. Na tuto premiéru záhy vyšla jediná recenze, konkrétně v periodiku *Stráž severu*, což byl deník Národní fronty v českém pohraničí. Recenzent Trávníček tehdy nešetřil chválou: „*Jak ve sborových scénách, tak také v párových a sólových tancích projevil schopnost vytvořit radostné i půvabné obrazy taneční, při jejichž provedení a úspěchu se svorně podíleli sólisté Květa Holubová, František Bernatík, Olga Streithuberová, Josef Sokol a celý baletní sbor.*“¹²⁹

Následoval *Balet o růži* (hudba: Ota Zítek) 23. 1. 1948 a komponovaný večer tří choreografií, který měl premiéru 17. 4. 1948. Jednalo se o *Vyzvání k tanci* (Karl Maria von Weber), *Královnu loutek* (Josef Bayer) a *Polovecké tance* (A. P. Borodin).

Také k těmto titulům se kritika (kterou mimochodem v dané sezóně psal pokaždé tentýž recenzent, i když v různých novinách) stavěla veskrze pozitivně. Plné znění těchto vybraných recenzí z doby Josefa Sokola ve funkci šéfa libereckého baletu uvádím ve zvláštní příloze v závěru své práce, protože jsou podle mého názoru zcela unikátní. Lze je považovat za historicky první „odborně“ pojatý text, hodnotící profesionální český baletní soubor a česká baletní představení na území Liberce. Na tomto místě uvádím spíše jen pro zajímavost tři krátké úryvky z nich: „*Největší chválu tentokráte zaslouží dámský sbor, který se vynasnažil čistým, lehkým a exaktním provedením tance přispět k úspěchu Zítkova „Baletu o růži“. S temperamentem a vervou mládí byl proveden tanec cikánek a maurských dívek.*“¹³⁰

¹²⁸ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 123.

¹²⁹ Plné znění této recenze, publikované v periodiku *Stráž severu* dne 16. listopadu 1947, je uvedeno v Příloze č. 5 v závěru této práce. Tento konkrétní úryvek je zde citován z monografie: *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 124.

¹³⁰ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 124.

„Liberecký baletní soubor SND připravil večer tří baletů: K. M. Webera „Vyzvání k tanci“, J. Bayera „Královnu loutek“ a A. P. Borodina „Polovecké tance“. Baletní soubor dokázal, že je schopen velkých úkolů. (...) Ze sólistů byl nejlepší F. Bernatík s Květou Holubovou, kteří spolu vytvořili rozkošný párek, nádherně se shodující v každém pohybu.“¹³¹

„(...) je vidět velký a po zásluze oceněný kus práce baletního mistra Josefa Sokola, který téměř z ničeho dokázal během jediné sezony vytvořit slušný, citlivý a stále se zdokonalující baletní soubor s několika nadprůměrnými jedinci. První provedení baletní směsi bylo přijato skutečně srdečně. Není pochyb o úspěchu tohoto baletního večera i na zájezdech.“¹³²

Za působení Josefa Sokola se uskutečnilo celkem 39 baletních představení, z čehož bylo 10 zájezdů.¹³³ Také tento šéf baletu zůstal v Liberci pouhou jednu sezónu. Jeho nástupcem se v roce 1948 stal čtyřiačtyřicetiletý Josef Judl, tanečník, choreograf a pedagog, žák Achille Viscusiho.¹³⁴

Josef Judl přišel do Liberce z Brna. Na potřebnou uměleckou úroveň se soubor, alespoň podle dobových pramenů a kritik, dostává až pod jeho vedením. Po Sokolovi už přebíral mnohem početnější soubor, který také záhy doplnil o žáky ze své vlastní baletní školy. V sezóně 1948-49 se také do souboru vrátila Jarmila Jarošová po dva roky trvající mateřské dovolené. Mezi tanečnický Josefa Judla vyrostla rovněž pozdější primabalerína Alena Příbylová-Dostalíková,¹³⁵ která hlavně po roce 1948 ztvárnila řadu titulních rolí baletů na liberecké scéně, např. Odettu-Odilli, Šeherezádu, Mášenkou v Louskáčkovi, Svanildu v Coppélii či Julii v Romeovi a Julii.

¹³¹ Plné znění této recenze, publikované v periodiku *Právo lidu* dne 21. dubna 1948, je uvedeno v Příloze č. 5 v závěru této práce.

¹³² Delší úryvek této recenze, publikované v periodiku *Mladá fronta* dne 12. února 1948, je uveden v Příloze č. 5 v závěru této práce.

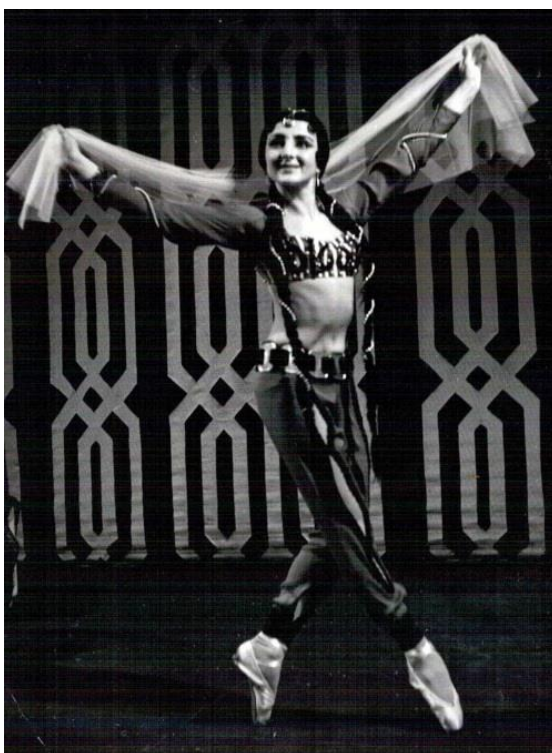
¹³³ *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, s. 32.

¹³⁴ *Divadlo F. X. Šaldy 1945-1960*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1960, s. 9.

¹³⁵ SCHMIDOVÁ, Lidka. *Československý balet*. Praha: Orbis, 1962, s. 39.

V roce 1948 získalo divadlo zkušební a výrobní prostory ve Zhořelecké ulici (dnes zde sídlí Malé divadlo) a v ulici Na Zápraží,¹³⁶ čímž se pochopitelně zásadně zlepšila otázka zázemí pro operu, činohru i balet. V roce 1950 bylo k libereckému divadlu připojeno oblastní divadlo v Novém Boru jako pobočná scéna.

Liberecký repertoár v epoše Josefa Judla tvoří převážně klasická díla v jeho vlastní úpravě. Judl uváděl zejména tituly, které znal ze svých předchozích angažmá v Brně nebo v Plzni. Za jeho významný choreografický počín, připravený speciálně pro liberecký balet, lze považovat především uvedení titulu *Modravá země*, který měl premiéru 15. 3. 1950. Jednalo se o celovečerní balet na námět pohádky Miloslava Bureše. Balet tematicky těžil z některých prvků polozapomenuté slovanské tradice jizerského kraje a okolí Ještědu. Hudbu složil tehdejší člen libereckého divadelního orchestru Jiří Mihule, libreto upravil sám choreograf Judl, dirigentem byl František Ondrůšek. V *Modravé zemi* se objevuje např. postava Dřevorubce nebo Dívky; Jarmila Jarošová ztvárnila Vílu a jako jedna z mála v této choreografii účinkovala na špičkách.

Jarmila Jarošová v titulní roli baletu Šeherezáda, 1950 ¹³⁷

¹³⁶ SÝKOROVÁ, Dagmar, Bohunka KRÁMSKÁ a Marie HOLUBOVÁ. *Divadlo F. X. Šaldy v Liberci: Bibliografie*. Liberec: Knihovna V. Kopeckého, 1984, s. 3.

¹³⁷ N. A. Rimský-Korsakov: *Šeherezáda*, režie a choreografie Josef Judl. Premiéra se konala 22. 11. 1950. V titulní roli Jarmila Jarošová. Zdroj: soukromý archiv Jarmily Jarošové.

Judl v Liberci kromě *Modravé země* nastudoval také *Šeherezádu* (1950), *Slovanské tance* (1952), balet *Suita rustica* (1949), *Mirandolina* (1951) a *Louškáček* (1952). Balet *Mirandolina* na hudbu ruského skladatele S. N. Vasilenka byl uveden v československé premiéře právě na scéně libereckého divadla, a ze všech titulů, které mělo divadlo tou dobou na repertoáru, se dočkal asi největšího ohlasu diváků i kritiky. Zápletka baletu není příliš složitá. Hlavní postavou příběhu je malíř, jemuž se ve snech zjevuje postava dívky jménem *Mirandolina*, kterou maluje. Na scéně se postupně objevují čtyři dívky, čtyři stejné *Mirandoliny*. Vystupují z obrazu a tančí spolu. Titulní roli ztvárnila tehdejší liberecká sólistka Alena Příbylová-Dostalíková.¹³⁸ V téže roli se představily i Jarmila Jarošová či Soňa Škvorová.

Josef Judl vedl liberecký soubor od roku 1948 až do roku 1953, kdy se do Liberce po letech opět vrátil **Josef Škoda**. Škoda se během svého druhého libereckého působení v letech 1953 - 1959 zaměřil především na domácí tvorbu (např. *Lašské tance* či *Filosofská historie* v roce 1953) a repertoár doplňoval světovými klasickými díly.

Jarmila Jarošová a Jaroslav Novotný v představení *Lašské tance*, 1953 ¹³⁹

¹³⁸ SCHMIDOVÁ, Lidka. *Československý balet*. Praha: Orbis, 1962, s. 39.

¹³⁹ *Lašské tance*, choreografie a režie Josef Škoda, rok 1953. Zdroj: soukromý archiv Jarmily Jarošové.

Za jeden z jeho vrcholných choreografických a režijních počínů lze označit především *Bachčisarajskou fontánu*, jejíž premiéra se konala 20. 3. 1954. Titulní roli Marie tehdy alternovaly Jarmila Jarošová a její o osm let starší kolegyně a výborná přítelkyně Alena Příbylová-Dostalíková.¹⁴⁰ Při premiéře tančila Jarmila Jarošová Marii, Zaremu ztvárnila Soňa Wiedenthalerová a roli Václava, Mariina snoubence, Zdeněk Wiedenthaler. Jarmila Jarošová postavu Marie označila za svoji nejoblíbenější taneční roli a celé představení včetně podmanivé hudby Borise Asafjeva dodnes považuje za svůj nejoblíbenější balet (společně s *Šípkovou Růženkou* P. I. Čajkovského).

Jarmila Jarošová v roli Marie, *Bachčisarajská fontána*, rok 1954¹⁴¹

Velký výpravný balet na motivy romantické poémy ruského básníka Alexandra Sergejeviče Puškina se v té době obecně těšil velké divácké oblibě. Světová premiéra tohoto baletu o čtyřech dějstvích s prologem a epilogem se konala 28. září 1934 v Kirovově divadle v Leningradě.¹⁴² Na českých jevištích byla *Bachčisarajská fontána* v rozmezí let 1945 – 2002 nastudována více než

¹⁴⁰ *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 59.

¹⁴¹ Jarmila Jarošová v roli Marie. Představení *Bachčisarajská fontána*. Choreografie a režie: Josef Škoda, 1954. Soukromý archiv Jarmily Jarošové.

¹⁴² BRODSKÁ, Božena a Vladimír VAŠUT. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 40.

dvacetkrát.¹⁴³ Podle vzpomínek Jarmily Jarošové choreograf a šéf baletu Škoda toto představení nejdříve viděl na Slovensku na tzv. *Divadelní bratislavské žatvě*. Totéž představení pak zhlédl ještě jednou ve Smetanově divadle v Praze v podání Jarmily Manšingerové a Miroslava Kůry, a byl dílem zcela uchvácen. Rozhodl se pro vytvoření vlastní verze této legendární inscenace pro liberecké divadlo.

Představení vyvolalo v Liberci naprostou senzaci. Při děkovačce po premiéře mělo údajně neuvěřitelných 27 opon. Jak Jarmila Jarošová vzpomíná, žádný jiný balet, v němž kdy účinkovala, už takového úspěchu nikdy nedosáhl. *Bachčisarajská fontána* se na liberecké jeviště vrátila ještě jednou po osmi letech od svého mimořádně úspěšného nastudování, konkrétně v prosinci 1962 v choreografii Bohumila Svobody. Napodruhé už se ale takové popularity ani zdaleka nedočkala.

Jak z výše uvedených informací vyplývá, bylo celé první desetiletí libereckého baletu poznamenáno neustálým střídáním šéfů baletu, kteří museli pracovat s nepočetným a nestabilním souborem tvořeným (alespoň v prvních sezónách) víceméně amatérskými tanečníky. Situace kolem nově vzniklého českého divadla byla ve svých počátcích nesmírně obtížná, doprovázená velkými finančními a organizačními problémy, mimo jiné např. nedostatečným zázemím umělců.

3.3 Druhé desetiletí - sezóna 1955/56 – 1964/65

V druhém desetiletí existence libereckého baletního souboru se na repertoáru v prvních letech objevilo několik velkých výpravných titulů klasického baletu, za zmínku stojí určitě *Labutí jezero*, *Šípková Růženka* či nové nastudování *Bachčisarajské fontány*. Titulní role byly v drtivé většině případů ztvárněny buď Jarmilou Jarošovou (např. hlavní role v *Šípkové Růžence*), Alenou Přibylovou-Dostálíkovou (např. Odetta-Odilie) nebo Evou Gabajovou (např. titulní role ve *Viktorce*). V této epoše libereckého souboru vyrostli i další známí tanečníci a tanečnice, jmenovitě Jaroslava Pelcová, Eliška Novotná, Věra Chourová, Soňa Škvorová-Weidenthalerová, Jarka Zahradníková, Jiří Chládek, Jan Choura nebo Jaroslav Kriesl a jiní.

¹⁴³ BRODSKÁ, Božena a Vladimír VAŠUT. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 42.

Dne 21. 12. 1957 bylo divadlo přejmenováno na počest významného libereckého rodáka *Divadlo F. X. Šaldy*.¹⁴⁴ O rok později převzal divadlo nově vytvořený Městský národní výbor v Liberci. Na základě všech prostudovaných archivních materiálů bych za nejnápadnější osobnost v čele libereckého baletu v tomto desetiletí označila Josefa Škodu, který rozšířil liberecký repertoár a uváděl významné světové, ale i nově vzniklé české baletní tituly.

Úspěšné bylo Škodovo představení *Veselé paničky windsorské* na hudbu Viktora Alexandroviče Oranského s Jarmilou Jarošovou, Soňou Weidenthalerovou a Alenou Příbylovou-Dostalíkovou v hlavních rolích. Premiéra se konala 26. 11. 1955. Divácky nesmírně oblíbené byly také pohádkové balety *Popelka* Sergeje Prokofjeva (premiéra 7. 4. 1956) a *Sněhurka* na hudbu Zdeňka Vostřáka (premiéra 5. 4. 1957) s Jarmilou Jarošovou v titulní roli.

Jarmila Jarošová v titulní roli baletu *Sněhurka*, rok 1957 ¹⁴⁵

¹⁴⁴ *Divadlo F. X. Šaldy 1945-1960*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1960, s. 11.

¹⁴⁵ Jarmila Jarošová v titulní roli baletu *Sněhurka*. Choreografie a režie: Josef Škoda, hudba: Zdeněk Vostřák, rok 1957. Zdroj: soukromý archiv Jarmily Jarošové.

Jarmila Jarošová jako Zlá sestra v baletu *Popelka*, 1956 ¹⁴⁶

Za zmínku v tomto období, minimálně co se týče ohlasů v denním tisku i odborných periodících, bezesporu stojí rovněž československá premiéra baletu *Eufrosina*. Libreto podle hry Josefa Kajetána Tyla „Chudý kejklíř“ napsal Jan Rey. Jednalo se o do té doby největší hudební počín skladatele Jana Franka Fishera, který byl známý především svými estrádními skladbami nebo filmovou hudbou (filmová pohádka *Hrnečku, vař*, 1953; film *Dědeček automobil* a další).¹⁴⁷ *Eufrosina* byla jeho první balet. Scénu k představení vytvořila Jarmila Konečná. Premiéra byla uvedena 21. prosince 1956.

Nového libereckého baletu o třech obrazech si všimli např. recenzenti Hudebních rozhledů.¹⁴⁸ Recenze popisuje výkon Jarmily Jarošové, která ztvárnila titulní roli, takto: „Z baletních výkonů upozornila na sebe velmi talentovaná Jarmila Jarošová v roli Eufrosiny, umělkyně, jež snese i velmi přísné měřítko. Její

¹⁴⁶ Představení *Popelka* v režii a choreografii Josefa Škody, premiéra 7. 4. 1956. Jarmila Jarošová jako Zlá sestra. Zdroj: soukromý archiv Jarmily Jarošové.

¹⁴⁷ Brodská, Božena a Vladimír Vašut. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 126.

¹⁴⁸ Ceremuga, Josef. Nový český balet v libereckém divadle. *Hudební rozhledy: časopis Svazu čs. skladatelů*. Praha: Svaz čs. skladatelů, 1956, X, 19, s. 72.

herecký i baletní výkon je v souladu, z jejího celkového vystoupení vyzařuje pracovitost a inteligence.“¹⁴⁹

Na podzim roku 1958 Josef Škoda uvádí Čajkovského *Labutí jezero*. Za důležitou informaci považují to, že tento balet byl poprvé nastudován podle původní autorovy partitury, která v témže roce vyšla v Moskvě.¹⁵⁰ Role Odetty – Odilie se zhostila Alena Přibyllová-Dostalíková.

Pro liberecký soubor bylo významnou událostí také uvedení jednoaktového baletu *Američan v Paříži* na hudbu George Gerschwina (1898 – 1937), v režii a choreografii Josefa Škody. Premiéra představení se konala 3. května 1959. Autory libreta byli Josef Škoda a Svatoslav Papež. Scénu vytvořil Jiří Procházka, kostýmy Jan Skalický.¹⁵¹

Světově proslulá suita *Američan v Paříži* (*An American in Paris*) vznikla v roce 1928. Gershwin ji složil po svém návratu z cest po Evropě; Paříž ho tehdy zcela okouzila. Autor ve své skladbě zavádí posluchače do rušných ulic této metropole ve dvacátých letech 20. stol. Suitu proslavil zejména Gene Kelly ve stejnojmenném americkém muzikálu z roku 1951. Jeviště ji uvedla např. Ruth Pageová v roce 1936 nebo Todd Bolender v roce 1946.¹⁵²

V baletu tančí postava Američana, Pařížanky s paraplíčkem, na scéně se dále objeví milenecký pár, strážník, guvernánka, květinářka, malíř či lyceistky; střídají se lyrické i dějové scény v ulicích Paříže, pařížských kavárnách, tanec v dešti pod stříškou květinářství nebo tanec po dešti mezi kalužemi.¹⁵³ Choreograf Škoda do liberecké inscenace zakomponoval život bulvárů, nábřeží kolem Seiny, noční Paříž i atmosféru tančírů.

V Československu byl *Američan v Paříži* po druhé světové válce uveden sedmkrát, prvenství si drží právě tato liberecká Škodova inscenace. Z dalších nastudování můžeme jmenovat Ostravu (1962 a 1974), Bratislavu (1967), Opavu (1978), Plzeň (1981) a Olomouc (1982). V Liberci se tehdy uváděl společně

¹⁴⁹ Ceremuga, Josef. Nový český balet v libereckém divadle. *Hudební rozhledy: časopis Svazu čs. skladatelů*. Praha: Svaz čs. skladatelů, 1956, X, 19, s. 72.

¹⁵⁰ Schmidová, Lidka. *Československý balet*. Praha: Orbis, 1962, s. 39.

¹⁵¹ Brodská, Božena a Vladimír Vašut. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 131.

¹⁵² *Ibid.*, s. 131.

¹⁵³ *Ibid.*, s. 132.

s Gerschwinovou *Rapsodií v modrém* (*Rhapsody in Blue*). Velký význam mělo také uvedení titulu *Divadlo za branou* Bohuslava Martinů v roce 1959. V Liberci se uváděla pouze baletní část této opery-baletu.

Josef Škoda z Liberce zamířil do olomouckého divadla a na jeho pozici jej na začátku sezóny 1959/60 vystřídala pražská tanečnice a choreografka **Věra Untermüllerová**. Soubor vedla v letech 1959 – 61. Věra Untermüllerová se narodila v Praze v roce 1931. Zemřela tragicky dva dny po Štědrém dnu roku 1967, v pouhých šestatřiceti letech, při autonehodě na cestě z Plzně do Prahy. Vracela se prý tehdy z vánočních oslav se svými plzeňskými sólisty, nehodu nepřežila jen ona. Byla absolventka *Taneční konzervatoře Praha* (tam studovala mimo jiné spolu s Evou Gabajovou) a poté *Akademie múzických umění*, kde vystudovala choreografii. Od roku 1948 vedla řadu amatérských lidových souborů a hostovala v divadlech, pro něž vytvářela činoherní a operní choreografie (zejména pro *Divadlo na Vinohradech*).

Jako choreografka směřovala k soudobému repertoáru, vyhýbala se povrchním efektům. Úspěšně se dokázala vyrovnat i s klasickými baletními tituly. Jarmila Jarošová na Věru Untermüllerovou dodnes vzpomíná jako na velice tvůrčí, pracovitou a precizní osobnost. „*Úžasná, prostě úžasná,*“ doslova o ní prohlásila. Za hlavní cíl své práce si Věra Untermüllerová předsevzala „*vytvářet baletní díla, která by obrážela mnohotvárný život současného člověka, hledat tomu odpovídající nové výrazové prostředky a dopracovat se vyššího technického mistrovství.*“¹⁵⁴

Z její baletní tvorby bych měla uvést zejména *Šípkovou Růženku*, která měla premiéru v roce 1959. Titulní role byla svěřena tehdy devětadvacetileté Jarmile Jarošové, která o Šípkové Růžence dodnes hovoří jako o jedné ze svých životních a nejoblíbenějších rolí. Prince v tomto nastudování tančil Jiří Chládek, Carabosse Alena Příbylová-Dostalíková a Dobrou vílu Eva Gabajová. Následovalo představení *Sluha dvou pánů* (1960), dále balet *Gajané* (1961) a *Zkrocení zlé ženy* O. Flosmona (rovněž 1961), k němuž Věra Untermüllerová napsala vlastní libreto.

¹⁵⁴ *Divadlo F. X. Šaldy 1945-1960*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1960, s. 31.

Za doby působení Věry Untermüllerové v roli šéfky baletu byl soubor historicky nejpočetnější. K nejnáměnitelnějším tvářím v té době patřili zejména Dmitrij Grigorovič-Barský, Jiří Chládek, Alena Chládková, Jan Choura, Jarmila Jarošová, Vlasta Kuklová, Eliška Novotná či Zdeněk Weidenthaler a Soňa Weidenthalerová. Soubor tvořilo 24 tanečníků: 7 mužů a 17 žen. K tomuto číslu se už po celou dobu své cca sedmdesátileté existence liberecký ansámbl už nikdy nepřiblížil. V průměru musela drtivá většina šéfů baletu pracovat pouze s dvanácti tanečníky. Jmenný seznam členů baletního souboru ve vybraných sezónách uvádím ve zvláštní příloze své práce.

Post šéfky baletu vykonávala Věra Untermüllerová v Liberci dvě sezóny. V roce 1961 ji vystřídal **Bohumil Svoboda**, pražský rodák (narozen 1926), absolvent choreografie na *Akademii múzických umění v Praze*. Roku 1962 byla pod jeho vedením podruhé nastudována Asafjevova *Bachčisarajská fontána*. Jak jsem ve své práci už uváděla, tak famózního úspěchu jako napoprvé se už ale tento titul v Liberci nedočkal. Premiéra v režii a choreografii Bohumila Svobody se konala 15. 12. 1962, dirigentem byl Jindřich Bubeníček. Roli Zaremy ztvárnila Eva Gabajová. Jarmila Jarošová se při zkouškách na toto představení vážně zranila a musela podstoupit operaci kolene. Premiéru pouze sledovala z hlediště z pozice diváka.

Bohumil Svoboda se v choreografování baletů střídal s **Františkem Sládečkem**, který vytvořil např. balet *Viktorka, Péťa a vlk* (1962), *Giselle* (1963) nebo titul *Orfeus špatně rozsápaný* (1964). V roce 1964 soubor prošel poměrně drastickou reorganizací. Z divadla odchází i stávající šéf baletu. Podle vzpomínek Jarmily Jarošové jeho odchod nebyl dobrovolný a stály za ním osobní důvody, mimo jiné i jeho údajné problémy s alkoholem. Bohumil Svoboda se z Liberce přestěhoval zpět do Prahy, kde si v pozdějších letech přivydělával jako pokrývač. Zemřel tragicky 11. 9. 1983 pádem ze střechy, při výkonu svého nového povolání. Do Liberce na jeho místo nastoupila Milena Moravcová, jíž se budu detailněji věnovat v následující kapitole.

3.4 Třetí desetiletí - sezóny 1965/66 – 1974/75

První osobností, spadající do tohoto desetiletí, je **Milena Moravcová**, která liberecký baletní soubor vedla v letech 1964 - 1967. Pod jejím vedením vznikaly zejména komornější inscenace, které byly v možnostech nepočteného souboru. Vytvořila také řadu choreografií pro operní inscenace (např. pro *Prodanou nevěstu*). Do Liberce nastoupila po čerstvých studiích choreografie na *Akademii múzických umění v Praze* a po svém předchozím působení v divadle v Opavě, Kladně a Teplicích.¹⁵⁵ Za dobu svého relativně krátkého působení stihla v Liberci nastudovat např. titul *Coppélia* (1966), *Mechanismus* (1966) a *Šťastné sedmy* (1967). Vlastní choreografie často vytvářela na jazzovou hudbu, případně na hudbu ne primárně určenou pro tanec.¹⁵⁶

Svůj nekonvenční soudobý pohybový slovník s prvky jazz dance a stepu uplatnila např. v komponovaném večeru tří choreografií (*Pulcinella*, *Věčná cesta*, *Vůl na střeše*), na němž režírně i choreograficky spolupracovala s **Hanou Machovou**. Premiéra se uskutečnila 5. 2. 1967. Na tuto inscenaci ráda vzpomíná i Jarmila Jarošová, zejména na duet s Edurdem Gabajem v choreografii nazvané *Vůl na střeše*. Na stejnojmennou skladbu (v originále *La Boeuf sur le Toit*) francouzského skladatele Daria Milhauda (1892 – 1974), člena Pařížské šestky, ji v Liberci nastudovala Hana Machová. *Vůl na střeše* je balet pro malý orchestr a sólo saxofon, silně ovlivněný jazzem.

Na postu šéfky baletního souboru ale příliš dlouho nevydržela ani Milena Moravcová. Poslední titul, který v Liberci stihla inscenovat, byl *Salón U Šťastné sedmy* na hudbu Miloše Vacka (premiéra 13. 5. 1967). Podle vzpomínek Jarmily Jarošové bylo představení neúspěšné, lidé při premiéře v průběhu první přestávky dokonce hromadně odcházeli z divadla. Tehdejší divadelní ředitel Ivan Glanc rozvázal se stávající šéfkou baletu pracovní poměr a od nadcházející sezóny 1967 - 1968 byli vedením souboru pověřeni liberečtí tanečníci Eva Gabajová a Jiří Chládek.

¹⁵⁵ Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 176.

¹⁵⁶ Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 176.

Jarmila Jarošová a Eduard Gabaj v choreografii *Vůl na střeše*, 1967.¹⁵⁷

Jiří Chládek (narozen 1936 v Liberci) patřil po dlouhá léta k předním libereckým tanečnickům. K jeho nejvýraznějším rolím patří např. Princ v *Šípkové Růžence*, Princ v *Louskáčkovi*, Šašek v *Popelce*, Benvolio v *Romeovi a Julii* a celá řada dalších. **Eva Gabajová** se narodila v roce 1931 v Praze. Vystudovala klavírní oddělení Konzervatoře v Praze, Taneční konzervatoř Praha a v letech 1951 – 1953 byla posluchačkou choreografie na *Akademii múzických umění v Praze*. Po studiích nastoupila do Armádního uměleckého souboru, s nímž se mimo jiné dostala na několik měsíců i do Číny. Poté dva roky strávila v Národním divadle, odkud následně odešla do Olomouce. V roce 1958 přišla společně s manželem Eduardem Gabajem, rovněž tanečníkem, do Liberce.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Jarmila Jarošová a Eduard Gabaj v inscenaci *Vůl na střeše*, 1967, choreografie Hana Machová. Soukromý archiv Jarmily Jarošové.

¹⁵⁸ Tampier, Libor. *Dvacet devět let na jevišti vyneslo Evě Gabajové cenu*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 1999, 8(298), 7.

Eva Gabajová tančila na jevišti Šaldova divadla úctyhodných dvacet devět let. Ztvárnila tam např. titulní roli v *Giselle* v roce 1963, tančila v představení *Gajané* (1961), Dobrou vílu v *Šípkové Růžence* (1959) nebo Zaremu v *Bachčisarajské fontáně* (1962). V pozdější éře choreografa a šéfa baletu Františka Pokorného byla představitelkou řady hlavních postav v jeho autorských baletech. S manželem Eduardem Gabajem založila v roce 1973 amatérský *Podještědský soubor písní a tanců*, který společně vedli do roku 1986. Soubor v Liberci působí dodnes.

V listopadu 1999 od nadace *Život umělce* obdržela prestižní ocenění *Senior Prix* za celoživotní dílo. Spolu s ní si tehdy v Praze cenu přebíral i herec Josef Vinklář či pěvkyně Marcela Machotková, která rovněž působila v libereckém divadle.¹⁵⁹

V době, kdy Eva Gabajová spolu s Jiřím Chládkem vedli liberecký balet, tzn. v rozmezí let 1968-71, nastudoval v Liberci např. hostující choreograf Antonín Landa tituly *Démon* (hudba: Paul Hindemith), *Povídky z Vídeňského lesa* (hudba: Johann Strauss) a *Zasněný chodec* (hudební koláž z děl Gioacchina Rossiniho). Všechny tři choreografie se uváděly v rámci jednoho komponovaného večera, který měl premiéru 27. 1. 1968.

Dalším hostujícím choreografem byl Rudolf Macharovský, historicky první šéf libereckého baletu, který pro soubor vytvořil inscenaci *Karneval* na hudbu Roberta Schumanna, *Straussianu* (hudba: Johann Strauss) a *Rozmarný orchestr* (hudba: V. Kolář). Také tyto tři tituly se na programu objevily v rámci jednoho představení, jehož premiéra se konala 14. 12. 1968. Macharovský zde hodně akcentoval taneční techniku.¹⁶⁰

V polovině sezóny 1968/69 začala rozsáhlá rekonstrukce divadelní budovy. V rámci ní došlo mimo jiné i k restaurování původní opony Gustava Klimta. Divadlo bylo znovu otevřeno 18. 10. 1969.¹⁶¹ V roce 1969 neměl soubor poprvé, a nutno dodat, že také naposledy ve své dosavadní historii, žádnou premiéru.

¹⁵⁹ Tampier, Libor. *Dvacet devět let na jevišti vyneslo Evě Gabajové cenu*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 1999, 8(298), 7.

¹⁶⁰ *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 70.

¹⁶¹ *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Editor Eva ŠORMOVÁ. Praha: Divadelní ústav, 2000, s. 65.

O rok později nastudoval Jiří Chládek společně s Evou Gabajovou *Rokokové variance* Petra Iljiče Čajkovského, *Paganiniho* na hudbu Sergeje Rachmaninova a *Šeherezádu* Rimského-Korsakova, a následujícího roku, konkrétně 25. 4. 1971, pokračovali *Večerem moderního baletu*. V rámci něho uvedli vlastní choreografie s názvem *Traditional jazz studio* (hudba: Antonín Bílý), *Hledání a poznání* (hudba: Václav Zahradník) a *Klavírní concert F-dur* George Gerschwina. Jak je z výše uvedených informací patrné, Eva Gabajová s Jiřím Chládkem vytvářeli v této éře pouze komponované večery a v rámci nich uváděli choreografie s dramaturgicky netradičními tituly.

Baletní soubor několikrát za sebou a navíc v krátkých časových intervalech vystřídal umělecké vedení. Celé třetí desetiletí bylo silně poznamenáno důsledky drastické reorganizace, jejíž dopad se odrazil zejména ve vytváření netradičních tanečních titulů. Baletní inscenace, které v Liberci v této době vznikaly, byly především komorního rázu. Jednotliví šéfové baletu k tomuto účelu využívali převážně autory 20. století. S vlastní osobitou vizí tanečního divadla přichází v roce 1971 také František Pokorný.

3.5 Čtvrté a páté desetiletí - sezóny 1975/76 – 1994/95

Soubor byl v tomto období soustředěn kolem **Františka Pokorného**, tanečníka, choreografa, režiséra, libretistu a tanečního kritika, narozeného roku 1933.¹⁶² V souvislostech libereckého kulturního dění šlo bezesporu o zcela klíčovou osobnost. S jeho příchodem nastává v libereckém divadle zásadní posun směrem k tanečnímu divadlu. Pokorný byl nejdéle sloužícím šéfem libereckého baletu, na svém postu se udržel úctyhodných dvaadvacet let. Zásadně za tu dobu proměnil ráz liberecké baletní tvorby. Soubor se pod jeho vedením soustředil především na neoklasiku. Jeho cílem nebylo ani tak velkolepé provedení baletů (jak sám prohlásil: „*v šestnácti lidech by z Labutího jezera byl stejně patvar*“),¹⁶³ jako spíše výpověď a obsah tanečního sdělení.

¹⁶² *Nesnadná cesta k Labutímu jezeru*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2007, s. 3.

¹⁶³ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 27.

V kontextu historie libereckého baletního souboru jsou léta působení Františka Pokorného (1971 – 1993) velice zajímavá a progresivní. Pod jeho vedením do Liberce zavítaly velké postavy nejen z řad baletního umění, ale i pantomimy či současného tance. Těžiště jeho práce se posunulo více k tanečnímu divadlu a bylo výrazně inspirováno zahraničními trendy.

František Pokorný v roce 1961, po ukončení svých studií na Akademii múzických umění (teorie tance), založil při Karlově univerzitě *Studentský soubor moderního tance*. Tam začínali mimo jiné **Jiří Kylián** nebo **Vlastimil Harapes**.¹⁶⁴ Když pak v roce 1971 nastoupil do Liberce, byl jeho profesní přehled už žánrově velice pestrý, sahal od klasického baletu přes moderní tanec až k pantomimě.

První představení, které v Liberci Pokorný realizoval, byla *Lidská komedie*. Jednalo se o tři miniatury, ve kterých se tanec doplňoval s pantomimou. Podle jeho vlastních slov bylo v Liberci z počátku poněkud těžké prorazit, protože soubor byl klasický, a on chtěl dělat modernu.¹⁶⁵ Odbory mu také znemožňovaly přijmout mladé tanečnický, protože kapacita souboru byla 16 osob. Propustit někoho bylo takřka nemožné.

Většina inscenací, které liberecký balet uváděl, byla tanečnickům a souboru vytvářena „přímo na tělo“. V té době také neexistovalo dělení na sbor a sólisty, všichni museli být schopni zatančit všechno. Za jakési své pomyslné sólisty Pokorný přesto považoval tanečnický Evu Gabajovou, Annu Červinkovou, Jiřího Chládku a Jiřího Slezáčka. V souboru pod jeho vedením působili také Dagmar Mikulová, Jarmila Jarošová, Vlasta Vindušková, Petr Novák, František Szepeszy a jiní. Později se připojilo několik o generaci mladších absolventů tzv. *Experimentální taneční školy*, jíž se budu věnovat na následujících stranách, konkrétně Marika Blahoutová, Pavlína Ježková, Lenka Pischelová nebo Zuzana Tučaniová.

¹⁶⁴ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 26-27.

¹⁶⁵ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 26.

Libreta si Pokorný psal většinou sám. Vážil si údajně skladatele Luboše Fišera, na jehož hudbu rád pracoval, jindy muziku pro své inscenace objednával u Zdeňka Lukáše nebo Zdeňka Šikoly.¹⁶⁶

Je zajímavé číst s časovým odstupem recenze na jednotlivá představení, které Pokorný v Liberci uváděl. Zaujala mě např. poněkud rozporuplná recenze z Tanečních listů na jeho představení *Rožmberské obrázky aneb Milostné výjevy z jižních Čech* z roku 1972: „Handicapem zůstává libreto, které zejména v druhé části postrádá proporcčně vyváženou dějovou obsažnost, jejímž důsledkem byla rozvleklá choreografická stavba. (...) Vezme-li se v úvahu náročnost úkolu, který si inscenátoři předsevzali, a jak se s ním vyrovnali, je třeba podtrhnout klady, které představení obsahuje. (...) Choreograf i tanečníci dobře vykreslili jednotlivé postavičky děje a vcelku zachovali i atmosféru. Splnili svůj přední záměr, vnést do hlediště chvíle pohody.“¹⁶⁷

Pokorný byl šéfem libereckého baletu v období hluboké normalizace, což se zákonitě promítalo i do jeho tvorby. Podle svých vlastních slov byl v té době posedlý tématem svobody.¹⁶⁸ Proto v roce 1975 uvedl titul s politickým podtextem *Raport o stavu tohoto světa*. V představení se dotýkal i takových témat, jako byla např. ekologie, což bylo v té době, podle jeho názoru,¹⁶⁹ takřka nemyslitelné. V roce 1981 se souborem inscenoval baletní verzi Dykovy hry *Milá sedmi loupežníků*. Tam se např. objevila scéna rabování v klášteře a už to, že byl na scéně umístěn křesťanský kříž, představovalo velký problém. Pokornému se prý ale nakonec podařilo usmlouvat to, že kříž jakožto symbol kláštera mohl na scéně zůstat.¹⁷⁰

Žádný jiný šéf libereckého baletu se na svém postu neudržel tak dlouho jako právě František Pokorný. Právě tato osobnost českého tance a baletu v Liberci realizovala svoji jedinečnou koncepci soudobého tanečního divadla a nastudovala se souborem více než třicet titulů, z těch nejvýraznějších můžu

¹⁶⁶ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 27.

¹⁶⁷ Fajerová, Jana. *Nový balet v Liberci. Taneční listy*. Praha: Orbis, 1972, 10, s. 9.

¹⁶⁸ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 27.

¹⁶⁹ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 27.

¹⁷⁰ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 27.

uvést následující inscenace: *Lidská komedie* (1971), *Rožmberské obrázky* (1972), *Hledání čistého pramene* (1973), *Carmen* (1974), *Raport o stavu tohoto světa* (1976), *Anna Karenina* (1978), *Balada o loutkáři* (1979), *Pantobalety* (1980), *Polní mše* (1981), *Zákulisí* (1984), *Caprichos* (1986), *Pohádky o Krakonošovi* (1988), *Špalíček* (1990), *Sněhurka* (1991), *Coppélie* (1992).

Posledním choreografickým počinem Františka Pokorného pro liberecký baletní soubor bylo v roce 2007 představení s názvem *Nesnadná cesta k Labutímu jezeru aneb mistrův karambol* s Vlastimilem Harapesem v titulní roli. Nad tímto titulem se ještě krátce pozastavím v kapitole věnované poslednímu desetiletí souboru.

Za Pokorného éry se v Liberci také ustavilo pantomimické duo *Cvoci*, které působilo v rámci baletního souboru až do svého osamostatnění v roce 1977. Pokorný přizval do libereckého souboru přizval dva nadané mimy, a s touto pantomimickou dvojicí, tvořenou Antonínem Klepáčem a Miroslavem Horáčkem, nastudoval několik klauniád a grotesek. Z těch nejúspěšnějších stojí za zmínku zejména titul *Cvoci* na hudbu Zdeňka Šikoly v roce 1973 či *Přidej pepře* (rok 1976). S nimi se jak Klepáč s Horáčkem, tak i Pokorný prosadili nejen po celé Evropě, ale i v zámoří.¹⁷¹

Dříve než se Klepáč s Horáčkem stali členy libereckého baletního souboru, byli nejprve v krátkém angažmá v Divadle na Vinohradech. Cestu mezi přední pantomimické soubory jim otevřela hned první, výše zmiňovaná liberecká inscenace Františka Pokorného *Cvoci*, v níž byli hlavními protagonisty. Po osamostatnění v roce 1977 si podle tohoto představení oba umělci dali název, přidali k němu ještě podtitul "*spolek potrhých mimů*".¹⁷² Pantomimické duo *Cvoci* za dobu své existence podniklo řadu zájezdů do zahraničí a oba mimové byli také vyhledávanou dvojicí do zábavných pořadů Československé televize.

Dalším výrazným počinem, jímž se Pokorný natrvalo zapsal do dějin libereckého tance a baletu, bylo založení Experimentální taneční školy v roce

¹⁷¹ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 26-27.

¹⁷² *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 40.

1989. Spolu s Pokorným se na jejím vzniku podílela i Eva Gabajová,¹⁷³ již zmiňovaná bývalá sólistka libereckého baletu.

Experimentální taneční škola byla založena při liberecké *Základní umělecké škole* a byla jediná svého druhu v republice. Její ideou bylo vychovávat taneční profesionály především pro potřeby libereckého divadla.¹⁷⁴ Jako hlavní předmět se vyučoval klasický tanec, velký důraz byl kladen rovněž na tanec moderní, výuku pantomimy, jazzového tance a stepu. Studentům byla zajištěna i výuka teoretických tanečních a humanitních předmětů. Ve škole vyučovali přední pražští pedagogové, převážně z Taneční konzervatoře Praha a taneční katedry HAMU, např. Ivanka Kubicová, Vlasta Schneiderová, Jiří Kaftan či Silvia Randová.

Svého času tak byl Liberec – samozřejmě vedle Prahy – jediným městem s taneční školou na úrovni středního uměleckého školství, a libereckého divadlo dokonce jediným divadlem v Čechách, které mělo zajištěnu výchovu svých vlastních tanečních umělců.¹⁷⁵ Během čtyř ročníků školou prošlo celkem 52 posluchačů. K nejznámějším absolventům patří např. Marika Blahoutová, členka *Pražského komorního baletu* a *Ballet Theater Augsburg*, či Zuzana Tučaniová a Lenka Pischelová, obě dlouholeté členky libereckého baletního souboru. Škola existovala čtyři roky, zanikla v roce 1993, a to částečně z nezájmu vedení divadla, částečně z důvodu neřešené legislativy.

Nepochybně velmi zajímavé a cenné jsou vzpomínky samotného Františka Pokorného na založení, existenci a bohužel také pozdější zrušení této unikátní vzdělávací instituce: *„V osmdesátém devátém se pomalu začalo blýskat na lepší časy, už nefungoval takový diktát ROH, už se vše nemuselo konzultovat se stranou a jejími orgány. Na projektu Taneční školy jsem začal pracovat už v roce 1988, protože naše taneční školství bylo v dezolátním stavu. Všechny školy byly podřízeny sovětskému vzoru, takže se vyučovala pouze klasická baletní technika. Moderna ne. (...) Dalo se předpokládat, že bychom měli výsledky, ale přišel*

¹⁷³ Tampier, Libor. *Dvacet devět let na jevišti vyneslo Evě Gabajové cenu*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 1999, 8(298), 7.

¹⁷⁴ *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. 1. vyd. Liberec: Thalia, 1991, s. 17.

¹⁷⁵ *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. 1. vyd. Liberec: Thalia, 1991, s. 17.

*převrat, a v roce 1991 se divadlo vyjádřilo, že už školu nepotřebuje a nejsou na ni peníze. Tak celý projekt skončil.*¹⁷⁶

Na léta svého působení v Liberci a na celý soubor František Pokorný vzpomíná moc rád: „(...) mám opravdu krásné vzpomínky na ně na všechny. Za těch trochu omezených podmínek, ve kterých jsme žili, jsme se snažili udělat maximum. A myslím, že jsme maximum dělali.“¹⁷⁷ Na tuto velkou osobnost mají ovšem celou řadu milých vzpomínek opačně také tanečníci a zaměstnanci divadla. Poněkud kuriózní vzpomínku na svého o rok mladšího vrstevníka a kolegu má i Jarmila Jarošová, která dodnes ráda vypráví, jak choreograf Pokorný při přípravě představení předváděl na sále i na jevišti souboru jednotlivé prvky svých choreografií v pantoflích s vysokou podrážkou.

Františku Pokornému bylo v době jeho odchodu z postu šéfa libereckého baletu šedesát šest let. Na jeho místo nastoupil pražský tanečník a choreograf Petr Šimek, který následně vedl liberecký balet v letech 1993 - 1997.

3.6 Šesté desetiletí - sezóna 1995/96 – 2004/05

Petr Šimek (narozen 1961) vystudoval Taneční konzervatoř v Praze a po absolutoriu v roce 1981 nastoupil do baletního souboru Národního divadla (od roku 1991 zde působil jako sólista).¹⁷⁸ Po odchodu z Národního divadla působil krátce v Divadle pod Palmovkou a v Semaforu, externě spolupracoval také s divadlem Labyrint.¹⁷⁹ Z jeho choreografických počínů je určitě dobré vyzdvihnout alespoň balet Igora Stravinského *Svěcení jara*, který nastudoval v sezóně 1999 – 2000 ve Státní opeře Praha, nebo představení *Carmina burana* Carla Orffa (rovněž Státní opera Praha, rok 2000).

Velká témata a nadčasové tituly si Petr Šimek ke zpracování často vybíral i v Liberci. Pro liberecký soubor vytvořil v prvních letech svého působení autorské

¹⁷⁶ ŠÍDOVÁ, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 26-27.

¹⁷⁷ Šídová, Helena. *70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného*. Xaver. 2005, (3), 27.

¹⁷⁸ *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 316.

¹⁷⁹ *Salieri? Mozart! Zpověď Konstace Mozartové*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2003, s. 12.

balety *Carmen* (1994), koláž *Cuppy Duppy* (1994), *Romeo a Julie* (1995). Ve svých choreografiích se snažil o harmonické propojení experimentální a tradiční linie baletní tvorby.

Pozoruhodná byla bezesporu Šimkova verze baletu *Krysař*, kterou v Liberci inscenoval v roce 1996. V kontextu českého baletu je totiž proslulý zejména *Krysař*, jehož autorem je známý hudební skladatel a pedagog Pavel Bořkovec (1894 – 1972). Bořkovec napsal libreto i hudbu v roce 1939. Premiéra se konala v Národním divadle roku 1942 v choreografii Joe Jenčíka a režii Václava Kašíka.¹⁸⁰ Šimkova liberecká verze oproti tomu vychází z předlohy Viktora Dyka a v hudební koláži je použita hudba Gustava Mahlera.

O rok později Petr Šimek se souborem nastudoval představení složené ze dvou titulů, konkrétně *Faunovo odpoledne* (hudba: Claude Debussy) a *Fantastickou symfonií* (hudba: Hector Berlioz). Téhož roku následovala ještě *Salome* na hudbu skupiny Dama Dama. Ze všech Šimkových libereckých inscenací si, alespoň podle mého názoru, největší pozornost zaslouží právě *Salome*, a to z několika důvodů. Za zmínku stojí v první řadě skutečnost, že tento balet nebyl v Čechách do té doby uveden.¹⁸¹

Historie baletu zná dvě *Salome*; zaprvé je to *Tragédie Salome*, k níž složil hudbu Florent Schmidt. V druhém případě se jedná o *Salome* na hudbu Richarda Strausse. *Tragédie Salome* vznikla podle básně Roberta d'Humiérese. Premiéru měl balet v roce 1907 v Divadle umění. V roce 1912 se konala v Châtelet premiéra nové, rozšířené verze pro symfonický orchestr. V následujícím roce se balet dostal na repertoár Ďagilevova Ruského baletu s Borisem Romanovem a Tamarou Karsavinou v hlavních rolích.

V kontextu České republiky resp. Československa vznikaly výraznější choreografické a taneční počiny v rámci Straussovy opery, a to především v souvislosti se *Salominým tancem sedmi závojų*. Tak tomu bylo např. v roce 1965 v ostravském divadle v choreografii Emericha Gabzdyla (1908 – 1993).¹⁸² *Salome* byla tenkrát jednak zpívaná, jednak tančená role, jíž se zhostila Vlasta

¹⁸⁰ Brodská, Božena a Vladimír Vašut. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, s. 62.

¹⁸¹ *Salome*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1997, s. 10.

¹⁸² *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 81.

Pavelcová. V roce 1969 byla Straussova opera Salome také na repertoáru Šaldova divadla, a to v režii Ivana Glance, dirigoval Rudolf Vašata. Choreografii tehdy vytvořila Eva Gabajová.

Pro realizaci své verze tohoto nesmrtelného biblického příběhu o judejské princezně, která o slavnosti Herodových narozenin tančila před tetrarchou a navedena vlastní matkou jej požádala o hlavu Jana Křtitele, si Šimek vybral velice sugestivní hudbu u nás zcela ojedinělého hudebního tělesa. Jednalo se o *Středoevropský soubor bicích nástrojů Dama Dama*, což je soubor pohybující se na pomezí soudobé vážné hudby, rocku a etnické hudby, hrající na tradiční i zcela originální a mnohdy také vlastnoručně vyráběné bicí nástroje.¹⁸³ Dama Dama intepretuje jak skladby vlastní, tak i kompozice předních českých a zahraničních autorů. S tímto brněnským tělesem spolupracuje např. i profesor Miloš Štědroň, významný hudební skladatel, pedagog a hudební vědec.

Liberecká premiéra Šimkovy *Salomé* se konala 7. a 8. listopadu 1997 v Šaldově divadle. V titulní roli judejské princezny se střídala Pavlína Ježková a hostující Irena Janovcová, v roli Heroda Antipy pohostinsky vystoupil Vladimír Nečas.¹⁸⁴ Autorovi se při psaní libreta stalo východiskem stejnojmenné drama Oscara Wilda.

V sezóně 1997-98, tedy v době vzniku představení *Salomé*, už Petr Šimek v Liberci působil pouze jako choreograf. Do čela libereckého baletu přichází ukrajinská tanečnice **Ljubov Dančenko**. Soubor se pod jejím vedením výrazně omladil, přivedla do Liberce celou řadu hostujících interpretů a choreografů, mimo jiné i českou choreografickou legendu Pavla Šmoka.

Ljubov Dančenko se narodila 6. 4. 1956 ve městě Krasnyj Liman,¹⁸⁵ které se nachází na severu Doněcké oblasti na Ukrajině. Ve svých devatenácti letech, tedy v roce 1975, absolvovala taneční učiliště v Kyjevě. Téhož roku byla přijata jako sólistka do angažmá v Státním akademickém divadle opery a baletu v Kyjevě, kde působila až do roku 1992. Tančila řadu významných hlavních rolí klasického baletního repertoáru, např. Giselle, Sylphidu či Odettu – Odilii

¹⁸³ *Salome*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1997, s. 13.

¹⁸⁴ Obsazení první a druhé premiéry, která se konala 7. a 8. 11. 1997 v Šaldově divadle. In: *Salome*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1997.

¹⁸⁵ *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 51.

v *Labutím jezeře*.¹⁸⁶ V letech 1993 – 1997 působila jako sólistka Laterny Magiky. Odtud v roce 1997 zamířila do libereckého divadla.

Dančenko si ke spolupráci několikrát pozvala významné české i zahraniční hostující choreografy, jmenovitě Daniela Wiesnera, Jevgenije Loginova nebo již zmiňovaného Pavla Šmoka. Za nejvýraznější a nejúspěšnější inscenace z doby jejího působení v pozici šéfky baletu já osobně (tak jak si je pamatuji z pozice diváka a také soudě podle dobových recenzí a diváckého ohlasu) považuji titul *Ballet Stories* Daniela Wiesnera a baletní večer s názvem *Kontrasty*, složený ze tří choreografií Pavla Šmoka. Na obou inscenacích se Dančenko sama podílela jako asistentka choreografie.¹⁸⁷

Představení *Ballet Stories* v režii a choreografii Daniela Wiesnera mělo premiéru 6. a 7. března 1998 v Šaldově divadle. Jednalo se o taneční příběhy, nutno dodat, že celkově poněkud temné, místy až mysteriózní, vystavěné na díla českých skladatelů Leoše Janáčka, Luboše Fišera, Bohuslava Martinů, a současně o původní premiéru hudebního skladatele Michala Košuta nesoucí název *Mimikry*. První část představení zahájila Janáčková sugestivní skladba *Žárlivost*, která byla původně zkomponována jako předehra k opeře *Její pastorkyňa*. Sóla (duety Laca a Jenůfky) tančila Pavlína Ježková a Pavel Pišan, v alternaci Markéta Žurová a David Bendl.

Poté následovala choreografie *Per Vittoria Colonna* na hudbu současného českého skladatele Luboše Fišera. Skladba byla inspirována úryvky sonetů Michelangela Buonarrotiho, věnovaných paní Vittorii Colonně, markýze z Pescary, např.: „ve mně je smrt, ale v tobě je můj život“ nebo „... a ještě po staletích pozná svět, co bylo ve vás krás a ve mně běd a jak jsem moudře volil v lásce kdys“.¹⁸⁸ Hlavním motivem tohoto titulu bylo vášnivé vzplanutí stárnoucího renesančního umělce. V roli Michelangela alternovali Pavel Strižak, Pavel Pišman a Petr Palas. První část večera uzavřelo dílo Bohuslava Martinů Dvojkonzert pro dva smyčcové orchestry, klavír a tympány pod názvem *Dialog se svědomím minulosti*. V roli Matky svědomí se střídaly Pavlína Ježková a Lenka Pischelová.

¹⁸⁶ *Podzimní karneval*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2001, s. 10.

¹⁸⁷ *Kontrasty*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1998, s. 3., dále: *Ballet Stories*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1998, s. 10 – 11.

¹⁸⁸ *Ballet Stories*, Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1998, s. 18.

V druhé části představení, inspirované románem Stefana Zweiga, uvedl liberecký soubor v české premiéře elektroakustický balet *Mimikry*, který tematicky čerpal z osobnosti Josefa Fouché (1759 – 1820), francouzského politika během francouzské revoluce. Hudbu složil na základě libreta Daniela Wiesnera brněnský hudební skladatel Michal Košut. Sám autor inscenace o své choreografii prohlásil: „*Osobnost Josefa Fouchého zaujala Stefana Zweiga, mne i hudebního skladatele Michala Košuta jako prototyp principiálního zrádce, bezcharakterního přeběhlíka, politického chameleonu, který se vždy uměl přidat k většině, když byl boj dobojován, člověka, který měl odvahu k nekompromisní bezcharakternosti a bezpáteřnosti. Má inscenace chce poukázat na skutečnost, že každá doba má své Fouché...*“¹⁸⁹

Tanečníci v choreografii *Mimikry* tančili v maskách, zakrývajících obličej, což ještě prohlubovalo naléhavost taneční výpovědi. Pod realizací masek i výtvarnými návrhy byl podepsán hostující konceptuální umělec Richard Wiesner. Divadelní plakáty k této inscenaci s motivem čtyř barevných obličejových masek, hlavním atributem choreografie *Mimikry*, se dokonce dodnes objevují jako sběratelský artikl na aukčních internetových portálech. Výtvarníkem plakátu byl Martin Taller.

Druhým zásadním představením z téže doby byly *Kontrasty* choreografa Pavla Šmoka. Tento komponovaný večer, v němž účinkovali všichni členové nepočetného libereckého souboru, měl premiéru 13. 11. 1998 v Malém divadle a byl složeno ze tří známých a technicky vysoce náročných Šmokových choreografií: *Ententýky* (hudba: Johann Sebastian Bach), *Zjasněná noc* (hudba: Arnold Schönberg) a *Špásování* (hudba: Wolfgang Amadeus Mozart).

Opravdovou výzvou pro interprety byla zejména přibližně třicet minut trvající choreografie *Zjasněná noc*, kterou Pavel Šmok poprvé představil veřejnosti v listopadu 1986. Je to příběh o židovské dívce, která přežila hrůzy nacistického ghetta a vypráví svému partnerovi o svojí minulosti. Děj se odehrával ve dvou časových rovinách. Ve *Zjasněné noci* tehdy v Liberci excelovali Pavlína Ježková, Petr Palas a David Bendl, v alternaci Zuzana Juklová, Germans Filipovs a Tomáš Kopecký.

¹⁸⁹ Tento konkrétní výrok Daniela Wiesnera byl publikován v divadelním programu k inscenaci *Ballet Stories*. In: *Ballet Stories*, Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1998, s. 13 – 15.

Post šéfky libereckého baletu Dančenko vykonávala do roku 1999. V roce 2000 se stala baletní mistryní v Hudebním divadle Karlín a od ledna téhož roku převzal vedení libereckého baletního souboru **Petr Tyc**. Jeho prvotní snahou bylo přetransformovat soubor školený víceméně klasickou taneční technikou do podoby tanečního divadla a zaměřit se výhradně na současný tanec.

Petr Tyc vystudoval po absolutoriu na pražské Taneční konzervatoři (obor klasický tanec) choreografii na pražské *Hudební akademii múzických umění* u prof. Pavla Šmoka. Poté absolvoval studijní pobyt ve studiu Merce Cunnighama v New Yorku. V letech 1983 – 1994 působil jako tanečník v Pražském komorním baletu Pavla Šmoka, v letech 1992 – 1994 v předním britském souboru Rambert Dance Company v Londýně. Spolupracoval s choreografy světového významu a proslulosti, např. s Jiřím Kyliánem, Shiobhan Daviesovou či Christopherem Bruceem. Od roku 1994 působil jako nezávislý choreograf, tanečník a pedagog.

Tehdy pětatřicetiletý Tyc přišel do Liberce s velkými ambicemi. S ním definitivně skončila éra snahy o klasický balet, jak sám ihned po svém příchodu prohlásil: *„Mým cílem je vytvořit soubor zaměřený čistě na současný tanec, soubor s rozpoznatelným rukopisem. (...) František Pokorný, který zde řadu let působil, se ve své době též snažil hledat nové cesty, stejně tak výrazové prostředky Petra Šimka nebyly čistě tradiční. Velmi mě zajímá univerzální prostor Malého divadla, tento sál by se měl v budoucnu stát hlavním působištěm tanečního souboru.“*¹⁹⁰

Do hlediště hodlal Tyc přivést zejména mladé publikum. Pod jeho vedením došlo k rozdělení souboru na dvě části, a to na skupinu interpretů tanečních produkcí a tanečnický pro operní, muzikálové a činoherní produkce.¹⁹¹ Do nově budovaného souboru měl v úmyslu zvat si i externí hosty, nejvíce usiloval o spolupráci s Marikou Blahoutovou, kterou Tyc považoval za jednu z nejlepších českých tanečnic vůbec. Blahoutová měla původně s Tycem liberecký balet vést, ale nakonec dala přednost svému stávajícímu tanečnímu angažmá v Německu.¹⁹²

¹⁹⁰ TAMPIER, Libor a Petr ŠIMR. *Petr Tyc hledá individuality: Nový šéf baletu Divadla F. X. Šaldy chystá posun k současnému tanci*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2000, 8(70), 7. ISSN 1210-6291.

¹⁹¹ Tyc, Petr. *Biblické tance*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 2000, s. 11.

¹⁹² TAMPIER, Libor. *O místo v libereckém baletu se ucházely hlavně dívky*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2000, 8(298), 7. ISSN 1210-6291.

Tycovy plány a ambice byly od počátku veliké, ale poněkud konzervativní liberecké diváky bohužel nepřesvědčil.¹⁹³ Během jedné sezóny svého libereckého působení stihl na scéně Divadla F. X. Šaldy uvést titul *Biblické tance* s podtitulem *představení současného tanečního divadla*, složený z choreografie *Sáře bylo devadesát let* (hudba: Arvo Pärt) a dále *Čtyři biblické tance: David před Archou úmluvy, Tanec Šulamit, Jeftova dcera, Svatba v Káně* (hudba: Petr Eben). Tyc kromě vlastní režie a choreografie v představení také sám tančil roli Abrahama.

Premiéra jeho dalšího projektu s názvem *To málo co vím o Sylfidách*, inscenovaného v prostorách Malého divadla v prosinci roku 2000, byla zároveň derniérou. Představení zcela propadlo. Titul přilákal do hlediště pouze čtrnáct platících diváků, což tehdejšího ředitele Divadla F. X. Šaldy Františka Dáňu přimělo k okamžitému rozvázání spolupráce s Petrem Tycem. K tehdejší situaci doslovně uvedl: „Chtěl jsem, abychom měli v Liberci moderní balet, ale ukázalo se, že na to ještě nenazrála doba. Jsme placeni z peněz daňových poplatníků a nemůžeme hrát pro prázdné divadlo.“¹⁹⁴

Na post šéfa baletu byla v souvislosti s Tycovým odvoláním záhy dosazena **Vlasta Vindušková** (* 1950 v Liberci), která v divadle v předchozích letech vykonávala nejprve pozici asistentky choreografa, od roku 1992 zástupkyni šéfa baletu a od roku 1996 administrativní vedoucí baletu. Původně se jednalo o rychlé, nouzové řešení nastalé krizové situace, ale Vlasta Vindušková nakonec na pozici šéfky libereckého baletu zůstala od ledna 2001 až do roku 2010, kdy byla nahrazena **Alenou Peškovou**.

První starostí Vlasty Vinduškové bylo doplnění souboru o nové členy. Ihned musela vypsat konkurz na nové tanečníky, protože po odchodu Petra Tyce v Liberci zůstalo pouze devět tanečníků, šest dívek a tři muži.¹⁹⁵ To rozhodně nestačilo na to, aby mohl soubor podle dramaturgického plánu vytvářet každý rok dvě nové samostatné inscenace. Vedle tanečníků začala hledat také pedagoga a asistenta baletu. „Stálého choreografa zatím nechceme, protože pak

¹⁹³ TAMPIER, Libor. *Šéf baletu nepřesvědčil diváky: propagátor soudobého tance Petr Tyc v Liberci končí*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2000, 8(298), 7. ISSN 1210-6291.

¹⁹⁴ TAMPIER, Libor. *Šéf baletu nepřesvědčil diváky: propagátor soudobého tance Petr Tyc v Liberci končí*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2000, 8(298), 7. ISSN 1210-6291.

¹⁹⁵ Minstrová, Zuzana. *Liberecký balet potřebuje nové tanečníky*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2001, s. 8.

mají všechny inscenace stejný rukopis. Budeme zvat do Liberce hosty“,¹⁹⁶ prohlásila krátce po svém nástupu.

První samostatnou inscenací za doby jejího působení bylo představení s názvem *Vzpomínky*, jehož premiéry se konaly 13. a 14. dubna 2001 v Šaldově divadle. Titul nastudoval bývalý šéf baletu Petr Šimek a Irena Janovcová na hudbu Rimského-Korsakova (*Šeherezáda, Pohádka o caru Saltánovi*), Antonína Dvořáka (*Klavírní trio č. 4, Dumky*) a Antonia Vivaldiho. V inscenaci se už představil „nový“ baletní ansámbl, tvořený dvanácti tanečníky. Do souboru v té době patřili Filip Alexandr, Alice Borská, Šárka Brodaczová, Germans Filipovs, Lenka Pischelová, Jan Svoboda, Vendula Šebková, Pavla Šmerdová, Zuzana Tučaniová, Radek Vrátíl, Petra Záleská a Markéta Žurová.

V období působení Vlasty Vinduškové, tedy v rozmezí let 2001 – 2010, dostávali v libereckém divadle pracovní příležitosti přední čeští choreografové a režiséři, pozornost si zaslouží zejména Daniel Wiesner, Jiří Horák, Robert Balogh nebo bývalý liberecký šéf baletu Petr Šimek. Do představení byli zváni také špičkoví čeští tanečníci, jmenovitě především Taťána Juřicová, Barbora Kohoutková, Tereza Podařilová, Michal Štípa či Jiří Pokorný.

Z úspěšných představení té doby bych určitě měla uvést *Podzimní karneval*, balet o dvou dějstvích s prologem a epilogem na hudbu italského skladatele meziválečného období Ottorina Respighiho (1879 – 1936). Pod libretem, režii i choreografií je podepsán Gustav Skála, kostýmy vytvořil Josef Jelínek. Inscenace byla uvedena na scéně Malého divadla, premiéra se konala 26. a 27. 10. 2001. Hostující Taťána Juřicová získala za roli Fiony Cenu Thálie. Ljubov Dančenko, která tutéž roli alternovala, se za svůj výkon dostala do širších nominací na stejnou cenu, stejně tak jako Jiří Pokorný, který tančil postavu Smrti (v alternaci s autorem představení Gustavem Skálou).

Dalším úspěšným titulem z tohoto období, stojícím za zmínku, je nepochybně i inscenace *Manon*. Byla dílem choreografa Jiřího Horáka, který ji v Liberci nastudoval v roce 2004. Citlivost a půvab proslulého Prévostova románu, jehož obdobu zmodernizoval Alexandr Dumas v *Dámě s kaméliemi*,

¹⁹⁶ Minstrová, Zuzana. *Liberecký balet potřebuje nové tanečníky*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2001, s. 8.

postavil na hudbu z méně známých a také opomíjených lyrických děl francouzského skladatele 19. století Julese Masseneta. V titulní roli Manon se divákům představila první sólistka baletu Národního divadla v Praze Tereza Podařilová, v roli rytíře Des Grieux Michal Štípa, rovněž sólista Národního divadla.

V Liberci v tomto období často vznikaly tzv. taneční koláže. Choreografie byla v řadě případů vystavěna na hudbu různých, vesměs klasických skladatelů. Tak tomu bylo např. i v titulu *Andersen*, jehož na sklonku roku 2005 nastudoval režisér a choreograf Gustav Skála. Jednalo se o představení citlivě vytvořené na míru nepočetnému libereckému souboru a zohledňující poměrně velké rozdíly mezi fyzickými dispozicemi a technickými možnostmi jednotlivých tanečníků. Gustav Skála do své verze příběhu o Hansi Christianu Andersenovi použil hudbu skladatelů Johannes Brahms, Gioacchina Rossiniho, Arcangela Corelliho a dalších. V titulní roli Korunního prince se divákům představil Michal Štípa, sólista baletu Národního divadla, roli Andersena ztvárnil Petr Šimek. Premiéra se konala 14. 10. 2005.

Jak je z výše uvedených informací patrné, celé šesté desetiletí existence baletního souboru se neslo ve znamení extrémů. V Liberci sice vznikla řada hodnotných a divácky úspěšných představení, která dokonce několika interpretům vynesla buď přímo Cenu Thálie (Taťána Juřicová) nebo alespoň nominaci na ni. Na straně druhé ale docházelo poměrně často k tápání a hledání alternativních možností, jak tanec ve městě pod Ještědem uchopit a přenést do jevištní podoby. Za patrně nejvýraznější symbol těchto negativních tendencí lze považovat působení Petra Tyce. Šéfové baletu se v tomto desetiletí střídali velmi rychle, což zákonitě vedlo k destabilizaci souboru. V kontextu historie celého libereckého baletu se jednalo o jeho patrně nejkrizovější éru.

3.7 Sedmé desetiletí - sezóna 2005/06 až do současnosti

Prvních pět sezón sedmého desetiletí vedla soubor stále Vlasta Vindušková. Tato léta se nesla ve znamení poměrně chaotického dramaturgického plánu a nejasné koncepce směřování souboru. Do celkové

situace se promítalo i časté střídání tanečníků, a to mimochodem velice rozdílné technické úrovně a fyzických dispozic. Přesto je zajímavý pohled na soubor této epochy očima jeho vlastních členů. „*Je tu mladý soubor, mladší než v Ústí, ale moc sympatický. A šéfka paní Vindušková má balet ráda a chce, aby všechno fungovalo tak, jak má,*“¹⁹⁷ prohlásila například tanečnice Valerija Radionová na sklonku roku 2005.

Jednotlivé baletní tituly se na repertoáru divadla neobjevovaly často. V průměru se uváděly tři balety měsíčně. Zcela náhodně a namátkově jsem vybrala program Divadla F. X. Šaldy na měsíc březen roku 2005: v tomto období odehrálo Šaldovo divadlo celkem 21 večerních představení, z nichž pouhé tři představení patřily baletu. V jednom případě se jednalo o derniéru inscenace *Salieri? Mozart!* s Vlastimilem Harapesem v hlavní roli, jednou byl na programu balet *Carmen* (choreografie Petr Šimek) a jednou se uváděla *Popelka* (choreografie Gustav Skála). V potaz jsem nebrala inscenace uváděné v Malém divadle, tedy ve druhé, pobočné scéně Divadla F. X. Šaldy, ale tam se v daném měsíci baletní představení neuvádělo ani jednou. Navíc při reprízách baletních představení bývalo většinou hlediště zaplněno jen sporadicky.

Poněkud rozpačitě přijali liberečtí diváci např. inscenaci s názvem *Nesnadná cesta k Labutímu jezeru* s podtitulem *Mistrův karambol*, kterou vytvořil choreograf František Pokorný, a jejíž premiéra se konala 19. 4. 2007. Já sama (jak si toto konkrétní představení z pohledu diváka pamatuji) bych inscenaci označila přinejmenším za kontroverzní. Jednalo se o jakýsi kompromis mezi touhou uvádět v Liberci po dlouhých letech tento nesmrtelný klasický balet P. I. Čajkovského na straně jedné a reálnými možnostmi souboru (nízký počet členů a jejich rozdílné fyzické dispozice i úroveň taneční techniky) na straně druhé.

Představení bylo pojato jako groteskní příběh o baletním mistrovi (v hlavní roli se představil Vlastimil Harapes), který se zamiluje do ambiciózní, ale poněkud vypočítavé a pokrytecké primabaleríny (titulní ženskou roli ztvárnila Karolína Miková).¹⁹⁸ V představení se objevovaly ukázky a krátké variace z *Labutího jezera* (např. *Pas de quatre*), většinou se ale bohužel jen tak

¹⁹⁷ Syrovátková, Helena. *Protančit životem*. Xaver. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 2005, (5), s. 5 - 6.

¹⁹⁸ Obsazení premiéry 19. 4. 2007. In: *Nesnadná cesta k labutímu jezeru*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2007, s. 7.

bezúčelně „mihly“ na pozadí milostné avantýry stárnoucího baletního mistra, který po jedné hysterické scéně s primabalerínou havaroval v autě. Značnou část představení následně Vlastimil Harapes strávil v roli pacienta v nemocniční posteli, umístěné v centru jeviště. Kolem něj se na scéně např. po špičkách pohybovaly ošetřovatelky s obřími injekčními stříkačkami v rukách a snažily se mu všelijak, rádoby vtipně, zpříjemňovat jeho pouhý zdravotní stav.

V éře Vlasty Vinduškové i v sedmém desetiletí baletního souboru ale vzniklo několik hodnotných a kvalitních představení. Divácky oblíbeným titulem v této době byl např. komický balet *Marná opatrnost*, který v Liberci nastudoval choreograf Daniel Wiesner. Premiéra se konala 13. 11. 2008 a představili se v něm dva noví sólisté sezóny 2008-09, manželský pár Maria Gornalova a Alexey Yurakov. Oba tanečníci patří dodnes k technicky i výrazově nejsilnějším a nejvyzrálejšími členům libereckého souboru. Maria, absolventka Ďagilevovy akademie v ruském Jekatěrinburgu, je typická představitelka klasické ruské baletní školy a brilantní taneční techniky. Alexey za své výkony získal řadu prestižních ocenění a dvakrát se dostal do širších nominací na cenu Thálie.¹⁹⁹

Představení *Marná opatrnost* si získalo u veřejnosti velkou popularitu. Liberečtí diváci tento humorný příběh ostatně znali již z interpretace posluchačů Taneční konzervatoře hlavního města Prahy (v nastudování Jaroslava Slavického). Tito studenti na jevišti Divadla F. X. Šaldy pohostinsky účinkovali několikrát v rámci školních produkcí, kromě titulu *Marná opatrnost* vystoupili dále např. v představení *Louškáček* (20. 12. 1998, choreografie a režie Jaroslav Slavický) či *Ples kadetů* (7. 6. 1998, choreografie Iva Váňa Psota, nastudování Kateřina Slavická) a pokaždé se dočkali obrovského uznání místního publika.

K úspěchu liberecké inscenace Daniela Wiesnera nepochybně přispěl také přední český kostýmní a scénický výtvarník Josef Jelínek, který vytvořil návrh scény i kostýmů. V rozhovoru pro monografii o libereckém divadle J. Jelínek uvedl: „*Při svém hostování v libereckém divadle jsem se setkal s řadou vynikajících umělců. (...) Začal jsem před třiceti lety v činohře Švejkem, moje poslední výpravy patřily opeře a baletu. Rád na práci v této krásné budově*

¹⁹⁹ LAIFROVÁ, Alena. Tři otázky pro Marii Gornalovou a Alexeje Yurakova. Taneční Aktuality [online]. 2015 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.tanecniaktuality.cz/tri-otazky-pro-marii-gornalovou-a-alexeje-yurakova>

vzpomínám.²⁰⁰ S Divadlem F. X. Šaldy spolupracuje Josef Jelínek již více než třicet let. Poprvé se v něm uvedl v sezóně 1976-77 inscenací *Líbám, ženy, vás tak rád...*²⁰¹ Na svém kontě má spolupráci s většinou domácích souborů, hostoval také na mnoha zahraničních scénách. Doposud vytvořil kostýmní nebo scénické návrhy k více než sedmi stům inscenacím.

Z úspěšných titulů stojí za připomenutí nepochybně také balet *Charlotta – císařovna mexická*, který vytvořil choreograf Jiří Horák. Premiéra se konala 23. 4. 2010 a titulní roli Císařovny ztvárnila Barbora Kohoutková, hostující sólistka Národního divadla v Praze.

Za doby šéfování Vlasty Vinduškové vzniklo v Liberci několik nezapomenutelných a technicky poměrně náročných baletních titulů, které by nepochybně mohly aspirovat na překročení hranice oblastní scény. V souboru pohostinsky působila řada našich špičkových interpretů, choreografů i tanečních pedagogů. Velkou vypovídací hodnotu má koneckonců fakt, že i v tomto desetiletí se za výkony v libereckých inscenacích objevovaly nominace na Cenu Thálie. Např. v roce 2006 byla Karolína Miková, členka baletu DFXŠ, zařazena do širší nominace za svůj výkon v roli Svanildy (balet *Coppélie* v choreografii Kateřiny Dedkové-Frankové). Do širší nominace byla v roce 2010 vybrána také Barbora Kohoutková, hostující sólistka Národního divadla v Praze, která se v Liberci zhostila role Císařovny v baletu *Charlotta - císařovna mexická*.

Přesto celkový dojem bohužel poněkud kazila poměrně nízká divácká návštěvnost, nesourodý soubor, zejména co se kolísavé úrovně tanečníků, jejich fyzických dispozic a nejednotné taneční techniky týče, a poněkud roztržitý a chaotický dramaturgický plán.

Situace se částečně zlepšuje v roce 2010 s příchodem nové šéfkyně baletu **Aleny Peškové**, tanečnice a choreografky narozené roku 1976, absolventky Taneční konzervatoře Praha (1994).²⁰² Pešková dodnes působí v Liberci nejen jako šéfkyně baletu, ale několikrát se zhostila také role choreografky. Soubor směřuje ke komplexněji pojatému tanečnímu divadlu. Na scéně se v jednotlivých

²⁰⁰ Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 136.

²⁰¹ *Nesnadhá cesta k labutímu jezeru*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2007, s. 8 - 9.

²⁰² *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, s. 248.

představeních pod jejím vedením uplatňuje kromě tance také civilní herectví, mluvené slovo, videoprojekce nebo zpěv.

Libereckému publiku se choreograficky a režijně poprvé představila inscenací *Periferie* s podtitulem *taneční divadlo – zpěvohra Brechtovského typu*, podle dramatu Františka Langera. Jednalo se o tragický příběh dvou mladých lidí, odehrávající se na pozadí atmosféry periferie velkoměsta. Představení mělo premiéru 19. 11. 2010, hudbu složil Martin Němec, role vypravěčky, která diváky představením provází, se zhostila zpěvačka a herečka Dagmar Součková.

V *Periferii* ztvárnila titulní roli Anny hostující první sólistka Národního divadla v Praze Adéla Pollertová. Za výkon v této inscenaci byla nominována do užšího výběru na Cenu Thálie. K představení Pollertová uvedla: „*Taneční divadlo tohoto typu je mi čím dál tím bližší. A tančit v Periferii je pro mě vždycky svátek.*“²⁰³

Dalšími choreografickými a režijními počiny Aleny Peškové pro liberecké divadlo bylo představení *Louskáček – Sen dítěte našeho věku* (premiéra 19. 10. 2012), dále *Popelka* (17. 10. 2014) nebo *Gustav Klimt* (premiéra 27. 2. 2013). Posledně zmiňovaný titul inspirovaný životem a dílem slavného malíře byl uveden při příležitosti oslav 130. výročí otevření historické budovy Šaldova divadla. Hudbu k inscenaci *Gustav Klimt* složili zpěvačka Monika Načeva a houslista Tomáš Vtípil.

Soubor se pod vedením Aleny Peškové několikrát zaměřil i na inscenace s regionální, tedy libereckou nebo v širším kontextu severočeskou, tematikou. V této souvislosti můžu zmínit zejména titul *Harald – hvězda se vrací!* (choreografie Daniel Záboj), věnovaný libereckému rodákovi, světově proslulému německému tanečníkovi Haraldu Kreutzbergovi, jehož jsem již ve své práci zmiňovala. Do takto tematicky pojatého dramaturgického plánu zapadá i výše uvedené představení *Gustav Klimt* (2013), věnované tvůrci liberecké divadelní opony, nebo tituly *Café Reichenberg* (2013) a *Ota-Pavel-Raška* (2014, choreografie Martin Dvořák). Za zmínku určitě stojí, že divácky úspěšná inscenace *Café Reichenberg* byla společným dílem dvou členek libereckého

²⁰³ Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 131.

baletního souboru, konkrétně Mariky Hanouskové a Veroniky Fišerové. Hudbu k představení složil liberecký muzikant a zvukař Divadla F. X. Šaldy Petr Čermák.

Alena Pešková se snaží cílit na laického diváka a přiblížit svět tance a baletu co možná nejširší části veřejnosti. Pravidelně pořádá tzv. *flash-moby* v libereckých nákupních centrech, na náměstích apod. *Flesh-mob* lze považovat za současný světový fenomén. Spočívá v tom, že se umělci sejdou v předem určený čas na předem určeném místě a krátkými ukázkami či společnou myšlenkou překvapí své spoluobčany tam, kde je nikdo neočekává. Za jejího působení se soubor začal připojovat také k dubnovým oslavám Mezinárodního dne tance. Tanečníci se tak každoročně v krátkých ukázkách aktuálního baletního repertoáru prezentují zejména v prostorách *Nákupní galerie Plaza Liberec* na Šaldově náměstí, které se nachází v těsné blízkosti Divadla F. X. Šaldy.

Baletní repertoár se pod vedením Aleny Peškové dramaturgicky sjednotil a soubor postupuje vpřed cestou rozumných kompromisů. Do souboru bylo v průběhu let přijato také několik zahraničních tanečníků, v současnosti je zastoupeno mimo jiné Japonsko, Austrálie, Velká Británie nebo Rusko. K libereckému progresu se pochvalně vyjadřuje řada osobností českého kulturního života. V kuloárech je nyní již poměrně známý výrok českého tanečníka, choreografa, pedagoga a divadelního ředitele Zdeňka Prokeše, který o libereckém souboru a úsilí Aleny Peškové prohlásil: „(...) za čtyři sezóny se podařilo to, co jinde trvá celá léta: zkonsolidovat soubor, vytvořit osobitý repertoár a obklopit se zajímavými tvůrčími osobnostmi. Baletní soubor tančí s výrazem a expresí, které plně zaujmou.”²⁰⁴ Liberecký balet má v současnosti ambice a snad také i reálné možnosti překračovat hranice oblastní scény.

²⁰⁴ Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater : 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, s. 142.

4. ZÁVĚR

V textu své diplomové práce jsem se pokusila o stručné zmapování dějin profesionálního baletního souboru libereckého Divadla F. X. Šaldy od první sezóny v letech 1945 - 1946 až do současnosti. Jsem si dobře vědoma toho, že by bylo možné celou tematiku zpracovat mnohem hlubším a podrobnějším způsobem. Vzhledem k předpokládanému rozsahu, který mi tato diplomová práce skýtá, jsem se však omezila pouze na nejvýznamnější historické milníky, klíčové osobnosti a některé stěžejní choreografie.

Liberecký baletní soubor je v kontextu České republiky, respektive celého bývalého Československa, zcela specifickým uměleckým tělesem. Jeho unikátnost spočívá zejména v okolnostech, doprovázejících jeho vznik po skončení druhé světové války. Pro lepší pochopení dané tematiky jsem počátky souboru i celého českého divadla zasadila do širších historických a politických souvislostí, zmínila jsem také poněkud kontroverzní otázku česko-německého soužití na území Liberce, osídlování pohraničí po roce 1945 a velice stručně jsem nastínila dějiny německého divadla v daném regionu. Rozhodně jsem si ale nekladla za cíl komplexně zpracovat události let 1883 – 1945, tedy dějiny německé divadelní scény. Pokusila jsem se spíše jen stručně charakterizovat nejzásadnější okamžiky, které se podílely na vývoji místního divadelního dění.

Přestože se v libereckém divadle tančilo od jeho vzniku v roce 1883, nebyl to tanec profesionální. Až do konce druhé světové války mělo německé divadlo v Liberci pouze činoherní, operní a operetní soubor. Taneční soubor, pokud jej bylo do nějakých, převážně operních, představení potřeba, byl složen z amatérů. Výjimku tvoří hostující soubory či interpreti, kteří Liberec, tehdy bohaté průmyslové město, navštívili. Ve své práci jsem v této souvislosti uváděla zejména jednu z nejvýraznějších osobností německého výrazového tance Haralda Kreutzberga (1902 – 1968), který se v Liberci narodil.

Ještě jednou bych ráda připomněla, že výhradně česky se začalo v prostorách divadla hrát až po druhé světové válce. Po roce 1945 dochází v Liberci k radikální národnostní, politické i kulturní proměně. Spolu s operou a činohrou zde poprvé v historii vzniká i profesionální baletní soubor, jemuž jsem

věnovala stěžejní část své práce. Jsem si vědoma určité disproporčnosti, zejména co se délky kapitol, věnovaných jednotlivým desetiletím souboru, týče. Tato skutečnost však byla způsobena především tím, že zejména první desetiletí libereckého baletního souboru bylo zcela unikátní z mnoha ohledů. Za nezbytně nutné jsem proto považovala vysvětlit celou řadu historicko-politických skutečností a dobových reálií, na jejichž pozadí se baletní soubor etabloval.

Chtěla bych také zdůraznit, že pro mě bylo nesmírně obtížné dohledávat dobové prameny z prvních let libereckého divadla. Pohraničí zápasilo s naprostým nedostatkem odborně kvalifikovaných pracovníků, kteří by důkladně vedli záznamy, statistiky a evidenci představení. Zcela tak např. chybí údaje o počtu repríz baletních představení. Vzpomínky Jarmily Jarošové a její soukromé archivní materiály tak pro mě byly častokrát jediným a cenným zdrojem informací.

Jarmila Jarošová tančila ve většině baletních inscenací od první sezóny až do roku 1980, a to všechny taneční styly od klasického baletu na špičkách přes charakterní a lidové tance až po step v revuích atd. Ztvárnila řadu titulních rolí libereckého baletního repertoáru, zazářila např. jako Marie v Bachčisarajské fontáně nebo jako Šípková Růženka. Tanec také téměř čtyřicet let aktivně vyučovala. Svým vzorem a mimořádně lidským i profesním přístupem přivedla k celoživotní lásce k baletu a tanci stovky dětí. Je už nesmazatelně zapsána nejen v dějinách libereckého baletu, ale v podstatě v celém tamním kulturním a společenském životě.

Při psaní práce pro mě bylo mimo jiné velice zajímavé sledovat složení a počet členů baletního souboru, respektive jeho proměny v průběhu jednotlivých období.²⁰⁵ V textu jsem v této souvislosti ale zmiňovala pouze několik sezón, a to takové, u nichž byly co nejvíce vidět rozdíly. Úctyhodných 24 tanečníků měla k dispozici Věra Untermüllerová v sezóně 1959 - 1960, oproti tomu o polovinu méně, tedy pouhých dvanáct stálých členů souboru, působilo v Liberci např. v éře Petra Šimka (konkrétně v sezóně 1994 - 1995). V průměru však byl baletní soubor složen z 12 - 14 tanečníků. Pod vedením Aleny Peškové po roce 2010 došlo zase k velkému nárůstu počtu zahraničních umělců, mimo jiné z Austrálie, Japonska či Velké Británie, což je ale pravděpodobně současný celorepublikový

²⁰⁵ Soupis členů baletního souboru ve vybraných obdobích uvádím ve zvláštní příloze své práce.

trend. I přes proměnlivý počet členů souboru a rychle se střídající šéfy baletu se v průběhu let obyčejně uváděly dvě až tři nové inscenace za sezónu.

Z mého pohledu by bylo dále velice zajímavé zabývat se do větších detailů historií německého divadla v Liberci před rokem 1945 a znovu se vrátit ke všem zmínkám o hostujících baletních souborech a představeních. V textu své práce jsem alespoň okrajově zmínila a velmi stručně přiblížila všechny, které se mi při psaní podařilo v historických dokumentech objevit. Větší pozornost by si nepochybně zasloužil zejména Filippo Taglioni, který v Liberci se svým souborem opakovaně hostoval v letech 1836 – 1837. Toto konkrétní téma je však spíše jen pouhým nastíněním případného námětu pro hlubší studium nebo pro zpracování v rámci jiné, mnohem rozsáhlejší studie.

5. PRAMENY A LITERATURA

5.1 MONOGRAFIE

- BALAJKA, Bohuš, Ladislav SOLDÁN a Emil CHAROUS. *Přehledné dějiny literatury*. Vyd. 4. Praha: Fortuna, 2001, 198 s. ISBN 80-7168-781-2.
- BRODSKÁ, Božena a Vladimír VAŠUT. *Svět tance a baletu*. Praha: AMU, 2004, 448 s. ISBN 80-7331-004-X.
- BÖHME, Ricarda, KABEŠ, Jakub, LEVKO, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater: 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013, 177 s.
- *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Editor Eva ŠORMOVÁ. Praha: Divadelní ústav, 2000, 615 s. ISBN 80-7008-107-4.
- *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001, xlii, 381 s. ISBN 80-7008-112-0.
- *Divadlo F. X. Šaldy 1945-1960*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1960, 67 s.
- CHOCHOLOUŠKOVÁ, Hana. *Česká Beseda: krajské sdružení rodáků a přátel Liberecka: 150 let činnosti pro český národ a Liberec*. Liberec: Roman Karpaš RK pro Českou Besedu, 2013, 107 s. Zprávy České besedy. ISBN 978-80-87100-22-6.
- CHOCHOLOUŠKOVÁ, Hana a Markéta LHOTOVÁ. *Liberec*. Praha: Paseka, 2010, 69 s., [96] s. obr. příl. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-031-6.
- JANÁČEK, Jiří. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010, 127 s., [8] s. barev.obr.příl. ISBN 978-80-87100-12-7.

- JANÁČEK, Jiří. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883-1938*. Liberec: BOR, 2004, 112 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-86807-07-x.
- KARPAŠ, Roman, Jan MOHR a Pavel VURSTA. *Kouzlo starých pohlednic Liberecka*. Vyd. 1. Liberec: Agentura 555, 1997. ISBN 80-238-1496-6.
- KARPAŠ, Roman. *Liberec: staré pohlednice = Reichenberg: alte Ansichtskarten*. Liberec: Nakladatelství RK, 2008, 95 s. ISBN 978-80-87100-05-9.
- REBLING, Eberhard. *Ballett, gestern und heute*. Berlin: Henschelverlag, 1959, 416 s.
- SIBLÍK, Emanuel. *Tanec mimo nás a v nás*. Praha: Nakladatelství Václav Petr, 1937, 361 s.
- SCHMIDOVÁ, Lidka. *Československý balet*. Praha: Orbis, 1962, 57 s.
- *Severočeské národní divadlo: Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci: 1945-1948*. Liberec: Severočeské národní divadlo, 1948, 137 s.
- *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. 1. vyd. Liberec: Thalia, 1991, Nestr.
- SÝKOROVÁ, Dagmar, Bohunka KRÁMSKÁ a Marie HOLUBOVÁ. *Divadlo F.X. Šaldy v Liberci: Bibliografie*. Liberec: Knihovna V. Kopeckého, 1984, 99 s.
- TALLER, Ivan. *České ochotnické divadlo v Liberci (do roku 1938)*. Liberec: Česká beseda, 2001, 27 s., [12] s. obr. příl. Zprávy České besedy.

5.2 PROGRAMY Z PŘEDSTAVENÍ

- *Ballet Stories*, Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1998.

- *Biblické tance*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2000.
- *Kontrasty*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1998.
- *Nesnadná cesta k Labutímu jezeru*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2007.
- *Podzimní karneval*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2001.
- *Salieri? Mozart! Zpověď Konstance Mozartové*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 2003.
- *Salome*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1997.

5.3 SERIÁLY A SBORNÍKY

- *Divadelní listy*. Liberec: Severočeské divadlo, 1953, 4.
- *Divadelní listy*. Liberec: Severočeské divadlo, 1957, 2.
- *Hudební rozhledy: časopis Svazu čs. skladatelů*. Praha: Svaz čs. skladatelů, 1956, X, 19.
- FUJEROVÁ, Jana. Nový balet v Liberci. *Taneční listy*. Praha: Orbis, 1972, 10, s. 9. ISSN 0039-937x.
- JAROŠOVÁ, Jarmila a Lenka MARKOVIČOVÁ. *Baletka: Učit děti tančit je největší smysl mého života*. Liberecký den. Liberecko: [příloha]. 2004, 12(241), 19. ISSN 1210-6291.
- MINSTROVÁ, Zuzana. *Liberecký balet potřebuje nové tanečníky*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2001, 8(298), 7. ISSN 1210-6291.

- SCHMIDOVÁ, Lidka. Harald Kreutzberg. *Taneční listy*. Praha: Orbis, 1968, 6, s. 12 - 13. ISSN 0039-937x.
- SYROVÁTKOVÁ, Helena. *Protančit životem*. Xaver. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 2005, (5), s. 5 - 6.
- ŠÍDOVÁ, Helena. 70. a 80. léta libereckého baletního souboru: očima dlouholetého šéfa Františka Pokorného. *Xaver*. 2005, (3), 26-27.
- TALLER, Ivan. *Nejpůvabnější Šípková Růženka*. Kalendář Liberecka: měsíčník zaměřený na kulturu, sport, společenský život a informace z Liberecka. Liberec: Kalendář Liberecka, spol. s r.o., ISSN 1212-8538.
- TAMPIER, Libor. *Dvacet devět let na jevišti vyneslo Evě Gabajové cenu*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 1999, 8(298), 7. ISSN 1210-6291.
- TAMPIER, Libor. *Šéf baletu nepřesvědčil diváky: propagátor soudobého tance Petr Tyc v Liberci končí*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2000, 8(298), 7. ISSN 1210-6291.
- TAMPIER, Libor a Petr ŠIMR. *Petr Tyc hledá individuality: Nový šéf baletu Divadla F. X. Šaldy chystá posun k současnému tanci*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2000, 8(70), 7. ISSN 1210-6291.
- TAMPIER, Libor a Petr ŠIMR. *O místo v libereckém baletu se ucházely hlavně dívky: nový šéf souboru Petr Tyc testoval také jejich invenci při improvizaci, o tom, kolik lidí přijde a kolik odejde, rozhodne do dvou týdnů*. Liberecký den: Deníky Bohemia. 2000, 8(55), 7. ISSN 1210-6291.

5.4 INTERNETOVÉ ZDROJE

- LAIFROVÁ, Alena. Tři otázky pro Marii Gornalovou a Alexeje Yurakova. *Taneční Aktuality* [online]. 2015 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.tanecniaktuality.cz/tri-otazky-pro-marii-gornalovou-a-alexeje-yurakova>

6. PŘÍLOHY

6.1 Příloha č. 1

Soupis šéfů baletu libereckého divadla:

	<u>sezóna:</u>
• Rudolf Macharovský	1945 - 1946
• Josef Škoda	1946 - 1947
• Josef Sokol	1947 - 1948
• Josef Judl	1948 - 1953
• Josef Škoda	1953 - 1959
• Věra Untermüllerová	1959 - 1961
• Bohumil Svoboda	1961 - 1964
• Milena Moravcová	1964 - 1967
• Eva Gabajová, Jiří Chládek	1967 - 1968
• František Pokorný	1971 - 1993
• Petr Šimek	1993 - 1996
• Ljubov Dančenko	1997 - 1999
• Petr Tyc	2000
• Vlasta Vindušková	2001 - 2009
• Alena Pešková	2010 - do současnosti

6.2 Příloha č. 2

Soupis premiér baletu libereckého divadla²⁰⁶

(pozn.: na prvním místě je uveden autor hudby, následuje název představení, datum premiéry a nakonec informace o autorovi inscenace)

- **Sezóna 1945 – 1946**

Oskar Nedbal: Z POHÁDKY DO POHÁDKY (22. 12. 1945)

Režie a choreografie: Rudolf Macharovský

Petr Iljič Čajkovskij: LABUTÍ JEZERO (23. 5. 1946)

Režie a choreografie: Rudolf Macharovský

- **Sezóna 1946 – 1947**

Léo Delibes: COPPÉLIA, Petr Iljič Čajkovskij: ITALSKÉ CAPRICCIO (24. 10. 1946)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Oskar Nedbal: PRINCEZNA HYACINTA (24. 5. 1947)

Režie a choreografie: Josef Škoda

- **Sezóna 1947 – 1948**

Antonín Dvořák: SLOVANSKÉ TANCE (14. 12. 1947)

Režie a choreografie: Josef Sokol

Ota Zítek: BALET O RŮŽI (23. 1. 1948)

Režie a choreografie: Josef Sokol

Carl Maria von Weber: VYZVÁNÍ K TANCI (17. 4. 1948)

Josef Bayer: KRÁLOVNA LOUTEK (17. 4. 1948)

A. P. Borodin: POLOVECKÉ TANCE (17. 4. 1948)

Režie a choreografie: Josef Sokol

- **Sezóna 1948 – 1949**

Fryderyk Chopin: KLASICKÝ TANEC (9. 10. 1948)

Edvard Grieg: SOCHY (9. 10. 1948)

²⁰⁶ **Soupis baletních premiér Divadla F. X. Šaldy v Liberci** byl sestaven z následujících zdrojů: soukromý archiv Jarmily Jarošové; dále: *Divadlo F. X. Šaldy 1945-1960*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1960; *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. 1. vyd. Liberec: Thalia, 1991; Böhme, Ricarda, Kabeš, Jakub, Levko, Jarmila. *Divadlo F. X. Šaldy: 130 let divadla = 130 Jahre Theater: 1883-2013*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, c2013; *divadelní zpravodaj Xaver: divadlo v Liberci*. Liberec: DFXŠ, 2003-2017.

Edvard Grieg: DIVERTISSEMENTS (9. 10. 1948)

Režie a choreografie: Josef Judl

Petr Iljič Čajkovskij: LABUTÍ JEZERO (26. 3. 1949)

Režie a choreografie: Josef Judl

- **Sezóna 1949 – 1950**

Oskar Nedbal: Z POHÁDKY DO POHÁDKY (24. 8. 1949)

Režie a choreografie: Josef Judl

Jaroslav Mihule: MODRAVÁ ZEMĚ (15. 3. 1950)

Režie a choreografie: Josef Judl

- **Sezóna 1950 – 1951**

Aram Chačaturjan: KARNEVAL (22. 11. 1950)

Nikolaj Andrejevič Rimský – Korsakov: ŠEHerezÁDA (22. 11. 1950)

K. Horký: KLYTIA (22. 11. 1950)

Režie a choreografie: Josef Judl

Petr Iljič Čajkovskij: LABUTÍ JEZERO (23. 1. 1951)

Režie a choreografie: Josef Judl

- **Sezóna 1951 – 1952**

Sergej Nikiforovič Vasilenko: MIRANDOLINA (23. 11. 1951)

Režie: V. Klazar

Choreografie: Josef Judl

- **Sezóna 1952 – 1953**

Antonín Dvořák: SLOVANSKÉ TANCE (17. 8. 1952)

Režie a choreografie: Josef Judl

Petr Iljič Čajkovskij: LOUSKÁČEK (15. 11. 1952)

Režie a choreografie: Josef Judl

- **Sezóna 1953 – 1954**

Leoš Janáček: LAŠSKÉ TANCE (26. 11. 1953)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Zbyněk Vostřák: FILOSOFSKÁ HISTORIE (26. 11. 1953)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Boris Asafjev: BACHČISARAJSKÁ FONTÁNA (20. 3. 1954)

Režie a choreografie: Josef Škoda

- **Sezóna 1954 – 1955**

Oskar Nedbal: POHÁDKA O HONZOVI (12. 12. 1954)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Léo Delibes: COPPÉLIA (24. 3. 1955)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Petr Iljič Čajkovskij: ITALSKÉ CAPRICCIO (24. 3. 1955)

Režie a choreografie: Josef Škoda

- **Sezóna 1955 – 1956**

Viktor Alexandrovič Oranskij: VESELÉ PANIČKY WINDSORSKÉ (26. 11. 1955)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Sergej Prokofjev: POPELKA (7. 4. 1956)

Režie a choreografie: Josef Škoda

- **Sezóna 1956 – 1957**

Aram Chačaturjan: MAŠKARÁDA (21. 12. 1956)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Jan Frank Fischer: EUFORSINA (21. 12. 1956)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Zbyněk Vostřák: SNĚHURKA (5. 4. 1957)

Režie a choreografie: Josef Škoda

- **Sezóna 1957 – 1958**

Sergej Prokofjev: ROMEO A JULIE (29. 3. 1958)

Režie a choreografie: Josef Škoda

- **Sezóna 1958 – 1959**

Leoš Janáček: LAŠSKÉ TANCE (24. 8. 1958)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Alexandr P. Borodin: POLOVECKÉ TANCE (24. 8. 1958)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Petr Iljič Čajkovskij: ITALSKÉ CAPRICCIO (24. 8. 1958)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Petr Iljič Čajkovskij: LABUTÍ JEZERO (21. 12. 1958)

Režie a choreografie: Josef Škoda

Bohuslav Martinů: DIVADLO ZA BRANOU (3. 5. 1959)

- **Sezóna 1959 – 1960**

Petr Iljič Čajkovskij: ŠÍPKOVÁ RŮŽENKA (20. 12. 1959)

Režie a choreografie: Věra Untermüllerová

Fryderyk Chopin, Franz Liszt: BALETNÍ VEČER (21. 2. 1960)

Režie a choreografie: Věra Untermüllerová

Jarmil Burghauser: SLUHA DVOU PÁNŮ (23. 4. 1960)

Režie a choreografie: Věra Untermüllerová

- **Sezóna 1960 – 1961**

Aram Chačaturjan: GAJANÉ (14. 1. 1961)

Režie a choreografie: Věra Untermüllerová

Oldřich Flosman: ZKROCENÍ ZLÉ ŽENY (27. 5. 1961)

Režie a choreografie: Věra Untermüllerová

George Gershwin: AMERIČAN V PAŘÍŽI, RAPSODIE V MODRÉM (3. 5. 1959)

Režie a choreografie: Josef Škoda

- **Sezóna 1961 – 1962**

Carl Maria von Weber, Aram Chačaturjan, Petr Iljič Čajkovský: BALETNÍ VEČER (23. 11. 1961)

Režie a choreografie: Bohumil Svoboda

Alexander Krejn: LAURENCIE (28. 1. 1962)

Režie a choreografie: Bohumil Svoboda

Zbyněk Vostřák: VIKTORKA (30. 6. 1962)

Režie a choreografie: František Sládeček

Pavel Bořkovec: KRYSAŘ (30. 6. 1962)

Režie a choreografie: Bohumil Svoboda

- **Sezóna 1962 – 1963**

Boris Asafjev: BACHČISARAJSKÁ FONTÁNA (15. 12. 1962)

Režie a choreografie: Bohumil Svoboda

Charles Adolphe Adam: GISELLE (21. 4. 1963)

Režie a choreografie: František Sládeček

Ivo Dědina: ORFEUS ŠPATNĚ ROZSÁPANÝ (21. 4. 1963)

Režie a choreografie: František Sládeček

- **Sezóna 1963 – 1964**

Ludwig van Beethoven: PROMÉTHEUS (15. 11. 1963)

Režie a choreografie: Bohumil Svoboda

Wiliam Bukový: SVĚDOMÍ (18. 4. 1964)

Režie a choreografie: Eva Gabajová, Eduard Gabaj

Bohuslav Martinů: ISTAR (18. 4. 1964)

Režie a choreografie: Bohumil Svoboda

- **Sezóna 1964 – 1965**

Christoph Willibald Gluck: DON JUAN (10. 1. 1965)

Režie a choreografie: František Sládeček

Johann Sebastian Bach: TOCCATA A FUGA D MOLL (10. 1. 1965)

Režie a choreografie: Milena Moravcová

Jaroslav Ježek: SYMFONICKÁ BÁSEŇ (10. 1. 1965)

Režie a choreografie: Milena Moravcová

- **Sezóna 1965 – 1966**

Adolf Jensen: ETUDY, Eduard Křenek: 11 TRANSPARENTŮ PRO ORCHESTR,

John Lewis: FONTESSA, Zdeněk Pololáník: MECHANISMUS (5. 3. 1966)

Režie a choreografie: Milena Moravcová

- **Sezóna 1966 – 1967**

Léo Delibes: COPPÉLIA (13. 11. 1966)

Režie a choreografie: Milena Moravcová

Igor Stravinskij: PULCINELLA, Harry Macourek: VĚČNÁ CESTA, Darius Milhaud: VŮL NA STŘEŠE (5. 2. 1967)

Režie a choreografie: Milena Moravcová, Hana Machová

Miloš Vacek: SALÓN U ŠŤASTNÉ SEDMY (13. 5. 1967)

Režie a choreografie: Milena Moravcová

- **Sezóna 1967 – 1968**

Paul Hindemith: DÉMON, Johann Strauss: POVÍDKY Z VÍDEŇSKÉHO LESA,

Gioacchino Rossini: ZASNĚNÝ CHODEC (27. 1. 1968)

Režie a choreografie: Antonín Landa

- **Sezóna 1968 – 1969**

Robert Schumann: KARNEVAL, Johann Strauss, Emil Waldteufel: STRAUSSIANA,
V. Kolář: ROZMARNÝ ORCHESTR (14. 12. 1968)

Režie a choreografie: Rudolf Macharovský

Sezóna 1969 – 1970

Petr Iljič Čajkovskij: ROKOKOVÉ VARIACE, Sergej Rachmaninov: PAGANINI,
N. A. Rimský – Korsakov: ŠEHEREZÁDA (21. 12. 1970)

Režie a choreografie: Eva Gabajová, Jiří Chládek

- **Sezóna 1970 – 1971**

Antonín Bílý, Pavel Smetáček, Václav Zahradník, George Gershwin: VEČER
MODERNÍHO BALETU (25. 4. 1971)

Režie a choreografie: Eva Gabajová, Jiří Chládek

- **Sezóna 1971 – 1972**

Zdeněk Šíkola, Zdeněk Lukáš, Luboš Fišer: LIDSKÁ KOMEDIE (18. 12. 1971)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1972 – 1973**

Hudba ze zámeckých archívů, koláž: Jaroslav Krček: ROŽMBERSKÉ OBRÁZKY
ANEB MILOSTNÉ VÝJEVY Z JIŽNÍCH ČECH (9. 9. 1972)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

Zdeněk Šíkola: CVOCI, KLAUNIÁDA (27. 4. 1973)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

Jaroslav Krček, Marián Varga, Petr Eben, Václav Kučera: HLEDÁNÍ ČISTÉHO
PRAMENE (3. 6. 1973)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1973 – 1974**

Modest Petrovič Musorgskij, Václav Smetáček: OBRÁZKY (30. 3. 1974)

Úprava, režie a choreografie: František Pokorný

Georges Bizet – Rodion Ščedrin: CARMEN (30. 3. 1974)

Úprava, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1974 – 1975**

Oskar Nedbal: POHÁDKA O HONZOVI (14. 2. 1975)

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1975 – 1976**

Luboš Fišer, Václav Zamazal, Sergej Prokofjev, Dmitrij Šostakovič: RAPORT O STAVU TOHOTO SVĚTA (30. 4. 1976)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

Jaroslav Krček: PŘIDEJ PEPŘE (28. 6. 1976)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1976 – 1977**

Hudební koláž: LÍBÁM ŽENY, VÁS TAK RÁD (19. 3. 1977)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

Hudební koláž: PÁSMO OPERETNÍCH MELODIÍ (4. 6. 1977)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1977 – 1978**

Karel Odstrčil, Miloš Vacek, Václav Zamazal, Leoš Janáček: BAREVNÉ SNY ŽÁKA MACÁKA (4. 3. 1978)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1978 – 1979**

Rodion Ščedrin: ANNA KARENINA (4. 11. 1978)

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1979 – 1980**

Zbyněk Vostřák: VIKTORKA, Petr Doubravský: BALADA O LOUTKÁŘI (8. 12. 1979)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1980 – 1981**

Michail Mejerovič, Zdeněk Šikola: PANTOBALETY - BALETY A GROTESKY O VĚCECH V NÁS I KOLEM NÁS (15. 11. 1980)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1981 – 1982**

Maurice Ravel: BOLERO, Karel Odstrčil: TORO, Bohuslav Martinů: POLNÍ MŠE
(31. 10. 1981)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1982 – 1983**

Miloš Vacek: MILÁ SEDMI LOUPEŽNÍKŮ (7. 5. 1982)

Režie a choreografie: František Pokorný

Čestmír Gregor: HORKO (7. 5. 1982)

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1983 – 1984**

Václav Zamazal: DVA V TOM ANEB ANATOMIE LÁSKY (25. 6. 1984)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1984 – 1985**

Dmitrij Šostakovič: DÁMA A CHULIGÁN (24. 11. 1984)

Režie a choreografie: František Pokorný

Michail Mejerovič: ZÁKULISÍ (24. 11. 1984)

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1985 – 1986**

Hudební koláž, hudba Karla Odstrčila, Jiřího Laburdy, Luboše Fišera:
LÁSKY A VRÁSKY (15. 3. 1986)

Libreto: František Pokorný, Vladimír Vašut

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1986 – 1987**

Bohuslav Martinů: KUCHYŇSKÁ REVUE (13. 12. 1986)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

Hudební koláž: LABYRINT SVĚTA (25. 4. 1987)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1987 – 1988**

POHÁDKY O KRAKONOŠOVI

Libreto: František Pokorný, Petr Doubravský

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1988 – 1989**

Antonín Dvořák: ČERT A KÁČA (27. 5. 1989)

Choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1989 – 1990**

Václav Zamazal: KLAUNI POD PENZÍ, Václav Zamazal: GROTESKA (9. 11. 1989)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

Bohuslav Martinů: ŠPALÍČEK (21. 4. 1990)

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1990 – 1991**

Zbyněk Vostřák: SNĚHURKA (7. 4. 1991)

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1991 – 1992**

Léo Delibes: COPPÉLIA (6. 6. 1992)

Dirigent: Martin Doubravský

Režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1992 – 1993**

Emil Viklický: EJHLE, ČLOVĚK ANEB TAKOVÝ JE ŽIVOT (27. 2. 1993)

Libreto, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 1993 – 1994**

Maurice Ravel: BOLERO, Rodion Ščedrin: CARMEN (29. 1. 1994)

Režie a choreografie: Petr Šimek

- **Sezóna 1994 – 1995**

Hudební koláž: CUPPY DUPPY (29. 10. 1995)

Režie a choreografie: Petr Šimek, Josef Kocourek

Sergej Prokofjev: ROMEO A JULIE (24. 2. 1995)

Režie a choreografie: Petr Šimek

- **Sezóna 1995 – 1996**

Gustav Mahler: KRYSAŘ (9. 2. 1996)

Režie a choreografie: Petr Šimek

- **Sezóna 1996 – 1997**

Claude Debussy: FAUNOVO ODPOLEDNE, Hector Berlioz: FANTASTICKÁ SYMFONIE (21. 2. 1997)

Režie a choreografie: Petr Šimek

Carl Orff: CARMINA BURANA (21. 2. 1997)

Režie a choreografie: Irena Janovcová

- **Sezóna 1997 – 1998**

Soubor bicích nástrojů Dama Dama: SALOME (7. 11. 1997)

Libreto, režie a choreografie: Petr Šimek

Leoš Janáček, Luboš Fišer, Bohuslav Martinů, Michal Košut: BALLET STORIES (6. 3. 1998)

Režie a choreografie: Daniel Wiesner

- **Sezóna 1998 - 1999**

Johann Sebastian Bach, Arnold Schönberg, Wolfgang Amadeus Mozart: KONTRASTY (13. 11. 1998)

Režie a choreografie: Pavel Šmok

Petr Iljič Čajkovský: FRANCESCA DA RIMINI (13. 3. 1999)

Režie a choreografie: Jevgenij Loginov

Petr Iljič Čajkovský: HAMLET (13. 3. 1999)

Režie a choreografie: Petr Šimek

Petr Iljič Čajkovský: ROMEO A JULIE (13. 3. 1999)

Režie a choreografie: Pavel Šmok

- **Sezóna 1999 – 2000**

Gustav Mahler: "1196", Igor Stravinskij: PETRUŠKA (3. 12. 1999)

Režie, choreografie: Petr Šimek

Arvo Pärt, Petr Eben: BIBLICKÉ TANCE (19. 5. 2000)

Režie a choreografie: Petr Tyc

hudební koláž: TO MÁLO CO VÍM O SYLFIDÁCH (8. 12. 2000)

Choreografie: Petr Tyc, Ioana Mona Popovici, Tereza Indráková

- **Sezóna 2000 – 2001**

Nikolaj A. Rimský – Korsakov, Antonín Dvořák, Antonio Vivaldi: VZPOMÍNKY (13. 4. 2001)

Režie a choreografie: Petr Šimek, Irena Janovcová

- **Sezóna 2001 – 2002**

Ottorino Respighi: PODZIMNÍ KARNEVAL (26. 10. 2001)

Libreto, režie a choreografie: Gustav Skála

Jean- Philippe Rameau, Michel-Richard Delalande, Johann Friedrich Fasch,

Francois Francoeur: KONEC STARÝCH ČASŮ (12. 4. 2002)

Režie a choreografie: David Slobašpyckj

- **Sezóna 2002 – 2003**

Hudební koláž: PYGMALION (8. 11. 2002)

Libreto, režie a choreografie: Irena Janovcová

Hudební koláž, hudba Wolfganga Amadea Mozarta:

SALIERI? MOZART! ZPOVĚĎ KONSTANCE MOZARTOVÉ (24. 1. 2003)

Libreto, režie a choreografie: Gustav Skála

- **Sezóna 2003 – 2004**

Edvard Grieg: PEER GYNT (5. 12. 2003)

Režie a choreografie: Jiří Horák

Johann Strauss ml.: POPELKA (16. 4. 2004)

Úprava libreta, režie a choreografie: Gustav Skála

- **Sezóna 2004 – 2005**

Jules Massenet: MANON (26. 11. 2004)

Režie a choreografie: Jiří Horák

Georges Bizet: CARMEN (18. 2. 2005)

Režie a choreografie: Petr Šimek

Hudební koláž: Herman Severin Lovenskiold, Johannes Brahms, Gioacchino Rossini, Arcangel Corelli, Johann Michael Haydn: ANDERSEN (14. 10. 2005)

Libreto, režie a choreografie: Gustav Skála

- **Sezóna 2005 – 2006**

Hudební koláž: Fryderyk Chopin, Gioacchino Rossini: MILOSTNÝ ŽIVOT
FRYDERIKA CHOPINA (19. 10. 2006)

Libreto, režie a choreografie: Daniel Wiesner

Léo Delibes: COPPÉLIA (18. 5. 2006)

Režie a choreografie: Kateřina Dedková-Franková

- **Sezóna 2006 – 2007**

Petr Iljič Čajkovský: NESNADNÁ CESTA K LABUTÍMU JEZERU (19. 4. 2007)

Scénář, režie a choreografie: František Pokorný

- **Sezóna 2007 – 2008**

Giuseppe Verdi, Sergej Onsoff: DÁMA S KAMÉLIEMI (24. 4. 2008)

Režie a choreografie: Robert Balogh

- **Sezóna 2008 – 2009**

Louis Ferdinand Hérold, John Lanchbery: MARNÁ OPATRNOST (13. 11. 2008)

Režie a choreografie: Daniel Wiesner

Antonio Salieri, Francois Devienne, Muzia Clementi, Jean Philippe Rameau,

Johann Nepomuk Hummel, Giovanni Paisiell, Béla Bartók: MARIE ANTOINETTA /
MARKÝZ DE SADE (26. 3. 2009)

Libreto, režie a choreografie: Gustav Skála

- **Sezóna 2009 – 2010**

Aram Chačaturjan: MAŠKARÁDA, Manuel de Falla: ČARODĚJNÁ LÁSKA,
Wolfgang Amadeus Mozart: ŠPÁSOVÁNÍ (12. 11. 2009)

Režie a choreografie: Kateřina Dedková-Franková, Pavel Šmok

Hudební koláž: CHARLOTTA - PŘÍBĚH MEXICKÉ CÍSAŘOVNY, JEJÍŽ SEN
SE PROMĚNIL V ŠÍLENSTVÍ (23. 4. 2010)

Režie a choreografie: Jiří Horák

- **Sezóna 2010 – 2011**

Martin Němec: PERIFERIE (19. 11. 2010)

Libreto, režie, choreografie: Alena Pešková

Hudební koláž: POSEDLOST BALETEM (8. 6. 2011)

Scénář a režie: Bára Kubátová

Choreografie: sbor baletu DFXŠ

- **Sezóna 2011 – 2012**

Hudební koláž: HARALD, HVĚZDA SE VRACÍ! (20. 4. 2012)

Libreto, režie, choreografie: Daniel Zábaj

- **Sezóna 2012 – 2013**

Petr Iljič Čajkovský: LOUSKÁČEK (19. 10. 2012)

Libreto, režie, choreografie: Alena Pešková

Daniel Zábaj: TANČÍRNA NEVYSLOVENÝCH PŘÁNÍ (22. 3. 2013)

Libreto, režie, choreografie: Daniel Zábaj

Petr Čermák a hudební skupina Ester: CAFÉ REICHENBERG (6. 6. 2013)

Libreto, režie, choreografie: Veronika Fišerová a Marika Hanousková

- **Sezóna 2013 – 2014**

Monika Načeva, Tomáš Vtípil + hudební koláž: GUSTAV KLIMT (27. 9. 2013)

Libreto, režie, choreografie: Alena Pešková

Hudební koláž: OTA-PAVEL-RAŠKA (28. 2. 2014)

Libreto, režie, choreografie: Martin Dvořák

Petr Čermák: DŮM BERNARDY ALBY (16. 5. 2014)

Libreto, režie, choreografie: Marika Hanousková

- **Sezóna 2014 – 2015**

Sergej Prokofjev: POPELKA (17. 10. 2014)

Režie, choreografie a úprava libreta: Alena Pešková

- **Sezóna 2015 – 2016**

Gabriela Velmelho: GAZDINA ROBA (13. 11. 2015)

Libreto, režie a choreografie: Alena Pešková

Jakub Rataj s použitím skladeb J. B. Lullyho, J. D. Zelenky a A. Caldary:

ALENKA V ŘÍŠI DIVŮ (26. 02. 2016)

Choreografie: Sylva Šafková-Nečasová

Petr Čermák, Miloš Vondráček: JEKYLL A HYDE (13. 5. 2016)

Scénář, režie, choreografie: Marika Hanousková

- **Sezóna 2016 – 2017**

Sergej Prokofjev: ROMEO A JULIE (11. 11. 2016)

Libreto, režie, choreografie: Alena Pešková

Petr Iljič Čajkovský: SPÍCÍ KRASAVICE (24. 2. 2017)

Choreografie, úprava libreta, režie: Daniel Záboj

6.3 Příloha č. 3

Soupis libereckých baletních představení, v nichž účinkovala Jarmila Jarošová:

(uvedena je pouze sezóna, v níž mělo dané představení premiéru, následuje autor hudby a název představení)

- **Sezóna 1945 – 1946**

Oskar Nedbal: Z pohádky do pohádky

- **Sezóna 1948 – 1949**

Antonín Dvořák: Slovanské tance

Fryderyk Chopin: Klasický tanec

Edvard Grieg: Sochy, Divertissements

P. I. Čajkovskij: Labutí jezero

- **Sezóna 1949 – 1950**

Oskar Nedbal: Z pohádky do pohádky

Jan Mihule: Modravá země

- **Sezóna 1950 - 1951**

Aram Chačaturjan: Maškaráda

Rimskij Korsakov: Šeherezáda

P. I. Čajkovskij: Labutí jezero

- **Sezóna 1951 – 1952**

S. N. Vasilenko: Mirandolina

- **Sezóna 1952 – 1953**

Antonín Dvořák: Slovanské tance

P. I. Čajkovskij: Louskáček

- **Sezóna 1953 – 1954**

Leoš Janáček: Lašské tance

Zbyněk Vostřák: Filosofská historie

Boris Asafjev: Bachčisarajská fontána

- **Sezóna 1954 – 1955**

Oskar Nedbal: Pohádka o Honzovi

Léo Delibes: Coppélia

P. I. Čajkovskij: Italské capriccio

- **Sezóna 1955 – 1956**

Viktor Alexandrovič Oranskij: Veselé paničky windsorské

Sergej Prokofjev: Popelka

- **Sezóna 1956 – 1957**

Aram Chačaturjan: Maškaráda

Jan Frank Fisher: Eufrosina

Zbyněk Vostřák: Sněhurka

- **Sezóna 1957 – 1958**

Sergej Prokofjev: Romeo a Julie

- **Sezóna 1958 – 1959**

Leoš Janáček: Lašské tance

Alexandr Borodin: Polovecké tance

P. I. Čajkovskij: Italské capriccio

George Gerschwin: Rapsody in Blue

- **Sezóna 1959 – 1960**

P. I. Čajkovskij: Šípková Růženka

Fryderyk Chopin, Franz: Baletní večer

Jarmil Burghauser: Sluha dvou pánů

- **Sezóna 1960 – 1961**

Aram Chačaturjan: Gajané

Oldřich Flosman: Zkrocení zlé ženy

- **Sezóna 1961 – 1962**

Carl Maria von Weber: Vyzvání k tanci

Chačaturjan, Čajkovskij: Baletní večer

Alexander Krein: Laurencie

Pavel Bořkovec: Krysař

- **Sezóna 1962 – 1963**

Adolphe Charles Adam: Giselle

Ivo Dědina: Orfeus špatně rozsápaný

- **Sezóna 1963 – 1964**

Ludwig van Beethoven: Prométheus

Bohuslav Martinů: Istar

- **Sezóna 1964 – 1965**

Christoph Willibald Gluck: Don Juan

- **Sezóna 1965 – 1966**

Baletní klasické etudy

Zdeněk Pololáník: Mechanismus

- **Sezóna 1966 – 1967**

Léo Delibes: Coppélia

Harry Macourek: Věčná cesta

Darius Milhaud: Vůl na střeše

- **Sezóna 1967 – 1968**

Johann Strauss: Povídky z Vídeňského lesa

Gioacchino Rossini: Zasněný chodec

- **Sezóna 1968 – 1969**

Robert Schumann: Karneval

Johann Strauss: Straussiana

Viktor Kolář: Rozmarný orchestr

- **Sezóna 1969 – 1970**

Rimskij Korsakov: Šeherezáda

- **Sezóna 1970 – 1971**

Večer moderního baletu

- **Sezóna 1971 – 1972**

Hudební koláž: Lidská komedie

- **Sezóna 1972 – 1973**

Jaroslav Krček: Rožmberské obrázky aneb Milostné výjevy z jižních Čech

Hudební koláž: Hledání čistého pramene

- **Sezóna 1973 – 1974**

Modest Petrovič Musorgskij: Obrázky z výstavy

Georges Bizet, Rodion Ščedrin: Carmen

- **Sezóna 1974 – 1975**

Oskar Nedbal: Pohádka o Honzovi

- **Sezóna 1975 – 1976**

Dmitrij Šostakovič: Leningradská

Sergej Prokofjev, Dimitrij Šostakovič, Klement Slavický, Igor Stravinskij,

Luboš Fišer, Václav Zamazal: Raport o stavu tohoto světa

- **Sezóna 1976 – 1977**

Hudební koláž: Pásmo operetních melodií

Hudební koláž: Líbám, ženy, vás tak rád

- **Sezóna 1977 – 1978**

Hudební koláž: Barevné sny žáka Macáka

- **Sezóna 1978 – 1979**

Rodion Ščedrin: Anna Karenina

- **Sezóna 1979 – 1980**

Petr Doubravský: Balada o loutkáři

6.4 Příloha č. 4

Soupis členů baletního souboru libereckého divadla ve vybraných obdobích:

- **Sezóna 1947 – 1948** (šéf baletu: Josef Sokol)

Alice Baumruková, František Bernatík, Eliška Fyrleyová, Bronislava Hergeselová, Josef Horvath, Hana Jemelková, Ruth Knížková, Dagmar Kořínková, Marie Sweitzerová, Olga Stteihuberová, Soňa Škvorová, Miluše Vavřínová, Květoslava Holubová-Vršťalová, Jaroslav Voda, Otto Vlček, Zdeněk Janč

- **Sezóna 1959 – 1960** (šéf baletu: Věra Untermüllerová)

Alena Příbylová-Dostalíková, Eduard Gabaj, Eva Beranová-Gabajová, Monika Gattermannová, Miroslava Holíková, Jaroslav Hrdlička, Alena Chládková, Jiří Chládek, Jarmila Jarošová, Jana Koželuhová, Petr Koželuh, Vlasta Kuklová, Eliška Novotná, Jaroslav Novotný, Jana Plicková, Jarka Rejchrtová, Priska Steidlerová, Zdena Šmehlíková, Miloslav Šťastný, Jiřina Trousilová, Jožka Vančurová, Soňa Weidenthalerová, Jarmila Zásmucká, Vladislav Bulant

- **Sezóna 1994 – 1995** (šéf baletu: Petr Šimek)

Pavλίna Ježková, Jan Mrňák, Marcela Tomišková, Zuzana Tučániová, Josef Ubry, Lenka Pischelová, Petr Huska, Marie Chmurčiaková, Pavel Hejl, Veronika Franců, Marcela Dedeciusová, Jan Holeček

- **Sezóna 1999 – 2000** (šéf baletu: Petr Tyc)

Šárka Brodaczová, Veronika Franců, D. Hammerová, Pavλίna Ježková, Zuzana Juklová, Iva Kulíková, Lenka Pischelová, Zuzana Tučaniová, Petra Záleská, Filip Černý, Germans Filipovs, Tomáš Kopecký, Radek Mačák, Petr Palas

- **Rok 2000** (šéf baletu: Petr Tyc)

taneční produkce:

Anna Caunerová, Jana Hudečková, Zuzana Juklová, I. M. Popovici, Diana Tomsová, Radek Mačák

operní, muzikálové a činoherní produkce:

Šárka Brodaczová, Lenka Pischelová, Veronika Šebková, Petra Záleská, Germans Filipovs

- **Rok 2001** (šéf baletu: Vlasta Vindušková)

Filip Alexandr, Alice Borská, Šárka Brodaczová, Germans Filipovs, Lenka Pischelová, Jan Svoboda, Vendula Šebková, Pavla Šmerdová, Zuzana Tučaniová, Radek Vrátíl, Petra Záleská a Markéta Žurová

- **Sezóna 2016 – 2017** (šéf baletu: Alena Pešková)

Jan Adam, Šárka Brodaczová, Anya Clarke, Joseph Edy, Rory Ferguson, Maria Gornalova, Mischa Hall, Marika Hanousková, Jaroslav Kolář, Karolína Miková, Rie Morita, Pavel Novotný, Annabel Pearce, Kristýna Petrášková, Veronika Šlapanská, Margaux Thomas, Alexey Yurakov

6.5 Příloha č. 5

Recenze z denního tisku na baletní představení v sezóně 1947 - 1948

- Choreografii a režii večera vedl Josef Sokol. Podařilo se mu vytvořit půvabné formy taneční k nepřekonatelné hudbě Dvořákových *Slovanských tanců*. Jak ve sborových scénách, tak také v párových a sólových tancích projevil schopnost vytvořit radostné i půvabné obrazy taneční, při jejichž provedení a úspěchu se svorně podíleli sólisté *Květa Holubová, František Bernatík, Olga Streithuberová, Josef Sokol* a celý baletní sbor.

- **Stráž severu, 16. listopadu 1947**

- Největší chválu tentokrát zaslouží dámský sbor, který se vynasnažil čistým, lehkým a exaktním provedením tance přispět k úspěchu Zítkova „*Baletu o růži*“. S temperamentem a vervou mládí byl proveden tanec cikánek a maurských dívek.

- **Mladá fronta, 12. února 1948**

- Třetí – a poslední už – premiéra baletního souboru libereckého SND jen utvrdila závěry, činěné po únorové premiéře Zítkova „*Baletu o růži*“. Od „*Slovanských tanců*“, uvedených na počátku sezony, až k dnešnímu večeru baletní směsi Weberova „*Vyzvání k tanci*“, Bayerovy „*Královně loutek*“ a Borodinových „*Poloveckých tanců*“ z „*Knížete Igora*“, je vidět velký a po zásluze oceněný kus práce baletního mistra Josefa Sokola, který téměř z ničeho dokázal během jediné sezony vytvořit slušný, citlivý a stále se zdokonalující baletní soubor s několika nadprůměrnými jedinci. První provedení baletní směsi bylo přijato skutečně srdečně. Není pochyb o úspěchu tohoto baletního večera i na zájezdech.

- **Mladá fronta, 21. dubna 1948**

- Liberecký baletní soubor SND připravil večer tří baletů: K. M. Webera „Vyzvání k tanci“, J. Bayera „Královnu loutek“ a A. P. Borodina „Polovecké tance“. Baletní soubor dokázal, že je schopen velkých úkolů. Sóloví tanečníci se tentokrát velmi dobře shodli se souborem a orchestrem, výborně řízeným F. Ondrůškem. Režie J. Sokola držela jeviště ve stálém pohybu, dala vyniknout sólistům i ostatnímu souboru. Ing. arch. Procházka přizpůsobil scénu potřebě tanečního souboru, nejvíce se mu však povedl hračkářský krám s loutkami, visícími na stropě; také scény „Vyzvání k tanci“ a „Poloveckých tanců“ byly vtipně řešeny. Ze sólistů byl nejlepší F. Bernatík s Květou Holubovou, kteří spolu vytvořili rozkošný párek, nádherně se shodující v každém pohybu.

- **Právo lidu, 21. dubna 1948**